

Libl. do Lg. 18. 11. 4
95. 11. 61v

PAŃSTWOWY BANK ROLNY

1933

SPRAWOZDANIE

Z DZIAŁALNOŚCI

PAŃSTWOWEGO BANKU ROLNEGO

ZA 1933 ROK

DUBLET BG F UW
NIE DO SPRZEDAŻY

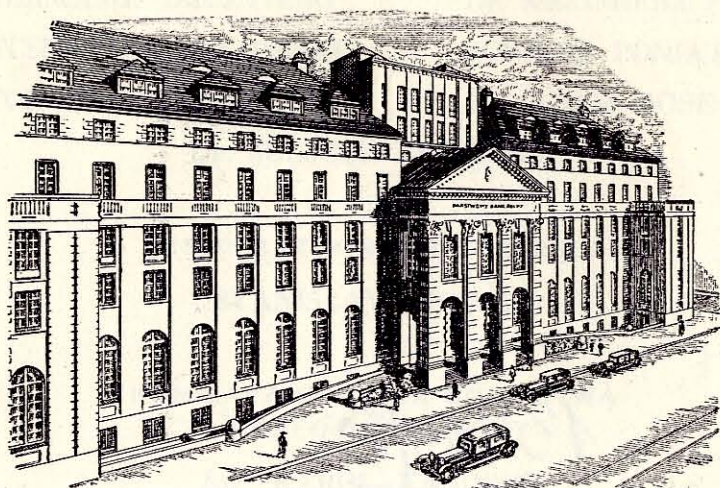
WARSZAWA

1 9 3 4

PAŃSTWOWY BANK ROLNY

INSTYTUCJA CENTRALNA

WARSZAWA, ULICA NOWOGRODZKA 50

ODDZIAŁY:

WARSZAWA
(Oddział Główny)

GDYNIA
(Agentura)

GRUDZIĄDZ

KATOWICE

KIELCE

KRAKÓW

LUBLIN

LWÓW

ŁUCK

PIŃSK

POZNAŃ

WILNO

13404/II

PREZES BANKU
SEWERYN LUDKIEWICZ

WICEPREZES BANKU
KAZIMIERZ STAMIROWSKI

CZŁONKOWIE RADY NADZORCZEJ

WŁODZIMIERZ BACZYŃSKI	Dr. KAZIMIERZ PAPARA
Inż. STEFAN KRÓLIKOWSKI	JULJUSZ PONIATOWSKI
WIKTOR LEŚNIEWSKI	Dr. ADAM ROSE
Dr. JULJUSZ TRZCIŃSKI	

KOMISARZ MINISTRA SKARBU
STANISŁAW NOWAK

KOMISARZ MINISTRA ROLNICTWA
I REFORM ROLNYCH
Inż. KAROL KASIŃSKI

KOMISJA REWIZYJNA

JÓZEF KUCZA	KAZIMIERZ SOKOŁOWSKI
LEONARD KRAWULSKI	STANISŁAW SZYMAŃSKI
MARJAN WOJCIECHOWSKI	

DYREKCJA
NACZELNY DYREKTOR
WACŁAW STANISZEWSKI

DYREKTORZY

PIOTR BERDECKI	MICHAŁ CHLEWIŃSKI
JÓZEF BOROWSKI	JÓZEF RADWAN
STANISŁAW RIEDEL	

SPIS RZECZY

	Str.
Wstęp	9—22
Działalność Państwowego Banku Rolnego w roku 1933	23—78
Działalność Banku na własny rachunek	28—49
I. Kredyt długoterminowy	28
II. Działalność parcelacyjna	38
III. Kredyt krótkoterminowy i średnioterminowy	41
Działalność Banku w zakresie poruczonego	50—56
I. Administrowanie funduszami rządowymi	50
II. Likwidacja wierzytelności b. rosyjskich, pruskich i galicyjskich instytucyj kredytowych i osadniczych	55
Sprawozdanie administracyjne	57—60
Tablice statystyczne	61—78
Sprawozdanie rachunkowe	79—99
Bilans Państwowego Banku Rolnego na dz. 1.I.1934 r.	80—81
Rachunek strat i zysków za 1933 r.	82—83
Objaśnienia do bilansu za 1933 r.	84
Obroty w 1933 r.	99

Rok 1933 minął w rolnictwie pod znakiem pogłębiającego się wciąż kryzysu, zarówno w dziedzinie produkcji roślinnej jak i zwierzęcej. Kryzys ten coraz bardziej przybiera cechy ciężkiego przesilenia strukturalnego o przewlekłym charakterze. Główne bowiem podłoże, na którym rozwija się kryzys, stanowi wzmagające się nieustannie dążenie krajów przemysłowych do rozszerzenia rodzimej produkcji rolnej. Dążenie to, dyktowane pragnieniem uniezależnienia się od przywozu zagranicznego, wywołuje coraz poważniejsze przesunięcia w międzynarodowym podziale pracy i w międzynarodowej wymianie, godzące w żywotne interesy krajów rolniczych. Kraje te liczyć się muszą coraz bardziej z trwałą utratą rozległych rynków zbytu tak, że z konieczności redukują one stopniowo swą produkcję, aby dostosować ją do zmniejszających się możliwości wywozowych. Proces ten posuwa się, oczywiście, niezmiernie powoli, sięgając bowiem głęboko w strukturę gospodarstwa narodowego, natrafia na ogromne przeszkody. Ma on zresztą określone naturalne granice, zwłaszcza w krajach o przewadze drobnego rolnictwa.

W tych warunkach trudno oczekiwać rychłego zakończenia się kryzysu. Tem bardziej, że wzrost produkcji w krajach przemysłowych czyni ciągle postępy, paraliżując działanie czynników konsolidacyjnych.

ytwórczość
roślinna
w 1933 r.

W zakresie uprawy roślin zaznaczył się w r. 1933 wyraźny spadek produkcji głównych zbóż, z wyjątkiem żyta. Światowe zasiewy i zbiory czterech zbóż przedstawiały się według danych Międzynarodowego Instytutu Rolniczego w Rzymie jak następuje (bez Z.S.R.R.):

	Powierzchnia zasiewu w milj. ha				Zbiory w milj. q			
	pszenica	żyto	jęczmień	owies	pszenica	żyto	jęczmień	owies
Przeciętna 1927—31 r.	100,6	19,4	25,4	41,1	1.014,1	239,4	309,1	505,0
1932 r.	103,3	19,0	25,9	41,2	1.019,6	254,8	322,4	519,1
1933 r.	98,1	19,0	24,1	39,1	969,2	260,3	285,0	439,8

Na szczególną uwagę ze względu na swe znaczenie zasługuje poważny spadek produkcji pszenicy. Jak z zestawienia wynika, światowy zbiór pszenicy w r. 1933 wynosił 969,2 milj. q i w porównaniu z r. 1932 zmniejszył się o 4,9%. Na zmniejszenie się zbioru wpłynął przede wszystkim wydatny spadek powierzchni zasiewu w krajach wywozowych, a zwłaszcza w Stanach Zjednoczonych A. P., które pierwsze wkroczyły na drogę planowego ograniczenia uprawy. Ogółem powierzchnia zasiewu w krajach wywozowych zmniejszyła się z 75.702 tys. ha na 70.871 tys. ha t. j. o 6,4%, przyczem w Kanadzie spadła o 4,4%, w Stanach Zjednoczonych A. P. o 17,0%,

w Australji o 7,9%, w Argentynie o 0,6%, a jedynie w krajach naddunajskich zwiększyła się, mianowicie o 6,0%. Ograniczeniu obszaru uprawy towarzyszyło w krajach wywozowych znaczne zmniejszenie się zbiorów, na których silnie zaważyła klęska nieurodzaju, jaka dotknęła Amerykę Północną i Australję. Łączny zbiór pszenicy osiągnął w krajach wywozowych zaledwie 568,1 milj. q, był zatem o 11,1% mniejszy niż w r. 1932, przyczem w Kanadzie spadek wynosił 40,7%, w Stanach Zjednoczonych 29,1%, w Australji 25%. Natomiast w Argentynie, mimo nieznacznego zresztą ograniczenia powierzchni zasiewu, zbiory wzrosły o 8,8%. Pozatem zwiększyły się również zbiory w krajach naddunajskich, i to poważnie, bo aż o 62,8% w porównaniu z r. 1932, co jednak przypisać należy wyjątkowo niepomyślnemu urodzajowi w tym roku, który spowodowała klęska rdzy.

W przeciwstawieniu do krajów wywozowych, produkcja pszenicy w krajach przywozowych, zarówno europejskich jak i pozaeuropejskich, wykazała w r. 1933 dalszy wybitny wzrost. Tak więc w krajach przywozowych Europy zbiory pszenicy wzrosły o 15,1 milj. q, osiągając rekordową cyfrę 344,3 milj. q, przewyższając przeciętną cyfrę zbiorów za lata 1927/28 — 1931/32 o 29,6%. Wzrost ten przypada przedewszystkiem na Niemcy, Francję i Włochy — kraje, które doniedawna zaliczały się do głównych odbiorców pszenicy na rynkach światowych, obecnie zaś przeżywają poważne trudności z powodu nadmiaru podaży wewnętrznej, grożącego załamaniem się cen. Inne kraje jak Czechosłowacja, Austria, Szwecja, Holandia, Danja, Anglja i t. d. mają wprawdzie do przebycia długą drogę do samowystarczalności, temniemniej dążą one usilnie do rozwoju rodzimej produkcji zbożowej.

Z pośród pozaeuropejskich krajów przywozowych stałą tendencję do rozszerzenia uprawy ujawniają Chiny i Japonja.

Jeśli chodzi o Rosję Sowiecką, która nie została uwzględniona w zestawieniu, zanotować należy zwiększenie się zbiorów w r. 1933 o 36,9%. Jako eksporter pszenicy Rosja Sowiecka mimo to nie powinna odegrać poważniejszej roli.

Przebieg kampanji 1933/34 r. na światowych rynkach pszenicy przypuszczalnie przedstawiać się będzie jak następuje, według tymczasowych obliczeń Międzynarodowego Instytutu Rolniczego w Rzymie: zapotrzebowanie krajów przywozowych, dzięki rekordowemu wzrostowi produkcji w krajach europejskich, wyniesie prawdopodobnie 142 milj. q czyli o 17,4% mniej, niż w r. 1932/33, i o 34,6% mniej, niż w r. 1931/32. Równocześnie jednak bieżąca nadwyżka krajów wywozowych, z powodu wyjątkowo skąpych zbiorów w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie, osiągnie zaledwie 111 milj. q t. j. o 43,5% mniej, niż w r. 1932/33, i o 49,3% mniej, niż w r. 1931/32. W rezultacie kampanja 1933/34 zakończyć się winna deficytem ok. 31 milj. q. Deficyt ten pokryty zostanie z istniejących zapasów, które dzięki temu zmniejszą się po raz pierwszy od 7 lat, mianowicie z 186 na 155 milj. q.

Jest to niewątpliwie poważny spadek. Temniemniej na kształtowanie się cen światowych istotnego wpływu wywrzeć nie może, przynajmniej narazie. Należy bowiem zważyć, że nawet po przewidywanem zmniejszeniu się, za-

pasy ciągle jeszcze sięgać będą olbrzymiej cyfry, przekraczającej całoroczne zapotrzebowanie handlu międzynarodowego.

Zasadniczą poprawę położenia mogłoby przynieść jedynie dalsze systematyczne ograniczanie uprawy przez kraje zamorskie, przy równoczesnem zahamowaniu procesu reagraryzacji w krajach przemysłowych. Mimo konwencji londyńskiej wydaje się mało prawdopodobne urzeczywistnienie tych postulatów.

Wskutek słabych widoków na możliwość rychłej likwidacji ogromnych zapasów, ciężących na rynkach międzynarodowych, ceny światowe pszenicy utrzymywały się w r. 1933 na niskim niezmiernie poziomie, tembardziej, że zacięta walka konkurencyjna krajów wywozowych dezorganizowała w wysokim stopniu wymianę, pogłębiając depresję. W pierwszej połowie roku dała się wprawdzie zauważyć dość wyraźna tendencja zwyżkowa cen. Miała ona jednak wyłącznie podkład spekulacyjny, gdyż wywołana była, pomijając spadek dolara, przesadnymi nadziejami, jakie wiązano z nieurodzajem w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie. To też, po wyjaśnieniu się sytuacji, nastąpiło załamanie się ruchu zwyżkowego i ustalenie się cen na pierwotnym poziomie.

Przechodząc do pozostałych zbóż, zanotować należy wyjątkowo obfity zbiór żyta, jakiego nie notowano od czasów wojny światowej. Bogaty urodzaj w Europie wyrównał z nadwyżką zmniejszenie się obszaru uprawy oraz plonów w krajach zamorskich. Zbiory jęczmienia i owsa dały poważny niedobór w porównaniu z r. 1932, sięgający 11,7% i 15,6%; w Europie zbiory tych zbóż naogół wypadły zadowalająco, a jedynie w Ameryce Północnej zmniejszyły się dotkliwie, podobnie zresztą jak i innych zbóż, wskutek ograniczenia uprawy, spotęgowanego nieurodzajem.

Ceny na rynkach światowych żyta, jęczmienia i owsa kształtowały się w r. 1933, z powodu wzrastających utrudnień w obrocie międzynarodowym, równie niekorzystnie jak cena pszenicy, pozostając nieprzerwanie na niskim poziomie, bez nadziei na możliwość rychłej poprawy.

W Polsce zasiewy i zbiory czterech zbóż przedstawiały się następująco:

	Powierzchnia zasiewu w tys. ha				Zbiory w tys. q			
	pszenica	żyto	jęczmień	owies	pszenica	żyto	jęczmień	owies
Przeciętna 1927—31 r.	1.508	5.714	1.208	2.114	19.144	63.335	14.805	24.494
1932 r.	1.725	5.644	1.205	2.217	13.464	61.105	14.003	23.908
1933 r.	1.694	5.775	1.166	2.204	21.700	70.700	14.400	26.800

W porównaniu z r. 1932 powierzchnia zasiewu pszenicy zmniejszyła się o 1,8%, jęczmienia o 3,2% i owsa o 0,6%, za to obszar uprawy żyta zwiększył się o 2,3%. Co do zbiorów, rok 1933 odznaczał się obfitym urodzajem. W stosunku do r. 1932 zbiór pszenicy zwiększył się o 61,2%, żyta o 15,7%, jęczmienia o 2,8%, owsa o 12,1%. Wysoka cyfra procentowa, wykazana dla pszenicy, tłumaczy się bardzo niepomyślnym urodzajem tego zboża w r. 1932 wskutek wielkich szkód, wyrządzonych przez klęskę rdzy. W porównaniu z przeciętnym urodzajem pięciolecia 1927 — 31 zbiór pszenicy wzrósł w r. 1933 o 13,4%.

Konjunktura na krajowych rynkach zbożowych w ogólnym przebiegu rozwijała się w r. 1933 podobnie, jak w latach poprzednich. Aż do przednówka ruch cen, wskutek stopniowego wyczerpywania się zapasów, wykazywał wybitną tendencję zwyżkową, odrywając się od rynków międzynarodowych. Jednak jeszcze przed pojawieniem się na rynku zboża z nowych zbiorów nastąpiło gwałtowne załamanie się ruchu zwyżkowego, poczem ceny kształtowały się już do końca roku na poziomie premjowanego wywozu, równolegle do cen światowych.

Ceny zboża:

Giełda Warszawska w zł za q	Pszenvica	Żyto	Jęczmień	Owies
Przeciętna 1929 r.	45,2	29,6	31,3	29,5
„ 1930 r.	35,8	19,3	25,3	20,5
„ 1931 r.	27,6	23,7	24,5	25,0
„ 1932 r.	27,2	21,5	20,9	20,9
„ 1933 r.	29,7	17,2	16,2	15,1
Najn. tyg. 1933 r.	19,5	13,8	15,1	12,8
Najw. tyg. 1933 r.	42,3	23,3	17,5	19,4

W pierwszym tygodniu stycznia r. 1933 ceny pszenicy wynosiły na Giełdzie Warszawskiej ok. 25,71 zł za q, ceny żyta ok. 15,25 zł, jęczmienia 16,00 zł, owsa 15,50 zł. Ceny te nie utrzymały się długo. Jeszcze bowiem w ciągu stycznia ogarnął rynki zbożowe ruch zwyżkowy, który, pominawszy przejściowe załamanie się notowań na przełomie miesięcy maj — czerwiec, przetrwać zdołał, dzięki opóźniającym się żniwom, niemal do połowy lipca. Ceny podniosły się znacznie, przekraczając ceny premjowanego wywozu i uniezależniając się od ruchu cen światowych. W chwili najwyższego napięcia przeciętne tygodniowe ceny pszenicy osiągnęły 42,3 zł za q, żyta — 23,3 zł, owsa — 19,4 zł, jęczmienia — 17,5 zł. Na uwagę zasługuje niezwykle silna zwyżka ceny pszenicy, tłumaczona się niedostateczną podażą, spowodowaną małym zbiorem. W miarę zbliżania się żniw zarysowywać się zaczęło coraz wyraźniej przesilenie tendencji zwyżkowej, i od połowy lipca zapanował na rynkach zbożowych ogólny ruch zniżkowy, który po zbiorach zamienił się w gwałtowny spadek. Przeciętne tygodniowe ceny pszenicy w ciągu krótkiego czasu obniżyły się do niespełna 20,0 zł za q, ceny żyta — do 13,8 zł, jęczmienia — do 15,8 zł i owsa — do 13,2 zł. Podobnie niskich cen nie notowano w Polsce od niepamiętnych czasów. Główną przyczyną spadku było przeciążenie rynku nadmierną podażą ze strony rolnictwa, które, ulegając naciskowi potrzeb finansowych, rzuciło na rynek, niezwłocznie po zbiorach, ogromne ilości zboża. W tych warunkach musiało nastąpić raptowne obniżenie się cen, niemal do poziomu, panującego na rynkach światowych. W ciągu września podaż zboża poczęła się powoli ustalać, co pozwoliło, przy jednoczesnej wzmożonej działalności Państwowych Zakładów Przemysłowo-Zbożowych, na zahamowanie dalszego spadku cen i utrzymanie ich na poziomie premjowanego wywozu, a nawet powyżej parytetu wywo-

zowego, gdy chodzi o żyto i owies. Ponieważ wskutek głębokiej depresji, panującej na rynkach światowych, poziom ten był niezmiernie niski, więc notowania pszenicy na Giełdzie Warszawskiej w końcu r. 1933 nie przekraczały 20,75 zł za q, notowania żyta — 14,50 zł, jęczmienia — 15,25 zł i owsa — 13,50 zł.

Wywóz zboża z Polski w r. 1933 ilustruje następujące zestawienie:

Rok gospodarczy	Pszenica		Żyto		Jęczmień		Owies	
	w ziarnie i mące tys. tonn	milj. zł	w ziarnie i mące tys. tonn	milj. zł	tys. tonn	milj. zł	tys. tonn	milj. zł
1930/31	130,4	29,5	370,3	59,4	126,9	25,6	6,2	1,2
1931/32	111,2	22,4	131,9	27,2	142,7	31,1	2,8	0,8
1932/33	56,4	10,2	336,4	42,6	161,4	23,5	13,9	2,0
1.VIII.—31.XII.1933 r.	11,3	2,0	241,5	22,4	82,4	9,8	2,6	0,5

Na uwagę zasługuje stosunkowo znaczny, z pominięciem pszenicy, wywóz zboża zarówno w kampanji 1932/33, jak i 1933/34. Wywóz ten, niezbędny dla odciążenia rynku wewnętrznego, pochodził przede wszystkim z zakupów Państwowych Zakładów Przemysłowo-Zbożowych. Jeśli chodzi o pszenicę, to znaczny spadek wywozu w kampanji 1932/33 tłumaczy się wysokimi cenami krajowymi, wywołanymi nieurodzajem. Podkreślić należy, że mimo poważnego ilościowego wzrostu wywozu zboża w r. 1933, wartość jego zmniejszyła się wobec dalszego spadku cen na rynkach światowych.

Ogółem w r. 1933 wywieziono z Polski pod postacią ziarna i mąki 621,7 tys. tonn zboża wartości 72,9 milj. zł, wobec 484,9 tys. tonn wartości 82,4 milj. zł w r. 1932.

Wytwórczość zwierzęca w 1933 r.

W dziedzinie produkcji zwierzęcej r. 1933 przyniósł dalsze wybitne pogorszenie się położenia na rynkach światowych.

Wpłynęły na to rosnące przeszkody, na jakie napotykał obrót międzynarodowy wskutek ograniczeń, stosowanych w coraz szerszym zakresie przez kraje przywozowe, czy to pod postacią zakazów i kontyngentów, czy też pod postacią utrudnień celnych i dewizowych.

Ograniczenia te wiązały się ściśle ze wzrastającym protekcyjizmem w krajach przywozowych. Podobnie bowiem jak w dziedzinie uprawy zbóż, kraje przywozowe dążą z coraz większą bezwzględnością także w dziedzinie hodowli do uniezależnienia się od importu zagranicznego i do rozwoju własnej produkcji. Na czoło wysuwają się tutaj Niemcy, Czechosłowacja, Austria, Belgja, Francja, Szwajcarja i, ostatnio, również Anglja. Przed niedawnymi jeszcze czasy kraje te były głównymi odbiorcami artykułów hodowlanych na rynkach światowych. Obecnie osiągnęły one w niektórych wypadkach całkowitą samowystarczalność jak np. Niemcy — w dziedzinie produkcji mięsnej, Czechosłowacja — w dziedzinie hodowli trzody chlewnej i t. p.

Obok rosnącego protekcyjizmu krajów przywozowych w dziedzinie hodowli, wysoce ujemny wpływ na kształtowanie się handlu światowego arty-

kułami zwierzęcymi wywierała zasada wzajemności w zagranicznej polityce handlowej, stosowana w coraz szerszym zakresie. Na uwagę zasługuje tu przede wszystkim polityka handlowa Anglii. Do ostatnich czasów Anglja była jedynym krajem w Europie, który hołdował wobec przywozu artykułów rolnych polityce drzwi otwartych. I ten kraj zerwał wreszcie z uświęconą zasadą wolnego handlu, wprowadzając do obrotu produktami hodowlanymi dalekoidące ograniczenia. Poza tendencjami autarkistycznymi, zakrojonemi na olbrzymią skalę, obejmującemi swym zasięgiem cały obszar Imperjum Brytyjskiego, ograniczenia te podyktowane były pragnieniem wykorzystania monopolistycznego niemal stanowiska swego, jako odbiorcy artykułów hodowlanych, w celu podtrzymania coraz bardziej upadającej własnej ekspansji na rynkach międzynarodowych. Do urzeczywistnienia tego celu zmierza polityka angielska przez zamknięcie całego dowozu artykułów hodowlanych w ramach określonych kontyngentów, udzielanych poszczególnym krajom pod warunkiem uzyskania odpowiednich koncesyj dla wywozu produktów przemysłowych, a więc przez ściśle związanie, w myśl zasady „do ut des”, przywozu zagranicznego z własnym wywozem. Na zasadzie tej oparte są m. in. nowozawarte przez Anglję traktaty handlowe z północnymi krajami europejskimi jak również z Argentyką.

Poza Anglją polityka wzajemności w zakresie przywozu artykułów hodowlanych zdobywa sobie coraz bardziej prawo obywatelstwa także w innych krajach.

Wymienić tu należy przede wszystkim Austriję i Czechosłowację, które stanowią ważny rynek zbytu dla krajów hodowlanych środkowej i południowej Europy.

Konsekwentne stosowanie tej polityki wywołać musi na dłuższą metę poważne komplikacje w handlu międzynarodowym, prowadząc do szkodliwego przegrupowania sił na rynku światowym. Oslabia bowiem ona w wysokim stopniu, mimo większej niekiedy zdolności konkurencyjnej, stanowisko tych krajów wywozowych, których równowaga gospodarcza opiera się na dodatnim bilansie handlowym.

Wzrastające trudności w obrocie międzynarodowym, spotęgowane w swych skutkach stałym zacieśnianiem się rynków odbiorczych w wyniku zwiększającej się produkcji krajów przywozowych z jednej, a zmniejszającej się konsumpcji szerokich mas z drugiej strony, musiały poprzez przesilenie cen doprowadzić w końcu do przesilenia produkcji w krajach hodowlanych.

W krajach tych zarysowuje się ostatnio coraz wyraźniejsza tendencja do ograniczenia produkcji, podobnie zresztą jak w krajach zbożowych, i przystosowania jej do zmniejszonych możliwości zbytu. Trudno, oczywiście, oczekiwać rychłej poprawy konjunktury z tego powodu. Proces bowiem ten, o wiele przecież bolesniejszy niż redukcja uprawy zbóż, ponieważ dotyka kraje o przewadze drobnego rolnictwa, posuwać się może naprzód tylko bardzo powoli. Nadomiar niema żadnych widoków na zahamowanie w krótkim czasie procesu przeciwnego, o natężeniu znacznie gwałtowniej-

szem — zwiększania się produkcji w krajach przywozowych. Z pośród krajów, w których ujawnił się wyraźny zwrot ku ograniczeniu produkcji hodowlanej, wymienić należy przede wszystkim Danję i Holandję.

W Polsce również dało się zauważyć w ciągu ostatniego roku dalsze samorzutne zmniejszenie przez rolnictwo hodowli zwierząt, jak o tem świadczy następujące obliczenie pogłowia, przeprowadzone przez Główny Urząd Statystyczny:

	30.VI.1931 r.	30.VI.1932 r.	30.VI.1933 r.	Zmiany w 1933 r. w stosunku do	
				1931 r.	1932 r.
	w tysiącach sztuk			w procentach	
Konie . . .	4.124	3.940	3.773	— 8,5%	— 4,2%
Bydło rogate .	9.786	9.461	8.985	— 8,2%	— 5,0%
Trzoda chlewna	7.321	5.844	5.753	— 21,4%	— 1,6%
Owce . . .	2.599	2.488	2.557	— 1,6%	+ 2,8%
Kozy . . .	237	248	277	+ 16,9%	+ 11,7%

Największy ubytek wykazuje w r. 1932 i 1933 pogłowie bydła rogatego, przyczem zaznaczył się tu dalszy spadek liczebny cieląt, co każe przypuszczać, że proces zmniejszania się pogłowia bydła nie dobiegł jeszcze końca. Pogłowie trzody wykazało w r. 1932/1933 stosunkowo niewielki spadek, należy jednak zaznaczyć, że spadek ten poprzedziło wydatne ograniczenie hodowli w r. 1931/32. Poważne zmniejszenie się stanu liczebnego koni świadczy o wzrastającej pauperyzacji drobnych rolników.

Na samorzutne ograniczenie hodowli zwierząt w gospodarstwach rolnych wpłynęło niewątpliwie pogorszenie się rentowności, wywołane niskimi cenami produktów. Kształtowanie się na rynku krajowym cen zwierząt i artykułów pochodnych w r. 1933 przedstawia następujące zestawienie:

Ceny artykułów zwierzęcych:

Loco Warszawa w złotych	Wół żywej wagi z a	Wieprz żywej wagi k i l o g r a m	Masło	Jaja świeże 1 skrzynia 1.440 sztuk
Przeciętna 1929 r. . . .	1,38	2,39	6,37	289
„ 1930 r. . . .	1,19	1,97	5,13	209
„ 1931 r. . . .	0,84	1,29	4,35	171
„ 1932 r. . . .	0,72	1,09	3,56	140
„ 1933 r. . . .	0,65	1,09	3,19	123
Najw. tyg. 1933 r. . . .	0,70	1,30	4,50	197
Najn. tyg. 1933 r. . . .	0,55	0,90	2,25	72

Na uwagę zasługują słabe naogół wahania, jakim w r. 1933 podlegały ceny artykułów zwierzęcych. Wytlumaczenia tego zjawiska szukać należy w pewnem ustaleniu się stosunków na rynku krajowym po gwałtownych wstrząsach, na które wystawiony był zbyt produktów hodowlanych w ciągu ostatnich lat kilku, głównie wskutek załamania się wywozu. To ustalenie

się stosunków zostało okupione, niestety, wydatnem zmniejszeniem się produkcji oraz dalszym spadkiem cen. Tak więc cena wołu za 1 kg żywej wagi wahała się w r. 1933 w granicach od 0,55 do 0,70 zł wobec 0,58 do 0,95 zł w r. 1932, cena wieprza — od 0,90 do 1,30 zł wobec 0,80 do 1,48 zł, cena masła — od 2,25 do 4,50 zł wobec 2,57 do 5,02 zł i wreszcie cena jaj — od 72 do 197 zł za skrzynię wobec 100 do 225 zł w r. 1932.

Stosunkowo jeszcze najkorzystniej kształtowały się notowania trzody, które zdołały utrzymać się przeciętnie na poziomie z r. 1932, dzięki zmniejszeniu się podaży, spowodowanemu ograniczeniem hodowli w ostatnich latach, jak również dzięki stosunkowo dobrym cenom, osiąganym przy wywozie bekonów. Natomiast ceny masła, które prawie całkowicie niezależniły się od rynków światowych z braku dostatecznej podaży na wywóz, wykazały dalszy spadek. Również obniżyły się ceny bydła i jaj, głównie wskutek pogorszenia się warunków wywozu.

Wywóz artykułów zwierzęcych:

Rok	Trzoda		Bydło		Mięso i przetwory mięsne		Masło		Jaja	
	tys. szt.	milj. zł	tys. szt.	milj. zł	tys. tonn	milj. zł	tys. tonn	milj. zł	tys. tonn	milj. zł
1929	960,0	185,2	29,4	16,1	36,6	96,4	15,1	88,1	53,5	142,5
1930	720,9	138,7	40,5	22,2	47,7	120,7	12,2	59,2	55,1	134,8
1931	374,0	52,2	21,0	11,5	85,3	162,2	12,5	56,3	48,1	97,8
1932	192,8	22,8	7,0	3,2	65,8	92,5	1,2	3,9	37,4	56,6
1933	107,0	12,2	2,3	1,3	48,6	79,4	1,6	4,5	23,5	33,6

Jak z zestawienia wynika, wywóz hodowlany w Polsce chyli się coraz bardziej ku upadkowi. Obrazują to dosadnie następujące cyfry: w r. 1929 uzyskała Polska z wywozu ważniejszych artykułów zwierzęcych, uwzględnionych w zestawieniu, ogółem 528,3 milj. zł, w r. 1930 — 475,6 milj. zł, w r. 1931 — 380,0 milj. zł, w r. 1932 — 179,0 milj. zł, w r. zaś 1933 — zaledwie 131,0 milj. zł.

Najważniejszą przyczynę upadku wywozu hodowlanego stanowi prohibicyjna polityka krajów odbiorczych, a zwłaszcza Austrii, Czechosłowacji, Niemiec, Francji, Włoch i ostatnio, również Anglii, polityka oparta przede wszystkim na systemie kontyngentów, pozatem na ograniczeniach celnych i dewizowych.

Najmniej ucierpiał dotąd wywóz bekonów do Anglii, stanowiący w tej chwili najważniejszą pozycję w eksporcie hodowlanym. Jednak i tutaj nastąpił w r. 1933 wyraźny spadek w porównaniu z r. 1932, mianowicie z 53.602 tonn wartości 72,2 milj. zł na 40,096 tonn wartości 66,6 milj. zł. Ponadto doskonale doniedawna widoki rozwoju tego wywozu pogarszają się ostatnio z dniem każdym. W r. 1933 bowiem Anglia przystąpiła do wykonania wielkiego planu stopniowej rozbudowy swego przemysłu bekonowego w oparciu o krajową hodowlę, przy jednoczesnym systematycznym wypieraniu dostaw zagranicznych. W tym celu zamknęła cały przywóz

w ramach ściśle określonych kontyngentów, przydzielanych poszczególnym państwom i redukowanych z miesiąca na miesiąc na rzecz dostaw krajowych. Kanada, jako członek Imperjum, korzysta przytem z preferencyj, przewidzianych w Układach Ottawskich, ciężar zatem urzeczywistnienia całego planu ponosić muszą państwa z poza Imperjum. To też przywóz bekonów z tych państw pod koniec r. 1933 sięgał zaledwie 65% przeciętnego przywozu za r. 1932. Udział zastrzeżony Polsce w ogólnym kontyngencie, przewidzianym dla państw nienależących do Imperjum, wynosił 9,53%. Polska znalazła się w ten sposób na trzecim miejscu, po Danji i Holandji, którym przyznano 62% i 9,80%, a przed Litwą i Szwecją, na które przypada kolejno 4,78% oraz 4,53%.

Równocześnie ze spadkiem wywozu przetworów mięsnych zaznaczył się w r. 1933 dalszy spadek wywozu trzody chlewnej i bydła. Ogółem wywieziono w r. 1933 z Polski 107,0 tys. sztuk trzody wartości 12,2 milj. zł wobec 192,8 tys. szt. wartości 22,8 milj. zł w r. 1932. W porównaniu z r. 1928, rokiem największego nasilenia wywozu, w którym zbyt zagraniczny dosięgał 1.279 tys. szt., wywóz trzody chlewnej spadł do 8,4%, a jeśli chodzi o wartość, nawet do 5,8%. Spadek ten spowodowany został zupełnym niemal zanikiem wywozu do Austrii i Czechosłowacji. Wywóz trzody do Austrii w r. 1928 wynosił 613,8 tys. sztuk wartości 99,6 milj. zł, a do Czechosłowacji 656,0 tys. sztuk wartości 106,0 milj. zł, w roku zaś 1933 zaledwie 84,5 tys. sztuk wartości 8,1 milj. zł oraz 1,9 tys. sztuk wartości 337 tys. zł.

Zamknięcie rynku czechosłowackiego przywiodło także wywóz bydła do upadku. Jeszcze w r. 1930 wywieziono z Polski ogółem 40,5 tys. sztuk bydła wartości 22,2 milj. zł, z czego na Czechosłowację przypadało 28,6 tys. sztuk wartości 14,4 milj. zł, natomiast w r. 1933 już tylko 2,3 tys. sztuk wartości 1,3 milj. zł, przyczem udział Czechosłowacji spadł do zera.

Zupełny niemal zanik wykazuje wreszcie wywóz masła. W porównaniu z r. 1932 zaznaczył się tu wprawdzie pewien niewielki wzrost, mianowicie z 1,2 tys. tonn wartości 3,9 milj. zł na 1,6 tys. tonn wartości 4,5 milj. zł, w stosunku jednak do lat dawniejszych, np. do r. 1929, w którym zbyt zagraniczny sięgał 15,1 tys. tonn wartości 88,1 milj. zł, wywóz spadł do 10,6 względnie do 5,1%. Zanik wywozu masła tłumaczy się, poza spadkiem pogłowia bydła, utrudnieniami w obrocie międzynarodowym oraz niskimi cenami, jakie panują na rynkach światowych.

Wywóz jaj, obok wywozu bekonów, kształtował się stosunkowo najpomyślniej. Ogółem w r. 1933 wywieziono 23,5 tys. tonn jaj wartości 33,6 milj. zł czyli o 13,9 tys. tonn i 23,0 milj. zł mniej niż w r. 1932. W porównaniu z r. 1929 wywóz jaj zmalał, gdy chodzi o ilość, do 43,9%, natomiast, gdy chodzi o wartość, do 23,6%.

Załamanie się wywozu stanowi niewątpliwie jedną z głównych przyczyn ciężkiego przesilenia, jakie przeżywa rolnictwo polskie. Pomijając bowiem uszczerbek, spowodowany zmniejszonemi dochodami ze zbytu zagranicznego, zwłaszcza hodowlanego, uszczerbek poważny, gdyż wyrażający się cyfrą ok. 800 milj. zł, pogarszające się warunki i możliwości wywozu oddziałują wysoce ujemnie na kształtowanie się warunków zbytu w kraju. Niekorzystne

bowiem ceny, osiągane przy wywozie, wpływają na obniżenie się cen produktów na rynku krajowym. W tym samym kierunku oddziałują także ilościowe nawet tylko ograniczenia wywozu pod postacią kontyngentów i zakazów, gdyż zamykają one ujście dla nadmiaru podaży wewnętrznej.

Rządowa akcja pomocy dla rolnictwa prowadzona była w r. 1933 na zasadach, ustalonych w latach poprzednich. Akcja ta zmierzała do złagodzenia gwałtownego przebiegu kryzysu przez zmniejszenie dysproporcji, jaka wskutek nierównomiernego działania procesów przesileniowych wytworzyła się między cenami artykułów rolnych, a innymi elementami życia gospodarczego. Jednocześnie miała ona na celu zapobieżenie likwidacji zachwianych wprawdzie, lecz zdrowych w zasadzie warsztatów, oraz umożliwienie im przetrwania najcięższego okresu przesilenia i dostosowania się do nowych warunków.

Zgodnie z temi założeniami inicjatywa Rządu skierowana była z jednej strony ku podtrzymaniu cen artykułów rolnych, zarówno roślinnych jak i zwierzęcych, z drugiej — ku zmniejszeniu kosztów produkcji rolnej, szczególnie zaś ku obniżeniu cen artykułów przemysłowych oraz ciężarów finansowych wsi.

Pragnąc przyczynić się do podtrzymania poziomu cen produktów rolnych, Rząd musiał zwrócić szczególną uwagę na politykę wywozową. Głównym środkiem tej polityki w r. 1933 było, podobnie jak w latach ubiegłych, regulowanie wywozu, stosowanie premij eksportowych, ulg kolejowych i t. p.

Regulowanie wywozu w zakresie zboża, a zwłaszcza żyta, odbywało się za pośrednictwem Państwowych Zakładów Przemysłowo-Zbożowych. Doniosłe przytem znaczenie miało tu uregulowanie zbytu żyta na rynkach zagranicznych przez ponowne zawarcie polsko-niemieckiej umowy żytniej.

Zwroty cel przy wywozie żyta i pszenicy stosowane były w r. 1933 w dotychczasowej wysokości t. j. 6 zł za 100 kg. Przy wywozie jęczmienia podniesiono je z 4 do 6 zł za 100 kg. Jednocześnie wprowadzono zwroty cel przy wywozie owsa w wysokości 4 zł za 100 kg. Wreszcie utrzymano bez zmiany stawki premij na produkty przemiału i słód oraz len, pakuły i masło.

Zniesiono natomiast z dniem 1 września zwroty cel, stosowane przy wywozie mięsa i przetworów mięsnych, m. in. także bekonów. Do tego kroku skłoniły Rząd zmiany, jakie zaszły w sytuacji eksportowej tych produktów, w wyniku polityki kontyngentowej krajów odbiorczych. Premje wywozowe mają na celu ułatwienie ekspansji produktów krajowych na rynkach światowych przez zwiększenie ich zdolności konkurencyjnej. Wskutek skontyngentowania w ostatnich czasach całego niemal wywozu mięsa i przetworów mięsnych, czynnik konkurencji stracił w wymianie międzynarodowej swoje znaczenie. Tem samem straciło również swe uzasadnienie mechaniczne premjowanie wywozu mięsa i przetworów mięsnych. Zostało więc ono zastąpione przez indywidualne zasilki. Ogółem przyznane premje eksportowe w roku 1932/33 wynosiły 37,0 milj. zł.

W zakresie opłat kolejowych r. 1933 przyniósł obniżenie taryf, nie tylko wywozowych lecz i wewnętrznych, dla szeregu produktów rolnych, w szczególności dla zboża, drewna, drobiu, owoców i t. d. Zniżka taryf

okazała się konieczna ze względu na niewspółmierny stosunek kosztów przewozu do wartości produktów rolnych, jaki wytworzył się wskutek dotkliwego spadku cen artykułów.

Polityka Rządu w zakresie wywozu produktów rolnych zdobyła ostatnio nowe oparcie w zmienionej taryfie celnej, która weszła w życie z dniem 11 października 1933 r. Wprowadzenie nowej taryfy pociągnie za sobą rewizję najważniejszych traktatów handlowych, co umożliwi niewątpliwie odzyskanie, przynajmniej częściowe, możliwości wywozowych rolnictwa. Jeszcze w ciągu r. 1933 zawarty został na podstawie nowej taryfy traktat handlowy z Austrią, który zapewnił Polsce dość poważne kontyngenty dla wywozu hodowlanego. Pozatem podjęte zostały rokowania handlowe z Czechosłowacją, Francją, Szwajcarią i t. d., które również powinny przynieść powiększenie kontyngentów dla eksportu rolnego.

Prócz zabiegów w dziedzinie wywozu, Rząd dążył w r. 1933 do podtrzymania cen produktów rolnych przez roztoczenie opieki nad rynkiem wewnętrznym.

Przedewszystkiem w nowej taryfie celnej utrzymana została pełna ochrona rynku wewnętrznego przed obcą konkurencją. Polska nie może być polem ekspansji dla obcego przywozu, przeżywając sama poważne trudności z powodu braku ujścia dla nadwyżek podaży własnych produktów, zarówno roślinnych jak i zwierzęcych.

Pozatem utrzymane zostały środki, przeciwdziałające szkodliwym wahaniom cen artykułów rolnych na rynku wewnętrznym, w pierwszym rzędzie wahaniom cen zboża, powodowanym nierównomiernym rozkładaniem się podaży na całą kampanję. Główną rolę, podobnie jak w latach ubiegłych, odgrywały tu zakupy żyta, dokonywane przez Państwowe Zakłady Przemysłowo-Zbożowe, oraz kredyty rejestrowe, udzielane przez Bank Polski na sfinansowanie zbiorów. Ogółem Bank Polski przeznaczył w r. 1933 na kredyty zbożowe 34,4 milj. zł wobec 29,3 milj. zł w r. 1932. Oprocentowanie kredytów, dzięki dopłatom Skarbu Państwa, zostało znacznie obniżone.

Wreszcie Rząd w r. 1933 kontynuował również starania, zmierzające do rozszerzenia rynku wewnętrznego drogą zwiększenia zużycia surowców krajowych w wypadkach, gdy mogą one zastąpić surowce, sprowadzane z zagranicy. Starania te mają na względzie przedewszystkiem surowce włókiennicze, nasiona oleiste oraz tłuszcze i oleje roślinne.

Jak widać, Rząd rozwinął w r. 1933 wszechstronną działalność, skierowaną ku podtrzymaniu cen produktów rolnych. Celowość i skuteczność tej działalności, systematycznie rozszerzanej i przystosowywanej do zmian, zachodzących w handlu międzynarodowym, nie może budzić zastrzeżeń. Dzięki niej poziom cen, osiąganych przez rolnictwo polskie, przekracza parytet światowy, niekiedy bardzo poważnie. Jeśli temniemniej ceny artykułów krajowych nie dociągają do poziomu, koniecznego dla zapewnienia dostatecznej dochodowości produkcji, jest to zrozumiałe, Polska bowiem, jako kraj wywozowy, nie może oderwać się od koniunktury światowej. Oderwanie się takie mogłoby nastąpić jedynie w wypadku zmniejszenia się rozmiarów produkcji poniżej granic samowystarczalności.

Dla zmniejszenia nienormalnej rozpiętości między cenami artykułów rolnych a przemysłowych, Rząd jeszcze w r. 1932 podjął akcję, zmierzającą do obniżenia cen produktów przemysłowych. Akcja ta skierowana była głównie przeciw polityce karteli, utrzymujących ceny, ze szkodą dla życia gospodarczego, na nieproporcjonalnie wysokim poziomie. Wskaźnik cen skartelizowanych surowców i półfabrykatów, mimo dalekoidącego ograniczenia produkcji, w ciągu pierwszych lat kryzysu nie uległ prawie zmianie i na początku r. 1932 osiągał jeszcze 107,7%, gdy tymczasem ogólny wskaźnik cen artykułów przemysłowych spadł już wtedy do 71,5%, wskaźnik zaś cen artykułów rolnych — do 49,6%.

Stwierdzić trzeba, niestety, że usiłowania Rządu, zmierzające do obniżenia cen artykułów skartelizowanych, nie dały dotąd pożądanego wyniku. Ceny te bowiem spadły do końca r. 1933 zaledwie do 90,8%. Ogólny wskaźnik cen artykułów przemysłowych obniżył się za to dość poważnie, mianowicie do 61,0%. Spadek ten został jednak wyrównany z nadwyżką przez dalsze dotkliwe obniżenie się wskaźnika cen artykułów rolnych. W końcu r. 1933 ogólny wskaźnik cen artykułów, sprzedawanych przez rolników, wynosił 39,6, przyczem dla ziemiopłodów wyrażał się cyfrą 34,4, dla zwierząt rzeźnych 41,9 oraz dla nabiału 48,8.

W przeciwieństwie do akcji obniżenia cen przemysłowych, akcja obniżenia ciężaru zadłużenia rolnictwa przeprowadzona została na całym odcinku konsekwentnie, według ustalonego planu.

W zakresie kredytu emisyjnego na mocy ustawy z dnia 20 grudnia 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 115, poz. 950) i rozporządzeń wykonawczych Ministra Skarbu z dnia 6 lutego 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 7, poz. 46, 47, 48) poszczególne instytucje, a więc: banki państwowe, towarzystwa kredytowe ziemskie, prywatne banki hipoteczne, dokonały przymusowej konwersji udzielonych rolnictwu pożyczek emisyjnych oraz emitowanych na ich podstawie listów zastawnych. Konwersja polegała na ustawowym obniżeniu oprocentowania pożyczek w listach zastawnych oraz na jednoczesnym przedłużeniu okresu ich amortyzacji. Oprocentowanie większości pożyczek i listów obniżone zostało do $4\frac{1}{2}\%$ rocznie, okres zaś amortyzacji przedłużono do lat 55, licząc od daty konwersji, przyczem w ciągu pierwszych trzech lat wstrzymana została spłata kapitału i losowanie listów. Konwersja objęła zgórá 700 milj. zł pożyczek. Ponieważ pierwotnie oprocentowanie większości kredytów emisyjnych wynosiło 7% względnie 8%, a okres umorzenia wahał się w granicach od 10 do 30 lat, przeto dzięki konwersji osiągnięto wydatne zmniejszenie ciężaru obsługi pożyczek, zwłaszcza w okresie 3-letniej karencji.

Sprawa zaległych rat pożyczek emisyjnych została uregulowana rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 810), które zezwoliło instytucjom kredytu hipotecznego na konwertowanie zaległości z tytułu rat amortyzacyjnych, odsetek, opłat administracyjnych i t. p. na dodatkowe pożyczki, bądź w gotowiźnie, bądź w listach zastawnych. Dla należytego zabezpieczenia tych pożyczek rozporządzenie przyznało im przywilej pierwszeństwa hipotecznego narówni z kapitałem.

Wykorzystanie przyznanego przez rozporządzenie prawa konwersji zaległych rat natrafiało w praktyce na duże trudności, sfinansowanie bowiem konwersji wymagało zaangażowania poważnych kapitałów. Tymczasem sytuacja na rynku lokacyjnym nie pozwalała na emitowanie dodatkowych listów zastawnych na podstawie zaległych rat. Państwowy Bank Rolny dokonał konwersji zaległych rat w oparciu o własne kapitały.

W zakresie pożyczek, udzielonych z funduszy rządowych, jak również likwidowanych pożyczek b. instytucji finansowych państw zaborczych Rząd już na początku r. 1932 przyszedł dłużnikom z wydatną pomocą. Mimo stosunkowo niskiego oprocentowania tych pożyczek, dłużnicy uzyskali liczne ulgi, czy to pod postacią odroczenia zaległości i przedłużenia okresów umorzenia, czy też pod postacią obniżenia odsetek i dodatkowych świadczeń.

W r. 1933 przyznane zostały nowe, znacznie rozszerzone, ulgi dłużnikom funduszy rządowych, zwłaszcza zaś właścicielom gospodarstw, powstałych z przebudowy ustroju rolnego. Ponadto Rząd zgodził się na umorzenie większości pożyczek, udzielonych na odbudowę zniszczeń wojennych.

Przy prywatnych długach hipotecznych nastąpiło, podobnie jak przy pożyczkach emisyjnych, na mocy ustawy z dnia 29 marca 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 25, poz. 213) generalne obniżenie odsetek, mianowicie do 6% w stosunku rocznym, przy jednoczesnym odroczeniu spłaty kapitału do dnia 1 października 1934 r.

Niezmiernie trudne zagadnienie konwersji zadłużenia krótkoterminowego rolnictwa w instytucjach kredytowych uregulowała ustawa z dnia 24 marca 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 25, poz. 211) oraz rozporządzenie wykonawcze z dnia 26 czerwca 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 50, poz. 395) w ten sposób, że zapewniona została pomoc Skarbu Państwa dla instytucji, zawierających układy konwersyjne z dłużnikami. Układy mają być zawierane na 7 lat i przewidywać stopniową spłatę kapitału według określonych norm oraz jedno- lub dwuletni okres karencyjny. Oprocentowanie długów ustalono na okres pierwszych dwu lat w wysokości $6\frac{1}{4}\%$. Pomoc Skarbu w łącznej kwocie 75 milj. zł przeznaczona jest na pokrycie strat instytucji z tytułu kapitału wierzytelności objętych układami, przyczem udział Skarbu w stratach wynosić będzie 50%, oraz na dopłaty do oprocentowania w wysokości 1% do 2% względnie $2\frac{3}{4}\%$.

Na podstawie skonwertowanych wierzytelności instytucje zawierające układy z dłużnikami uzyskać mogą kredyt w Banku Akceptacyjnym. Akcepty Banku jednak służyć mogą wyłącznie do zastąpienia zobowiązań i otrzymania kredytu w Banku Polskim z tem, że niedopuszczalne jest użycie uzyskanego kredytu na nowe operacje czynne.

Gdy początkowo rozwój akcji konwersyjnej posuwał się bardzo opornie, głównie wskutek przeszkód natury formalnej, to ostatnio dał się zauważyć wyraźny wzrost tendencji do zawierania układów. Do końca r. 1933 zawarto ogółem 1832 układy na sumę 10,1 milj. zł.

Jeśli chodzi o prywatne zadłużenie krótkoterminowe rolnictwa, to do uregulowania stosunków między wierzycielami a dłużnikami powołano jeszcze

w r. 1932 specjalne urzędy obywatelskie, którym powierzone zostało rozjemstwo w sprawach kredytowych mniejszej własności. Urzędy te zreorganizowano na mocy ustawy z dnia 28 marca 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 29, poz. 253), przyczem nadano im nazwę powiatowych urzędów rozjemczych. Rozstrzygają one sprawy posiadaczy mniejszych gospodarstw wiejskich. Jednocześnie nowa ustawa powołała do życia wojewódzkie urzędy rozjemcze, przydzielając im sprawy posiadaczy większych gospodarstw. Urzędowi rozjemczym przysługują następujące uprawnienia: obniżenie oprocentowania długu do 4½% rocznie, rozłożenie spłaty kapitału długu na okres do 7 lub 12 lat, przyznanie dwuletniej karencji, zarachowanie części pobranych, nadmiernie wysokich odsetek na spłatę kapitału.

Urzędy rozjemcze rozwijają bardzo żywą i owocną działalność. Ogółem do końca r. 1933 wpłynęło do powiatowych urzędów rozjemczych 326.606 spraw, z czego załatwiono 177.047 spraw na sumę 82,7 milj. zł. Do wojewódzkich urzędów rozjemczych do końca r. 1933 wpłynęło 5.819 spraw, z czego załatwiono 2.843 spraw na sumę 15,1 milj. zł. Urzędy rozjemcze wywierają przez samo swe istnienie dodatni wpływ na stosunki kredytowe na wsi, skłaniając zainteresowanych do zawierania układów dobrowolnych.

Oceniając ogólną sytuację wsi, stwierdzić należy, że r. 1933 przyniósł rolnictwu niewątpliwie bardzo poważne zmniejszenie bieżących ciężarów, dzięki rządowej akcji finansowo-rolnej. Objawem jednak niepokojącym była w r. 1933 dalsza niższa cen artykułów rolnych, która zniwelowała częściowo korzyści osiągnięte przez rolnictwo z ulg finansowych.

DZIAŁALNOŚĆ PAŃSTWOWEGO BANKU ROLNEGO W ROKU 1933

Działalność Państwowego Banku Rolnego w r. 1933 kształtowała się pod przemożnym wpływem kryzysu, jaki przeżywa rolnictwo.

Z uwagi na charakter swój i zadania Bank powołany był w pierwszej linii do współdziałania z Rządem w akcji obniżenia ciężarów finansowych rolnictwa, podjętej na wielką skalę. W przeprowadzeniu tej akcji przypadła Bankowi doniosła, choć zarazem bardzo trudna rola. Zważyć należy, że Bank skupia w swoich rękach około 1,2 miljarda kredytów czyli niemal połowę ogólnego zadłużenia rolnictwa w instytucjach finansowych. Na sumę tę składało się, według stanu w dniu 31 grudnia 1932 r.: 334,8 milj. zł pożyczek długoterminowych w listach zastawnych i obligacjach meljoracyjnych, 196,0 milj. zł pożyczek krótko- i średnioterminowych, 423,7 milj. zł pożyczek z funduszy rządowych i 248,0 milj. zł pożyczek b. instytucyj finansowych państw zaborecznych. Cała ta olbrzymia masa kredytów musiała być poddana gruntownej rewizji. Należało bowiem, w myśl wytycznych polityki Rządu, ciężar oprocentowania i spłaty poszczególnych rodzajów pożyczek przystosować do warunków, wytworzonych przez kryzys. Była to jedyna droga, która, ułatwiając rolnictwu przetrwanie przesilenia, umożliwiała jednocześnie stopniową likwidację kredytów.

Sfinansowanie konwersji oznaczało dla Banku poważny wysiłek, gdyż spowodowała ona unieruchomienie znacznych kapitałów, a ponadto zaważyła silnie na dochodach Banku. Zarazem przeprowadzenie techniczne konwersji wymagało wielkiego nakładu pracy ze strony Banku, wobec ogromnej ilości pożyczek, objętych konwersją. Konwersja zato przyniosła bezsprzecznie dużą ulgę rolnictwu, zmniejszając niejednokrotnie bardzo wydatnie bieżące ciężary dłużników z tytułu oprocentowania i spłaty zaciągniętych pożyczek.

Wyniki akcji konwersyjnej Banku w r. 1933 przedstawiają się w poszczególnych działach kredytu jak następuje:

W dziale kredytu emisyjnego Bank przeprowadził na początku roku ustawową konwersję pożyczek w listach zastawnych i obligacjach meljoracyjnych, polegającą na obniżeniu oprocentowania, przedłużeniu okresu amortyzacji i odroczeniu spłaty kapitału. Wraz z konwersją pożyczek Bank dokonał na analogicznych zasadach konwersji emitowanych na ich podstawie listów zastawnych i obligacyj meljoracyjnych, znajdujących się w kontrolowanym portfelu.

Z ogólnej masy wyłączeni zostali przy konwersji dłużnicy, którzy, poza kredytem w listach zastawnych na kupno gruntu, korzystali jednocześnie z kredytów rządowych na pokrycie reszty ceny kupna oraz na zagospodarowanie się. Dla tych dłużników przewidziane zostały jeszcze dalej idące

ulgi. Mianowicie, w celu uzdrowienia ich stanu finansowego, Rząd zgodził się przejąć ciążące na nich pożyczki w listach zastawnych i po skomasywaniu z pożyczkami uzyskanymi z funduszy rządowych, skonwertować całość zadłużenia na dogodnych warunkach.

Akcja konwersyjna w dziale kredytu emisyjnego objęła ogółem 55.453 pożyczki na sumę 334,8 milj. zł, z czego 15.262 pożyczki na sumę 49,3 milj. zł przejęte i skonwertowane zostały przez Skarb Państwa. Dzięki konwersji obciążenie dłużników z tytułu bieżących rat zmniejszyło się z 34,4 milj. zł na 17,4 milj. zł czyli o 49,4%. Równocześnie z konwersją pożyczek Bank odroczył dłużnikom zaległe raty do dnia 1 października 1934 r. Po upływie tego terminu zaległe raty mają być spłacone w drobnych kwotach wraz z ratami bieżącymi lub też skapitalizowane i rozłożone systemem amortyzacyjnym na okres do 40 lat.

W dziale kredytu krótko- i średnioterminowego Bank już w latach 1931 — 1932 udzielił dłużnikom poważnych ulg, przeprowadzając na podstawie własnych środków konwersję około 70 milj. zł pożyczek, przez rozłożenie ich spłaty na okres od 2½ do 5 lat.

W r. 1933 Bank przystąpił do zorganizowania nowej akcji konwersyjnej, opartej o pomoc Skarbu Państwa i kredyt Banku Akceptacyjnego, przewidziany dla instytucji zawierających układy z dłużnikami. Konwersja polega tutaj na obniżeniu oprocentowania pożyczek przy jednoczesnym ich rozterminowaniu i zastosowaniu karencji dla spłaty kapitału. Uruchomienie rozpoczętej akcji wymagało pokonania wielu trudności, tak że zdołała ona rozwinąć się szerzej dopiero w ostatnich miesiącach. Do końca roku Bank skonwertował w ramach tej akcji 3,8 milj. zł kredytów.

Niezależnie od nowoorganizowanej akcji konwersyjnej o charakterze ogólnym, Bank w r. 1933 kontynuował akcje dawniej zapoczątkowane o charakterze specjalnym, zmierzające do uporządkowania poszczególnych odcinków kredytu krótkoterminowego. Akcje te, prowadzone w oparciu o lokaty Skarbu Państwa i kapitały własne Banku, obejmowały: sanację spółdzielczości rolniczo-handlowej, konsolidację zadłużenia spółdzielczości mleczarskiej, konsolidację zadłużenia gospodarstw osadniczych i t. p.

W dziale funduszy rządowych akcja konwersyjna wykazuje znaczne różniczkowanie wskutek konieczności indywidualnego traktowania poszczególnych rodzajów kredytów. Wymienić tu należy przede wszystkim akcję, podjętą w celu uzdrowienia stanu finansowego głównej grupy dłużników, mianowicie właścicieli gospodarstw, powstałych z przebudowy ustroju rolnego, zwłaszcza zaś gospodarstw osadniczych. Dłużnicy ci, na których przypada około 260 milj. zł kredytów, uzyskali znaczne rozszerzenie dotychczasowych ulg, zwolnieni bowiem zostali do dnia 30 czerwca 1935 r. od spłaty kapitału pożyczek, przyczem zamiast oprocentowania i dodatku administracyjnego wnoszą jedynie t. zw. opłaty karencyjne, wahające się od 3½% do 1½% rocznie, zależnie od stopnia zadłużenia. Poważne ulgi przyznane zostały również pozostałym dłużnikom funduszy rządowych, mianowicie uczestnikom scalenia i melioracyj. Pozatem na uwagę zasługuje tu

zainicjowana przez Bank akcja umorzenia pożyczek, udzielonych z funduszu odbudowy powojennej. W r. 1933 umorzono tych pożyczek na sumę 30,2 milj. zł.

Nakoniec w dziale likwidowanych przez Bank należności b. instytucji finansowych i osadniczych państw zaborczych udzielone ulgi szły głównie w kierunku odroczenia zaległych rat i umorzenia kar za zwłokę.

Jak widać Bank, współdziałając z Rządem, nie szczędził wysiłków, aby w obliczu ciężkiego kryzysu okazać rolnictwu istotną pomoc. Oczywiście, Bank liczyć się musiał przytem z własnymi możliwościami finansowymi jak również z żywotnymi interesami organizacji kredytu rolnego. To też dążąc do zapewnienia rolnictwu jaknajdalej idących ulg, Bank kładł szczególny nacisk na zachowanie uregulowanych stosunków z dłużnikami, przeciwstawiając się zarazem stanowczo wszelkim projektom, które mogłyby podważyć podstawy istnienia i funkcjonowania aparatu kredytowego, z wielkim trudem odbudowanego po zniszczeniach wojny i inflacji.

Bieżąca działalność kredytowa Banku uległa w r. 1933 prawie całkowitemu zahamowaniu. Ani bowiem środki Banku, ani sytuacja rolnictwa nie pozwalały na podjęcie szerszej akcji kredytowej.

W dziedzinie kredytu długoterminowego Bank w związku z konwersją zamknął z dniem 31 grudnia 1932 r. emisję dotychczasowych listów zastawnych i obligacji melioracyjnych. Jednocześnie Bank przystąpił do uruchomienia nowego kredytu w 4½% listach zastawnych, przeznaczonego na sfinansowanie parcelacji oddłużeniowej. Wskutek ograniczonych możliwości lokacyjnych dla listów zastawnych jak również wskutek niepowodzenia parcelacji oddłużeniowej, kredyt ten nie zdołał rozwinąć się na szerszą skalę. Ogólna suma pożyczek w 4½% listach zastawnych, przyznanych w r. 1933, wynosiła 3,9 milj. zł, z czego zrealizowano 0,9 milj. zł. Pożyczek w obligacjach melioracyjnych Bank nie udzielał zupełnie.

W zakresie operacji krótkoterminowych bieżąca akcja kredytowa Banku poza koniecznym zasilaniem ogólnych środków obrotowych rolnictwa sprostowała się niemal wyłącznie do finansowania zbiorów i dostawy nawozów sztucznych. Natomiast w dziale kredytu średnioterminowego nastąpił prawie całkowity zanik operacji. W rezultacie łączna suma kredytów krótko- i średnioterminowych, udzielonych w r. 1933, dosięgła zaledwie kwoty 25,5 milj. zł.

Wreszcie w dziale funduszy rządowych r. 1933 przyniósł również dalsze ograniczenie akcji kredytowej. Wprawdzie ogólna suma udzielonych pożyczek wynosiła 57,4 milj. zł, z sumy tej jednak na pożyczki, wypłacone w gotówce, przypadało tylko 2,3 milj. zł, pozostała zaś kwota 55,1 milj. zł pochodziła z zakredytowanych należności za grunty państwowe, parcelowane przez urzędy ziemskie, za wykonane przez urzędy prace scaleniowe i t. p.

Podkreślić należy, że równocześnie z konwersją dawniej udzielonych kredytów, Bank, zgodnie z polityką Rządu, dążył usilnie do potaniania kredytów bieżących. A więc w r. 1933 Bank obniżył ponownie oprocentowa-

nie kredytów krótko- i średnioterminowych, tak że od października 1932 r. spadło ono wślad za stopą dyskontową Banku Polskiego o $2\frac{1}{2}\%$. Jednocześnie przy organizowaniu nowego kredytu w listach zastawnych Bank postawił sobie za cel wydatną redukcję kosztów obsługi pożyczek. Dalej, obniżone zostały ostatnio poważnie stawki procentowe od pożyczek z funduszków rządowych.

Stan kredytów Państwowego Banku Rolnego podaje następujące zestawienie:

Rodzaj kredytu	Stan w dn. 31.XII.1932 r.	Stan w dn. 31.XII.1933 r.
	w milionach złotych	
Długoterminowy kredyt emisyjny .	334,8	283,0
Kredyt krótko- i średnioterminowy	196,0	189,0
Kredyt z funduszków rządowych . .	423,7	500,8
Razem . .	954,5	972,8

Na uwagę zasługuje dalszy spadek kredytów krótko- i średnioterminowych. W ciągu ostatnich 3 lat stan kredytów krótko- i średnioterminowych zmniejszył się z 282,2 milj. zł na 189,0 milj. zł czyli o 33%, przyczem w ustosunkowaniu wzajemnem obu rodzajów kredytów nastąpiła zasadnicza zmiana. Stan bowiem kredytów krótkoterminowych spadł z 206,2 milj. zł na 59,7 milj. zł, gdy tymczasem stan kredytów średnioterminowych wzrósł z 76,0 milj. zł na 129,3 milj. zł. Zjawisko to tłumaczy się konwersją kredytów krótkoterminowych na średnioterminowe, przeprowadzoną na wielką skalę.

Znaczny spadek kredytów emisyjnych pochodzi przede wszystkim z wyeliminowania 49,3 milj. zł pożyczek w listach zastawnych, przejętych od Banku przez Skarb Państwa na Fundusz Obrotowy Reformy Rolnej. Przejęciem tych pożyczek na Fundusz tłumaczy się też częściowo wzrost kredytów rządowych, na który pozatem złożyły się głównie bezgotówkowe operacje, związane z parcelacją majątków państwowych, z pracami scaleniowymi urzędów ziemskich i t. p. Jedynie też dzięki tym operacjom zwiększyła się ogólna suma kredytów Banku z 954,5 na 972,8 milj. zł.

Bilans za r. 1933 Bank zamknął nadwyżką w kwocie 125.872,62 zł. Znikoma suma zysków, która zresztą już w r. 1932 wynosiła zaledwie 0,6 milj. zł, gdy w r. 1929 sięgała 14,3 milj. zł, staje się zrozumiała, jeśli uwzględnić liczne ulgi, udzielone dłużnikom, a finansowane częstokroć ze środków własnych Banku. W wyniku przeprowadzonej w r. 1933 konwersji między innymi zmniejszyły się poważnie dochody Banku z oprocentowania kapitałów, zaangażowanych w kredycie emisyjnym. Ogólna suma procentów i prowizyj w r. 1933 wynosiła 14.251.954,98 zł wobec 15,3 milj. zł w r. 1932, a 27,9 milj. zł w r. 1929. Poza ulgami, udzielonemi rolnictwu, na zmniejszenie się zysku wpłynęły również dalsze odpisy na straty oraz

sumy zarezerwowane na pokrycie wątpliwych należności. Na straty Bank w r. 1933 odpisał 1.847.436,63 zł. Jednocześnie Bank zarezerwował: na wątpliwych dłużników 409.672,30 zł, na pokrycie ewentualnych strat na przetwórstwie rolniczym 300.000,— zł oraz na pokrycie różnic kursowych 25.481,81 zł, razem 735.154,11 zł.

Koszty handlowe Banku w r. 1933 wynosiły 12.227.001,68 zł, po wyeliminowaniu zaś wydatków o charakterze specjalnym, przewidzianych w dodatkowym budżecie na cele społeczne i t. p. — 11.766.751,68 zł wobec 12,2 milj. zł w r. 1932, a 17,9 milj. zł w r. 1930. W porównaniu zatem z r. 1930 koszty handlowe r. 1933 zmniejszyły się o 6,2 milj. zł czyli o 34,3%. Cyfry te świadczą o wielkim wysiłku, dokonanym przez Bank w kierunku dostosowania budżetu do warunków kryzysu, tembardziej, że ilość pracy w niektórych działach operacyj poważnie wzrosła w r. 1933 w związku z konwersją kredytów, akcją egzekucyjną i t. d.

Czysty zysk Banku podzielony został na mocy uchwały Rady Nadzorczej, powziętej zgodnie z przepisami statutu, w następujący sposób: 1) 35% zysku czyli 44.059,05 zł przeznaczono na ogólny fundusz rezerwowy, 2) 30% czyli 37.761,79 zł — na zasilenie funduszków rezerwowych listów zastawnych i obligacyj meljoracyjnych, 3) 15% czyli 18.880,89 zł — na obniżenie oprocentowania pożyczek krótkoterminowych, 4) 15% czyli 18.880,89 zł na zasilenie Funduszu Obrotowego Reformy Rolnej, 5) 5% czyli 6.290,— zł na cele podniesienia kultury rolnej, badania naukowe, związane z rozwojem gospodarczym wsi, i inne cele społeczne.

Rozwój działalności Państwowego Banku Rolnego od r. 1925 ilustruje następujące zestawienie:

Stan w dniu	Kapitały własne	Udzielone kredyty	Suma bilansowa	Obroty w ciągu roku
31.XII.1925 r.	11.953.808	54.253.366	88.673.270	588.012.557
31.XII.1926 r.	15.031.507	111.459.021	157.575.004	1.087.556.652
31.XII.1927 r.	79.141.233	259.669.454	424.938.644	3.883.936.782
31.XII.1928 r.	140.198.486	512.780.861	738.522.124	6.931.046.806
31.XII.1929 r.	148.456.887	760.571.489	1.119.845.074	8.836.226.279
31.XII.1930 r.	159.029.883	959.158.662	1.428.386.426	8.992.278.139
31.XII.1931 r.	165.583.479	961.730.639	1.468.145.232	6.884.679.707
31.XII.1932 r.	169.757.750	954.581.525	1.413.948.885	6.134.970.569
31.XII.1933 r.	170.428.703	972.752.435	1.582.341.524	6.892.281.210

DZIAŁALNOŚĆ BANKU NA WŁASNY RACHUNEK

I. DŁUGOTERMINOWY KREDYT EMISYJNY

W dziale kredytu emisyjnego Banku rok 1933 zaznaczył się głównie uregulowaniem palącej sprawy konwersji pożyczek w listach zastawnych i obligacjach meljoracyjnych, udzielonych rolnictwu. Wskutek pogarszającego się wciąż położenia gospodarczego wsi konwersja pożyczek narzucała się z nieodpartą siłą, jaskrawa bowiem rozbieżność między rentownością produkcji rolnej a ciężarem obsługi pożyczek, wywołana gwałtownym spadkiem cen, do czasu tylko utrzymać się mogła bez szkody zarówno dla rolnictwa, jak i dla kredytu. Wprawdzie Bank, pragnąc przyjść z pomocą rolnictwu, a zarazem przeciwdziałać niepożądanemu narastaniu zaległości, udzielił już wcześniej dłużnikom znacznych ulg w oprocentowaniu i spłacie pożyczek; w szczególności Bank w r. 1932, na podstawie porozumienia z posiadaczami listów zastawnych i obligacji meljoracyjnych kontrolowanego portfelu, obniżył w obu ratach oprocentowanie pożyczek o 2 punkty t. j. z 8 do 6% i z 7 do 5%, a w niektórych wypadkach nawet o 4 punkty t. j. do 4 i 3% w stosunku rocznym. Ponadto Bank umożliwił przenoszenie pożyczek do dłuższych okresów umorzenia i odroczył również spłatę zaległych rat. Udzielone ulgi nie rozwiązywały przecież zagadnienia, wobec bowiem swego prowizorycznego charakteru przynieść mogły doraźne jedynie złagodzenie trudności.

*Konwersja
pożyczek.*

Konwersja pożyczek emisyjnych Banku przeprowadzona została, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 20 grudnia 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 115, poz. 950) oraz rozporządzeń wykonawczych Ministra Skarbu z dnia 6 lutego 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 7, poz. 46 i 47), na następujących zasadach: a) oprocentowanie wszystkich pożyczek w listach zastawnych i obligacjach meljoracyjnych obniżono z dniem 1 stycznia 1933 r. do $4\frac{1}{2}\%$ rocznie, b) okres umorzenia pożyczek w listach zastawnych przedłużono do 55 lat, a pożyczek w obligacjach meljoracyjnych — do 36 lat, licząc od dnia 1 stycznia 1933 r., c) spłatę kapitału pożyczek w listach zastawnych odroczone na lat 3, a spłatę kapitału pożyczek w obligacjach meljoracyjnych — na lat 6 od daty konwersji.

Równolegle z konwersją pożyczek dokonano na podobnych zasadach konwersji emitowanych na ich podstawie listów zastawnych i obligacji meljoracyjnych, znajdujących się w kontrolowanym portfelu t. j. stanowiących własność Skarbu Państwa, publicznych instytucji finansowych oraz publicznych i prywatnych zakładów ubezpieczeniowych. Listy i obligacje, znajdujące się na wolnym rynku, zwolnione zostały od konwersji. Skarb Państwa ponosić będzie corocznie z sum budżetowych pełną różnicę oprocentowania i wcześniejszej amortyzacji tych papierów.

Z ogólnej masy, objętej generalną konwersją, na mocy ustawy z dnia 28 marca 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 31, poz. 266) wyłączono pożyczki

w listach zastawnych, obciążające gospodarstwa, które powstały z parcelacji prywatnej i na mocy przepisów o reformie rolnej, korzystały wydatnie, poza kredytem emisyjnym, z kredytów rządowych na pokrycie gotówkowej części ceny kupna ziemi oraz na pobudowanie się i zaopatrzenie w inwentarz. Gospodarstwa te, jako najbardziej zadłużone przytem najczęściej niedostatecznie zagospodarowane, znalazły się wskutek kryzysu w szczególnie ciężkim położeniu. To też dla uzdrowienia ich stanu finansowego Rząd, za sprawą Banku, przejął na rachunek Skarbu Państwa ciężące na nich pożyczki w listach zastawnych, wraz ze wszystkimi dodatkowymi należnościami, i skonwertował je na gotówkowe pożyczki amortyzacyjne z części kredytowej Funduszu Obrotowego Reformy Rolnej. Skonwertowane pożyczki zrównane będą co do warunków z pożyczkami na kupno gruntu, udzielonemi z funduszu zapomóg i kredytu ulgowego. Narazie do dnia 31 grudnia 1935 r. dłużnicy korzystają z karencji, opłacając wyłącznie oprocentowanie, które waha się zaledwie w granicach od 3% do $1\frac{1}{2}\%$, w zależności od stopnia zadłużenia gospodarstwa.

Sfinansowanie tej transakcji przeprowadzono w następujący sposób: Bank wycofał z portfelu własnego listy zastawne w sumie nominalnej, odpowiadającej nominalowi nieumorzonego kapitału pożyczek przekazanych Skarbowi. Jednocześnie Bank obciążył Skarb Państwa równowartością pożyczek, obliczoną według kursu bilansowego listów zastawnych i powiększoną o równowartość dodatkowych należności gotówkowych. Umorzenie ustalonego tą drogą zobowiązania Skarbu wobec Banku odbywać się będzie z corocznych dotacyj budżetowych. Pozatem na ten cel przeznaczone zostały wpływy, pochodzące z likwidacji mienia byłych rosyjskich banków państwowych, Włościańskiego i Szlacheckiego (Dz. U. R. P. Nr. 79 z r. 1933, poz. 559).

Równocześnie z konwersją pożyczek w listach zastawnych i obligacjach meljoracyjnych Bank uregulował sprawę zaległych rat na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 810).

A zatem Bank odroczył zaległe raty, zarówno z tytułu pożyczek w listach zastawnych jak i z tytułu pożyczek w obligacjach meljoracyjnych, do dnia 1 października 1934 r. Po upływie tego terminu, w wypadkach, gdy w rachubę wchodzi drobne sumy, zaległości mają być rozłożone na zwykłe raty, wynoszące: w dziale pożyczek w listach zastawnych — 25%, w dziale zaś pożyczek w obligacjach meljoracyjnych — 10% pierwotnego wymiaru półrocznej raty amortyzacyjnej, płatne wraz z bieżącymi ratami pożyczek. Natomiast w wypadkach, gdy w rachubę wchodzi kwoty większe, postanowiono zaległości skapitalizować i rozłożyć na raty systemem amortyzacyjnym, płatne: w dziale pożyczek w listach zastawnych w ciągu 20 lub 40 lat, zależnie od wysokości sumy, w dziale zaś pożyczek w obligacjach meljoracyjnych w ciągu lat 30, bez względu na sumę.

Tak w ogólnych zarysach przedstawiają się zasady konwersji pożyczek emisyjnych, przeprowadzonej przez Bank w r. 1933. Do zobrazowania osiągniętych wyników cyfrowych niechaj posłużą następujące dane: generalna konwersja objęła 39.307 pożyczek w listach zastawnych na sumę 174,0

milj. zł oraz 884 pożyczki w obligacjach meljoracyjnych na sumę 111,5 milj. zł; konwersja specjalna, połączona z przeniesieniem pożyczek na Fundusz Obrotowy Reformy Rolnej, objęła 15.612 pożyczek na sumę 49,3 milj. zł. Ogółem więc jedna i druga konwersja objęła 55.453 pożyczki na łączną sumę 334,8 milj. zł. Obciążenie dłużników z tytułu rat, wyrażone w liczbach bezwzględnych, dzięki konwersji zmniejszyło się w okresie karencyjnym z 17,2 milj. zł do 8,7 milj. zł półrocznie. W cyfrach względnych, obliczonych w stosunku do 100 jednostek kapitału, wymiar raty półrocznej dla poszczególnych grup pożyczek obniżył się jak następuje: przed konwersją rata półroczna pożyczek w 8% listach zastawnych wynosiła, zależnie od okresu amortyzacyjnego, od 4,43% do 7,5% nominalu, dla pożyczek w 7% listach zastawnych — od 4,01% do 7,04%, dla pożyczek w 7% obligacjach meljoracyjnych — 6,23%. W wyniku dokonanej konwersji wymiar raty półrocznej zredukowany został na czas trwania karencji dla wszystkich bez wyjątku pożyczek, objętych konwersją generalną, do 2,25%, a po upływie karencji do 2,5% i 3,06%, natomiast dla pożyczek, przejętych przez Skarb Państwa, na czas trwania karencji do 0,75% — 1,5%. Konwersja zatem spowodowała bardzo wydatne zmniejszenie się bieżącego obciążenia dłużników. Znaczną również ulgę przyniosły dłużnikom dalekoidące ułatwienia, uzyskane przy spłacie zaległości. Ogólna suma odroczonej raty wynosiła 27,9 milj. zł, z czego przypadło na raty pożyczek w listach zastawnych 17,4 milj. zł, a 10,5 milj. zł — na raty pożyczek w obligacjach meljoracyjnych.

Jeśli chodzi o sfinansowanie przeprowadzonej konwersji, to największą niewątpliwie ofiarę poniósł Bank, który skupia w swoich rękach największą ilość listów zastawnych i obligacji meljoracyjnych. W dniu 1 stycznia 1933 r. wartość nominalna listów i obligacji, znajdujących się w portfelu własnym Banku, osiągała 104,1 milj. zł czyli 31,2% całego obiegu. W wyniku konwersji dochód z oprocentowania ulokowanych tu kapitałów zmniejszył się znacznie. Poważny również wysiłek stanowiła dla Banku konwersja zaległych rat, przeprowadzona wyłącznie w oparciu o własne środki, stan bowiem rynku lokacyjnego nie pozwalał na emitowanie dodatkowych listów zastawnych czy obligacji na podstawie skonwertowanych zaległości, jak to przewiduje ustawa październikowa. Wskutek konwersji zaległych rat nastąpiło unieruchomienie poważnych kapitałów Banku na okres do lat 40.

Obok Banku do sfinansowania akcji konwersyjnej przyczynił się w dużym stopniu Skarb Państwa, przede wszystkim dzięki przejęciu około 49,3 milj. zł pożyczek na Fundusz Obrotowy Reformy Rolnej, co w dużym stopniu odciążało Bank, eliminując z działu kredytu emisyjnego najsłabszą grupę dłużników.

1. Kredyt w listach zastawnych

Przystępując z początkiem r. 1933 do konwersji pożyczek w listach zastawnych i obligacjach meljoracyjnych, Bank z konieczności zamknąć musiał dotychczasową swą działalność w dziedzinie kredytu emisyjnego. O podjęciu jednocześnie nowej akcji, zakrojonej na szerszą skalę, nie mogło

być mowy. Nie sprzyjała temu ani sytuacja na rynku papierów wartościowych, ani pogarszające się wciąż położenie gospodarcze wsi. To też bieżące operacje kredytowe Banku sprowadzały się w r. 1933 niemal wyłącznie do finansowania parcelacji oddłużeniowej. Akcja ta, zmierzająca do specjalnych celów i na specjalnych oparta zasadach, wbrew pokładanym w niej nadziejom nie przybrała większych rozmiarów.

*Kredyt na
parcelację
oddłużeniową.*

Parcelację oddłużeniową zainicjowała ustawa z dnia 12 marca 1932 r., zwana potocznie „Lex Ludkiewicz”, o ułatwieniu spłaty zaległych zobowiązań, obciążających gospodarstwa rolne (Dz. U. R. P. Nr. 25, poz. 221). Głównym założeniem ustawy jest umożliwienie większej własności oddłużenia majątków w drodze odprzedaży części gruntów. W związku z tem ustawa przewiduje znaczne udogodnienia dla właścicieli gospodarstw, podejmujących parcelację ziemi celem uzyskania środków na opłacenie zaległych podatków i uregulowanie długów.

Dla sfinansowania parcelacji oddłużeniowej, Bank na początku r. 1933 przystąpił do uruchomienia specjalnego kredytu, opartego na emisji 4¹/₂% listów zastawnych serji I, z 40¹/₂-letnim okresem umorzenia. Trudne niezmierne zagadnienie zapewnienia listom odpowiedniego kursu i możliwości zbytu Bank usiłował rozwiązać na następującej drodze: na podstawie umów z właścicielami parcelowanych nieruchomości ziemskich listy zastawne, przyjęte od nabywców na zapłatę ceny kupna ziemi, składane być muszą w Banku do depozytu zastrzeżonego na okres 10 lat, przez co listy wykluczone zostały od wolnego obrotu. Minister Skarbu zato rozporządzeniem z dnia 30 marca 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 24, poz. 198) zezwolił na przyjmowanie nowoemitowanych listów zastawnych według wartości nominalnej za zaległe podatki państwowe: gruntowy, przemysłowy, dochodowy, majątkowy oraz podatek od spadków i darowizn. Jednocześnie Minister Skarbu upoważnił banki państwowe do przyjmowania listów tych od właścicieli parcelowanych majątków na spłatę zaległych kredytów krótkoterminowych i zaległych rat kredytu długoterminowego po kursie 75 za 100 zł nominalu. Wreszcie Bank Gospodarstwa Krajowego zgodził się przyjmować listy po kursie nominalnym na spłatę kapitału pożyczek długoterminowych, obciążających parcelowane majątki.

W ten sposób otworzyły się pewne możliwości dla właścicieli oddłużanych nieruchomości ziemskich korzystnego użytkowania listów zastawnych. Możliwości te okazały się jednak zbyt ograniczone na to, by posłużyć do sfinansowania imprezy, zakrojonej na większą skalę. To też podjęta na ich podstawie akcja oddłużenia większych gospodarstw rolnych w drodze parcelacji nie zdołała rozwinąć się szerzej, na co zresztą złożyły się również inne jeszcze przyczyny. Przede wszystkim niechętna postawa większej własności rolnej, która, broniąc się przed uszczupleniem swego stanu posiadania, starała się ominąć lub przynajmniej odwlec nieuniknioną często i usprawiedliwioną gospodarczo konieczność poświęcenia części substancji majątkowej dla finansowego uzdrowienia warsztatu. Postawę tę ułatwiał dalekoidące ulgi w spłacie zaległych podatków i innych należności, uzyskane dzięki ustawodawstwu finansowo-rolnemu, które, stosowane w wielu wy-

Wskutek niepodatnego gruntu, na jaki natrafiała akcja oddłużenia większej własności w drodze parcelacji, możliwości rozwoju kredytu, uruchomionego przez Bank, zamykały się w wąskich ramach. Ogółem Bank w r. 1933 przyznał pożyczek w 4 $\frac{1}{2}$ % listach zastawnych serji I-ej zaledwie na sumę 3,9 milj. zł, z czego wypłacił 0,9 milj. zł.

Rozwój działalności Banku w dziedzinie kredytu długoterminowego w listach zastawnych od chwili jego uruchomienia t. j. od r. 1925 ilustruje następujące zestawienie:

w r.	1925	.	.	.	zł w zł	185.502,—	
„	1926	.	.	.	„ „	7.584.770,—	
„	1927	.	.	.	„ „	33.775.468,—	
„	1928	.	.	.	„ „	94.664.280,—	
„	1929	.	.	.	„ „	50.814.304,—	
„	1930	.	.	.	„ „	42.426.598,—	
„	1931	.	.	.	„ „	14.418.384,—	
„	1932	.	.	.	„ „	4.631.400,—	
„	1933	.	.	.	„ „	894.200,—	zł w zł 249.394.906,—

w	r.	1926	.	.	.	zł	w	zł	6.966,—
„	1927	.	.	.	„	„		102.340,—	
„	1928	.	.	.	„	„		1.839.854,—	
„	1929	.	.	.	„	„		3.436.866,—	
„	1930	.	.	.	„	„		4.510.192,—	
„	1931	.	.	.	„	„		5.819.082,—	
„	1932	.	.	.	„	„		9.451.320,—	
„	1933	.	.	.	„	„	zł w zł	28.531.467,—	

Obrotowy Reformy Rolnej „ „	49.263.045,— „ „	77.794.512,—
-------------------------------------	------------------	--------------

Rozwój kredytu długoterminowego w listach zastawnych w r. 1933
azują następujące cyfry:

— 32 —

Z podanych kwot przyznanych pożyczek wypłacono:

Rozdział kredytów.

Z ogólnej sumy 894.200 zł kredytów wypłaconych w ciągu r. 1933 przypadało na kupno gruntu 594.400 zł czyli 66,5%, a na inwestycje i spłatę uciążliwych zobowiązań — 299.800 zł czyli 33,5%.

Ruch listów
zastawnych.

Rozdział kredytów na poszczególne województwa z uwzględnieniem kategorii gospodarstw według wielkości ilustruje tablica na str. 62—63. W r. 1933 wypłacono na obszarze województw centralnych 381 tys. zł, województw zachodnich — 340 tys. zł, południowych — 31 tys. zł, wschodnich — 142 tys. zł.

W związku z konwersją Bank zamknął z dniem 31.XII.1932 r. emisję 7% listów zastawnych. Jednocześnie Bank na mocy rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 30 lipca 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 75, poz. 677) przystąpił do emitowania złotych $4\frac{1}{2}\%$ listów zastawnych serii I-iej z 40 $\frac{1}{2}$ -letnim okresem umorzenia. Listy te, przeznaczone przede wszystkim na sfinansowanie parcelacji oddłużeniowej, opiewają na złote w złocie oraz na równowartość w dolarach Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej w złocie, w florenach holenderskich w złocie, w frankach francuskich w złocie i w frankach szwajcarskich. Wysokość emisji $4\frac{1}{2}\%$ listów zastawnych serii I-iej ustalono na ogólną sumę nominalną 50.000.000 zł w zł. Listy posiadają własny fundusz rezerwowy.

Ruch listów zastawnych Państwowego Banku Rolnego w r. 1933 obrazuje następujące zestawienie:

W dniu 31.XII.1932 r. znajdowało się w obiegu:

8% listów zastawnych	zł w zł	85.054.086,—	
7% listów zastawnych serji bez numeru	„ „	132.640.600,—	
7% listów zastawnych serji II	„ „	5.639.400,—	zł w zł 223.334.086,—

W ciągu r. 1933 emitowano:

4 ¹ / ₂ % listów zastawnych serji I	„ „	894.200,—	
			zł w zł 224.228.286,—

W r. 1933 wycofano z obiegu listów zastawnych:

	Wylisowanych zł w zł	Złożonych na przedterminową spłatę pożyczek zł w zł	W związku z przejęciem po- życzek przez Skarb Państwa zł w zł
8% L. Z.	252.152,—	—	—
4 ¹ / ₂ % L. Z. skonwertowanych, dawniej 8%	—	2.079.652,—	16.407.940,—
7% L. Z. serji bez numeru	203.200,—	1.000,—	—
4 ¹ / ₂ % L. Z. skonwertowanych, dawniej 7%, serji bez numeru	—	1.264.700,—	31.368.600,—
7% L. Z. serji II	1.800,—	—	—
4 ¹ / ₂ % L. Z. skonwertowanych, dawniej 7%, serji II	—	13.400,—	1.486.300,—
4 ¹ / ₂ % L. Z. serji I	1.300,—	—	—
Razem	458.452,—	3.363.752,—	49.262.840,—
			zł w zł 53.085.044,—

W dniu zatem 31.XII.1933 r. znajdowało się w obiegu listów

zastawnych na ogólną sumę zł w zł 171.143.242,—

z czego: 8% listów zastawnych na sumę zł w zł 9.107.314,—, 4¹/₂% listów skonwertowanych, dawniej 8%, — zł w zł 57.207.028,—, 7% listów serji bez numeru — zł w zł 9.932.400,—, 4¹/₂% listów skonwertowanych, dawniej 7%, serji bez numeru — zł w zł 89.870.700,—, 7% listów serji II — zł w zł 221.600,—, 4¹/₂% listów skonwertowanych, dawniej 7%, serji II — zł w zł 3.911.300,—, wreszcie 4¹/₂% listów serji I na sumę zł w zł 892.900,—.

Kurs giełdowy listów zastawnych, znajdujących się w wolnym obrocie, nie ulegał w r. 1933 zmianom i wynosił dla 7% listów zastawnych 83,25, a dla 8% — 94 za 100.

W roku sprawozdawczym odbyły się dwa losowania listów zastawnych: jedno 1 maja, drugie 2 listopada.

Od początku emisji Państwowy Bank Rolny wycofał drogą losowania listów zastawnych na sumę zł 17.009.418,—, wykupił na giełdzie na sumę zł 71.580,— oraz przyjął na poczet amortyzacji i przedterminowej spłaty pożyczek na sumę zł 11.907.826,—. Ponadto w związku z przejęciem części pożyczek przez Skarb Państwa na rachunek Funduszu Obrotowego Reformy Rolnej Bank wycofał z własnego portfela listów zastawnych na sumę zł 49.262.840,—.

2. Kredyt w obligacjach meljoracyjnych

Wobec zamknięcia dotychczasowej emisji obligacji meljoracyjnych i braku warunków dla podjęcia nowej emisji, Bank z dniem 1 stycznia 1933 r. zaprzestać musiał na czas nieokreślony udzielania kredytu meljoracyjnego. W r. 1933 Bank więc nie przyznał ani jednej pożyczki, anulując jednocześnie, zgodnie z ustawą konwersyjną, wydane a niezrealizowane jeszcze promesy.

Rozwój kredytu w obligacjach meljoracyjnych od początku akcji obrazuje następujące zestawienie:

Suma nominalna wypłaconych pożyczek w 7% obligacjach meljoracyjnych wynosiła:

w r. 1928	zł w zł	20.354.500,—	
„ 1929	„ „	58.685.500,—	
„ 1930	„ „	24.138.000,—	
„ 1931	„ „	8.135.500,—	
„ 1932	„ „	1.168.500,—	
„ 1933	—	—	zł w zł 112.482.000,—

Umorzono wskutek przedterminowej spłaty:

w r. 1930	zł w zł	282.500,—	
„ 1931	„ „	284.500,—	
„ 1932	„ „	433.000,—	
„ 1933	„ „	115.500,—	zł w zł 1.115.500,—

W dniu zatem 31.XII.1933 r. stan udzielonych pożyczek

wynosił zł w zł 111.366.500,—

Pożyczki przyznane i wypłacone od początku akcji podają następujące zestawienia:

Pożyczki przyznane	Ilość pożyczek	Obszar meljorowany w ha	Suma w złotych
do dn. 31.XII.1932 r. . .	897	164.638	121.260.000
w ciągu roku 1933 . . .	—8	—336	—8.778.000
do dn. 31.XII.1933 r. . .	889	164.302	112.482.000

Cyfra ujemna pożyczek przyznanych w ciągu r. 1933 oznacza pożyczki anulowane.

Z podanych kwot pożyczek przyznanych wypłacono:

Pożyczki wypłacone	Ilość pożyczek	Ilość częściowych wypłat	Obszar meljorowany w ha	Suma w złotych
do dn. 31.XII.1932 r. . .	889	3.476	164.302	112.482.000

Powyższe zestawienie podaje stan pożyczek wypłaconych do dnia 31.XII.1932 r. Ponieważ w r. 1933 Bank nie udzielał pożyczek w obligacjach meljoracyjnych, przeto stan ten nie uległ zmianie. Jednocześnie w r. 1933, wskutek anulowania niezrealizowanych promes, ogólna suma pożyczek wypłaconych zrównała się z ogólną sumą pożyczek przyznanych.

Podział wypłaconych pożyczek z uwzględnieniem rodzaju meljoracji przedstawia się jak następuje:

Pożyczki wypłacone	Na drenowanie, osuszenie i nawodnienie gruntów				Na meljorację łąk				Na inne meljoracje			
	Ilość pożyczek	Ilość częściowych wypłat	Obszar meljorowany ha	Suma tys. zł	Ilość pożyczek	Ilość częściowych wypłat	Obszar meljorowany ha	Suma tys. zł	Ilość pożyczek	Ilość częściowych wypłat	Obszar meljorowany ha	Suma tys. zł
1	2				3				4			
do dn. 31.XII.1932 r. .	830	3.334	152.782	108.435,5	14	32	5.422	710,5	45	110	6.098	3.336,0

Podział terytorjalny wypłaconych pożyczek przedstawia tablica na str. 66 — 67.

Ruch obligacyj meljoracyjnych. Ruch obligacyj meljoracyjnych Państwowego Banku Rolnego w r. 1933 wykazuje następujące zestawienie:

W dniu 31.XII.1932 r. znajdowało się w obiegu:

7% obligacyj meljoracyjnych serji bez numeru	zł w zł 91.886.500,—
7% obligacyj meljoracyjnych serji II	„ „ 18.746.000,—
	zł w zł 110.632.500,—

W r. 1933 wycofano z obiegu obligacji, złożonych na poczet częściowej lub całkowitej przedterminowej spłaty pożyczek:

4 ¹ / ₂ % obligacyj skonwertowanych, dawniej 7%, serji bez numeru	zł w zł 85.000,—
4 ¹ / ₂ % obligacyj skonwertowanych, dawniej 7%, serji II	„ „ 30.500,—
	„ „ 115.500,—

W dniu zatem 31.XII.1933 r. znajdowało się w obiegu 4¹/₂% obligacyj meljoracyjnych na ogólną sumę zł w zł 110.517.000,—

z czego: 4¹/₂% obligacyj skonwertowanych, dawniej 7%, serji bez numeru, na sumę zł w zł 91.801.500,— oraz 4¹/₂% obligacyj skonwertowanych, dawniej 7%, serji II — zł w zł 18.715.500,—.

Splacalność pożyczek.

Splacalność kredytu emisyjnego, a zwłaszcza pożyczek w obligacjach meljoracyjnych, kształtowała się w r. 1933 wciąż jeszcze niezadowalająco. Dalo się wprawdzie zauważyć pewne polepszenie się cyfry procentowej wpływów w porównaniu z r. 1932, polepszenie, które nie odpowiadało przecież rozmiarom ulg, uzyskanych przez dłużników. Tłumaczy się to po części krótkim czasem działania konwersji, wymagającej dla pełnego ujawnienia swych skutków ustalenia się stosunku dłużników do Banku na nowych, zmienionych zasadniczo warunkach. Ponadto zaznaczył się tu ujemny wpływ dalszego pogorszenia się dochodowości gospodarstw wiejskich w wyniku postępującego spadku cen wytworów rolnych. Poważną jednak rolę odgrywało niewątpliwie świadome wstrzymywanie się niektórych dłużników od płacenia rat, dyktowane nadzieją uzyskania dalszych ulg. Przeciw tym dłużnikom Bank postanowił wystąpić z całą stanowczością, korzystając z przysługujących mu przywilejów egzekucyjnych. Podkreślić należy, że Państwowy Bank Rolny, zdając sobie sprawę z ciężkiej sytuacji dłużników, spowodowanej długotrwałym przesileniem, stosował dotychczas wszelkiego rodzaju środki egzekucyjne z wielką oględnością i umiarem. Tem większy nacisk Bank kłaść musi obecnie, po przeprowadzeniu konwersji, na lojalne traktowanie i sumienne regulowanie zobowiązań przez dłużników. To też w końcu r. 1933 Bank podjął planową akcję egzekucyjną, skierowaną przeciw opieszałym dłużnikom, uchylającym się, mimo uzyskanych ulg, od obowiązków terminowego płacenia bieżących rat.

Ogólna suma rat pożyczek w listach zastawnych w dniu 31 grudnia 1933 r. wyrażała się cyfrą 24,9 milj. zł, z czego przypadało na raty odroczone 17,3 milj. zł, zaległe 4,1 milj. zł i bieżące 3,5 milj. zł, natomiast ogólna suma rat pożyczek w obligacjach meljoracyjnych wynosiła 15,8 milj. zł, z czego przypadało na raty odroczone 10,5 milj. zł, zaległe 2,4 milj. zł i bieżące 2,9 milj. zł.

Ze sprawą egzekucji wiążą się ściśle prace nad reformą księgowości kredytu meljoracyjnego, rozpoczęte przez Bank w r. 1933. Jedną z głównych przyczyn niedostatecznej splacalności pożyczek w obligacjach meljoracyjnych stanowiła wadliwa organizacja i niedość sprawne funkcjonowanie władz spółek wodnych. Władze te bowiem zawodziły całkowicie w wielu wypadkach, nie wykazując koniecznej sprężystości i sumienności w ściąganiu należności od członków spółek. Zarządzenie złu okazało się, mimo usilnych zabiegów Banku, niemożliwe, spowodu następczących się trudności natury prawnej. W tych warunkach Bank zmuszony był uniezależnić się od współpracy władz spółek. To też w r. 1933 Bank przystąpił do zakładania osobnych kont dla poszczególnych członków spółek wodnych, obciążonych kredytem meljoracyjnym. W ten sposób Bank uzyskał możność bezpośredniego dochodzenia swych należności w drodze egzekucji, co niewątpliwie przyczyni się do polepszenia splacalności kredytu.

II. DZIAŁALNOŚĆ PARCELACYJNA

Ciężki kryzys, jaki przeżywa rolnictwo, zaważył również na działalności parcelacyjnej Banku. Mimo bowiem wydatnej niżki cen, popyt na ziemię, wskutek wyczerpania finansowego wsi, zmniejszył się znacznie, hamując rozwój parcelacji. W r. 1933 Bank zdołał wprowadzić rozparcelować 4.669,7 ha wobec 1.211,2 ha w r. 1932 i 3.869,4 ha w r. 1931. Temniemniej dawał się odczuwać w dalszym ciągu brak nabywców, którzy rozporządzaliby dostatecznymi oszczędnościami na pokrycie gotówkowej części ceny kupna ziemi oraz na zagospodarowanie się. W tych warunkach Bank musiał ograniczyć zakup nowych gruntów, gdyż wzgląd na płynność środków nie pozwalał na długotrwałe angażowanie dalszych kapitałów w akcji parcelacyjnej, zwłaszcza wobec unieruchomienia poważnych funduszy przez konwersję pożyczek, udzielonych rolnictwu. Całkowity obszar gruntów, nabytych przez Bank w r. 1933 na parcelację, wynosił 24.481,3 ha, z czego jednak 23.500 ha przypadało na grunty zakupione z Ordynacji Zamojskiej na warunkach specjalnych, mianowicie na podstawie transakcji kredytowej.

Licząc się z trudnym położeniem rolnictwa, w szczególności zaś nowopowstałych gospodarstw, Bank już w r. 1932 udzielił nabywcom gruntów z majątków przez siebie parcelowanych dalekoidących ulg w spłacie reszty ceny kupna ziemi. Przyznane ulgi dały dobre wyniki, jak bowiem wykazała lustracja, wpłynęły one dodatnio na stan gospodarczy warsztatów, a zarazem przyczyniły się do polepszenia spłacalności pożyczek.

Zakup ziemi. W r. 1933 oszacowano ogółem 14 majątków o łącznej powierzchni 14.046,0 ha, zgłoszonych do kupna lub też wystawionych na licytację. Z oszacowanych 14 majątków nabyto 3 majątki o łącznym obszarze 981,3 ha. Ponadto zakupiono z licytacji 9 drobnych obiektów, obciążonych pożyczkami Banku, o łącznej powierzchni 190,6 ha.

Niezależnie od wyliczonych obszarów Bank w końcu r. 1933 nabył z Ordynacji Zamojskiej 23.500 ha gruntów, wyłączonych na spłatę zadłużenia przez Ministra Skarbu w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Reform Rolnych na mocy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej (Dz. U. R. P. Nr. 96 z r. 1933, poz. 742). Cenę kupna gruntów Bank pokrył, po potrąceniu własnych wierzytelności za udzielony kredyt parcelacyjny oraz za gwarancję Skarbu Państwa, drogą przejęcia długów, ciężących na Ordynacji z tytułu zaległych podatków komunalnych, składek ubezpieczeniowych i świadczeń społecznych, jak również z tytułu pożyczek, zaciągniętych w instytucjach kredytowych. Przejęte długi, z wyjątkiem niektórych drobnych należności, zobowiązał się Bank spłacić w okresie od r. 1938 do r. 1980 w równych ratach rocznych. Wobec zahamowania wolnego obrotu ziemią na obszarach, zajętych przez

Ordynację Zamojską, i pochodzący stąd dotkliwy głód ziemi wśród okolicznej ludności, parcelacja nabytych przez Bank gruntów posiada doniosłe znaczenie dla uregulowania miejscowych stosunków agrarnych.

Do komisowej parcelacji Bank w r. 1933 przyjął 2 majątki o powierzchni 370,3 ha.

Majątki nabyte oraz przyjęte do komisowej parcelacji

R o k	Nabyto na parcelację		Przyjęto do komisowej parcelacji		R a z e m	
	Ilość majątków	Obszar w ha	Ilość majątków	Obszar w ha	Ilość majątków	Obszar w ha
W latach 1924—1932	88	77.301,2	20	20.559,3	108	97.860,5
W roku 1933 . . .	4	24.481,3*)	2	370,3	6	24.851,6
O g ó ł e m	92	101.782,5	22	20.929,6	114	122.712,1

Od początku swej działalności Bank nabył na parcelację 92 majątki o obszarze 101.782,5 ha oraz przyjął do komisowej parcelacji 22 majątki o obszarze 20.929,6 ha, razem 114 majątków o powierzchni 122.712,1 ha.

Szczegółowe zestawienie nabytych gruntów, uwzględniające ich rozmieszczenie terytorjalne według województw oraz podział na użytki rolne, zawiera tablica na str. 70—71.

Prace parcelacyjne.

Prace wykonane w r. 1933 przez Bank w poszczególnych stadjach parcelacji ilustrują następujące cyfry:

projekty parcelacyjne sporządzono dla 8 majątków o łącznym obszarze 3.300,0 ha;

nabywcom w posiadanie oddano 831 działek i osad o łącznym obszarze 4.669,7 ha;

umów wstępnych z uczestnikami parcelacji zawarto 922 na obszar 4.834,8 ha, natomiast aktów kupna-sprzedaży względnie hipotecznego prze-właszczenia gruntów sporządzono 978 na obszar 7.351,8 ha.

Z łącznej ilości 831 parcel, utworzonych w r. 1933, przeznaczono: dla adjacjentów 532, na samodzielne kolonje 212, dla służby folwarcznej 14, na inne cele 73.

Przez cały czas od rozpoczęcia działalności agrarnej Bank rozparcelował t. j. przekazał nabywcom: z majątków własnych 39.993,9 ha, z majątków komisowych 13.678,3 ha, razem 53.672,2 ha.

W posiadaniu Banku w dniu 31 grudnia 1933 r. znajdowało się 63.560,9 ha, mianowicie 58.894,5 ha gruntów własnych oraz 4.666,4 ha komisowych. Z łącznego obszaru 58,9 tys. ha gruntów własnych 23.500,0 ha przypadało na grunty zakupione z Ordynacji Zamojskiej w końcu roku sprawozdawczego. Na pozostały zaś obszar 35,4 tys. ha składało się ca 18,4 tys. ha

*) Nie włączono tu 190,6 ha, na które składają się drobne obiekty w liczbie 9, zakupione w r. 1933 z licytacji.

gruntów ornych, pastwisk polnych, łąk i pastwisk łąkowych oraz ca 17,0 tys. ha lasów i gruntów poleśnych. Z gruntów leśnych tylko część jest przeznaczona na parcelację, reszta ma być wymieniona na grunty orne.

Obszar rozparcelowany

Rozparcelowano	Razem	Dla b. służby dworskiej	Dla adiacen- tów	Na samodzielne kolonje	Na ośrodki, cele społeczne i t. p.
	w h e k t a r a c h				
I. Z majątków własnych: w latach 1925 — 1932	36.261,3	4.084,2	10.695,9	16.872,8	4.608,4
w roku 1933. . . .	3.732,6	36,4	810,2	2.285,1	600,9
Razem	39.993,9	4.120,6	11.506,1	19.157,9	5.209,3
II. Z majątków komiso- wych:					
w latach 1925 — 1932	12.741,2	1.912,2	6.182,5	1.748,4	2.898,1
w roku 1933. . . .	937,1	29,4	283,2	537,1	87,4
Razem	13.678,3	1.941,6	6.465,7	2.285,5	2.985,5
Ogółem w latach 1925 — 1932	49.002,5	5.996,4	16.878,4	18.621,2	7.506,5
Ogółem w roku 1933. . . .	4.669,7	65,8	1.093,4	2.822,2	688,3
Łączny obszar	53.672,2	6.062,2	17.971,8	21.443,4	8.194,8

Administracja
majątków.

Z ogólnego zapasu ziemi, którym Bank dysponował w ciągu r. 1933, zarządem własnym było objętych 64.666,1 ha, natomiast 5.516,8 ha pozostało w ręku właścicieli majątków komisowych.

Na terenach objętych własnym zarządem Bank gospodarował bądź samodzielnie — 33.641,2 ha, bądź też oddając grunty w dzierżawę — 31.024,9 ha.

Zaznaczyć należy, że Bank dla dobra nabywców kładzie duży nacisk na utrzymanie, względnie podniesienie kultury rolnej w parcelowanych majątkach przez racjonalne użytkowanie i staranne zagospodarowanie ziemi, a w miarę możliwości i potrzeby, również przez wykonywanie melioracji, zakładanie stawów rybnych i t. p.

Prace
szacunkowe.

W r. 1933 oszacowano w związku z akcją kredytową i parcelacyjną oraz z likwidacją wierzytelności b. rosyjskich banków ziemskich 2.084 nieruchomości ziemskich o łącznym obszarze 255.306 tys. ha. Jednocześnie otakso- wano dla udzielenia kredytu rejestrowego pod zastaw płodów rolnych w 1000 majątkach 1.426.217 q zboża. Szczegółowe dane o pracach szacunkowych, wykonanych przez Bank w r. 1933, zawiera tablica na str. 72 — 73.

III. KREDYT KRÓTKOTERMINOWY I ŚREDNIOTERMINOWY

W dziale kredytu krótko- i średnioterminowego, podobnie jak w dziale kredytu emisyjnego, w r. 1933 wysunęła się na pierwszy plan sprawa konwersji zadłużenia własności rolnej. Wobec pogłębiającego się wciąż przesilenia Bank z konieczności musiał dążyć przede wszystkim do uregulowania stosunków z dłużnikami na nowych warunkach, uwzględniających zmniejszoną zdolność płatniczą rolnictwa i zapewniających stopniową likwidację rozproszonych kredytów.

Konwersja
kredytów.

Prace nad konwersją pożyczek krótkoterminowych zapoczątkował Bank z własnej inicjatywy jeszcze w latach 1931/32, udzielając dłużnikom znacznych ulg w spłacie zaciągniętych zobowiązań. Ulgi te polegały z jednej strony na obniżeniu oprocentowania, z drugiej — na odroczeniu i jednoczesnym rozterminowaniu należności na okres od 2¹/₂ do 5-ciu lat. W ten sposób Bank ogółem skonwertował blisko 70 milionów kredytów krótkoterminowych, opierając się wyłącznie na własnych kapitałach.

W r. 1933 Bank przystąpił do rozszerzenia i zarazem pogłębienia dotychczasowej akcji konwersyjnej. Możliwości po temu otworzyła nowo wydana ustawa z dnia 24 marca 1933 r. o ułatwieniach dla instytucji kredytowych, przyznających dłużnikom ulgi w zakresie wierzytelności rolniczych (Dz. U. R. P. Nr. 25, poz. 211), która sprawę uporządkowania zadłużenia krótkoterminowego skierowała na nowe tory.

Ustawa z dnia 24 marca 1933 r., uzupełniona rozporządzeniem wykonawczym Ministra Skarbu z dnia 26 czerwca 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 50, poz. 395), ma na celu zapewnienie nieodzownej pomocy finansowej instytucjom, przeprowadzającym konwersję kredytów udzielonych rolnictwu drogą zawierania układów z dłużnikami. Układy konwersyjne zawierane być winny na następujących warunkach: układ każdy ma być zawarty w zasadzie na okres lat 7-miu. Za zgodą dłużnika okres ten może być krótszy. W ciągu pierwszego roku lub pierwszych dwu lat dłużnik jest zwolniony od spłaty kapitału pożyczki, w ciągu pozostałych 6 lub 5 lat kapitał długu podlega spłacie w ratach rocznych, rosnących stopniowo od 5 do 30% lub 50% pierwotnej sumy kredytu. Oprocentowanie wierzytelności, objętej układem konwersyjnym, w ciągu pierwszych dwu lat nie może przekraczać rocznie 6¹/₄%; po upływie tego czasu wysokość oprocentowania ustali Minister Skarbu. Od konwersji wykluczone są: a) wierzytelności nieściągalne, b) wierzytelności, które mogą być spłacone bez układu, c) wierzytelności, na które dłużnik nie może dostarczyć wymaganego zabezpieczenia. Układ zabezpieczony być winien, niezależnie od osobistego zobowiązania dłużnika, bądź papierami wartościowymi, bądź też hipoteką.

Pomoc Skarbu dla instytucji, zawierających układy z dłużnikami, polega na dopłatach do oprocentowania skonwertowanych pożyczek. Dopłaty te

wahają się w granicach od 1% do 2% rocznie, zależnie od wysokości udziału wierzytelności rolniczych w ogólnej sumie kredytów, udzielonych przez instytucję. Dodatkowe dopłaty, nieprzekraczające $\frac{3}{4}\%$ rocznie, mogą być przyznane instytucjom pośredniczącym, mianowicie: spółdzielniom kredytowym, komunalnym kasom oszczędności i gminnym kasom pożyczkowo-oszczędnościowym.

Oprócz dopłat do oprocentowania Skarb Państwa zapewnia wyrównanie 50% strat, jakie poniesie instytucja na kapitale wierzytelności, objętych układami konwersyjnymi. Na pokrycie wydatków, związanych z pomocą Skarbu, ustawa przewiduje łączną sumę 75 milionów złotych.

W celu sfinansowania akcji konwersyjnej powołano do życia specjalną instytucję pod nazwą „Bank Akceptacyjny”, stanowiącą spółkę akcyjną, z kapitałem zakładowym 12,5 milj. zł, który pokryty został całkowicie przez Skarb Państwa, Państwowy Bank Rolny, Bank Gospodarstwa Krajowego i Bank Polski. Bank Akceptacyjny korzysta z poręki Skarbu w granicach 30% ogólnej sumy zobowiązań, do łącznej wysokości 75 milionów złotych. Głównym zadaniem Banku Akceptacyjnego jest udzielanie kredytu akceptacyjnego na podstawie wierzytelności rolniczych, na które zawarto układy konwersyjne. Kredyt opiewa zasadniczo na lat siedem, oprocentowanie zaś odpowiada każdorazowej stopie dyskontowej Banku Polskiego, do czego dochodzi $\frac{1}{8}\%$ prowizji na rzecz Banku Akceptacyjnego. Akcepty Banku służą mogą instytucjom jedynie do zastąpienia zobowiązań i uzyskania kredytu w Banku Polskim, przyczem niedopuszczalne jest użycie otrzymanego kredytu na nowe operacje czynne. Bank Akceptacyjny ma także poruczone sobie czynności, związane z udzielaniem pomocy Skarbu, przeznaczonej na dopłaty i pokrycie strat dla instytucyj, zawierających układy konwersyjne. Do zatwierdzania układów powołany został specjalny komitet konwersyjny, działający przy Banku.

Z pomocy Skarbu Państwa jak również z kredytu w Banku Akceptacyjnym korzystać mogą: banki państwowe i prywatne, spółdzielnie kredytowe, komunalne kasy oszczędności, gminne kasy pożyczkowo-oszczędnościowe, centrale finansowe i gospodarcze oraz przedsiębiorstwa, oznaczone przez Ministra Skarbu. Spółdzielniom kredytowym oraz kasom komunalnym i gminnym pomoc Skarbu udzielana jest w zasadzie za pośrednictwem banków państwowych i central finansowych.

W ramach ustawy marcowej Państwowy Bank Rolny przystąpił w drugiej połowie roku sprawozdawczego do zorganizowania akcji konwersyjnej na nowych zasadach. Rozwój akcji natrafiał w pierwszym okresie na liczne trudności. Złożyły się na to przede wszystkim czynniki natury technicznej, a więc z jednej strony zbyt skomplikowana procedura, przewidziana początkowo przy zawieraniu układów, z drugiej niedostateczne uświadomienie ludności wiejskiej co do celów i zasad całej akcji jak również niedostateczne przygotowanie lokalnych instytucyj kredytowych do podjęcia prac konwersyjnych. Pochodzące stąd trudności zostały częściowo usunięte jeszcze w ciągu r. 1933, czy to przez uproszczenie obowiązujących formalności, czy też przez rozwijanie odpowiedniej propagandy wśród rolników, urządzenie specjalnych

kursów i zjazdów dla pracowników spółdzielni kredytowych, gminnych kas pożyczkowo-oszczędnościowych i kas komunalnych.

Poza wyliczonymi czynnikami natury raczej technicznej na powolny postęp akcji konwersyjnej wpłynęły także przeszkody natury merytorycznej. W pierwszym rzędzie wymienić tu należy zbyt niską marżę procentową od konwertowanych wierzytelności, zapewnioną pierwotnie lokalnym zwłaszcza instytucjom, która niejednokrotnie powstrzymywała kasy komunalne i spółdzielnie kredytowe od zawierania układów z dłużnikami. I ta jednak przeszkoda została w pewnej mierze złagodzona, dzięki obniżeniu stopy dyskontowej przez Bank Polski oraz dzięki obniżeniu stawek procentowych od wkładów w spółdzielniach i kasach, co automatycznie zwiększyło różnicę odsetek, przypadającą instytucjom pośredniczącym od konwertowanych kredytów. W rezultacie udało się ostatnio osiągnąć widoczne przyspieszenie rozwoju akcji konwersyjnej.

Do końca r. 1933 Bank skonwertował na nowych zasadach ogółem 5.128,4 tys. zł kredytów, z czego na układy zawarte bezpośrednio z rolnikami przypadało 4.941,1 tys. zł, a na układy zawarte za pośrednictwem lokalnych instytucyj kredytowych — 187,3 tys. zł.

Niezależnie od nowoorganizowanej akcji konwersyjnej o charakterze ogólnym, podjętej w ramach ustawy marcowej, Państwowy Bank Rolny kontynuował w r. 1933 dawniej zapoczątkowane akcje o charakterze specjalnym, zmierzające do uporządkowania poszczególnych odcinków kredytu krótkoterminowego. Akcje te, prowadzone bądź w oparciu o lokaty Skarbu Państwa, bądź w oparciu o fundusze własne Banku, obejmują najsłabszych finansowo dłużników, którzy z uwagi na wyjątkowo ciężkie swe położenie wymagali specjalnej opieki.

Z pośród organizacji spółdzielczych różnego typu najbardziej w czasie kryzysu ucierpiała spółdzielczość rolniczo-handlowa. Wskutek poniesionych strat wiele spółdzielni załamało się całkowicie, reszta znalazła się w bardzo trudnych warunkach. W tym stanie rzeczy Bank rozpoczął specjalną akcję, skierowaną, z jednej strony, ku ratowaniu nadających się do uzdrowienia, żywotnych jeszcze instytucyj, z drugiej — ku przyspieszeniu likwidacji placówek, nierokujących nadziei na dźwignięcie się z upadku. Bank więc przychodzi z konieczną pomocą spółdzielniom o zdrowych jeszcze podstawach, dostarczając im specjalnych kredytów z lokaty Skarbu Państwa 15 milj. zł lub też skreślając udzielone im dawniej kredyty z lokaty 10 milj. zł z tem, że zostaną one spłacone z przyszłych zysków instytucyj. Natomiast Bank ułatwia nieuniknioną likwidację spółdzielniom o zachwianej egzystencji, umarzając im tak samo kredyty, uzyskane z lokaty 10 milj. zł, celem uchronienia rolników od nadmiernych dopłat z tytułu statutowej odpowiedzialności za zobowiązania spółdzielni.

Dotychczasowe cyfrowe wyniki akcji przedstawiają się jak następuje: ogólna suma kredytów zapromesowanych z lokaty 15 milj. zł na sanację spółdzielczości rolniczo-handlowej w dniu 31.XII.1933 r. wynosiła 8.700 tys. zł, z czego wypłacono 4.463 tys. zł. Z kredytów korzystały dotąd 72 spółdzielnie.

Sanacja
spółdzielczości
rolniczo-hand-
lowej.

Z lokaty 10 milj. zł do dnia 31.XII.1933 r. umorzono sanowanym spółdzielniom w liczbie 75 kwotę 1.091 tys. zł, natomiast spółdzielniom likwidowanym w liczbie 97 — kwotę 5.058 tys. zł, razem 6.149 tys. zł.

*Konwersja
kredytów
mleczarskich.*

Spółdzielczość mleczarska również walczy z dużymi trudnościami, chociaż wykazuje znacznie większą odporność na działanie kryzysu, niż spółdzielczość rolniczo-handlowa. W celu uporządkowania finansów spółdzielczości mleczarskiej Bank postanowił przejąć kredyty, zaciągnięte przez nią w innych instytucjach, skomasować je z kredytami, zaciągniętymi w Banku, i całość zadłużenia skonwertować. Akcja ta daje bardzo pomyślne wyniki i objęła do końca r. 1933 — 288 spółdzielni o łącznym zadłużeniu 4.915 tys. zł, na które składa się 3.955 tys. zł kredytów własnych Banku oraz 960 tys. zł kredytów przejętych z innych instytucyj. Skomasowane zadłużenie rozłożył Bank na lat 10, przyczem w ciągu pierwszych 2 lat spółdzielnie zwolnione zostały od spłaty kapitału długu. Jednocześnie oprocentowanie rozterminowanych należności obniżono do 3% w stosunku rocznym. Konwersję kredytów mleczarskich Bank przeprowadza we własnym zakresie, korzystając jedynie z częściowej pomocy Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych na wyrównanie obniżonych odsetek.

*Konwersja
kredytów
osadniczych.*

Osadnicy wojskowi na terenie województw wschodnich zaliczają się do najsłabszych finansowo dłużników Banku. Obarczeni nadmiernymi ciężarami, od początku gospodarują w wyjątkowo ciężkich warunkach, niezmiennie też dotkliwie odczuli oni zgubny wpływ kryzysu. Otaczając ich szczególną opieką, jako element bezsprzecznie dodatni pod względem gospodarczym i społecznym, Bank zajął się skonsolidowaniem ich krótkoterminowego zadłużenia, niezależnie od konsolidacji zadłużenia długoterminowego. Konsolidacja pomyślana jest podobnie jak przy spółdzielczości mleczarskiej i zmierza do przejęcia zadłużenia poszczególnych osadników w lokalnych instytucjach kredytowych, a więc w spółdzielniach, komunalnych kasach oszczędności i gminnych kasach pożyczkowo-oszczędnościowych, ponadto również w niektórych firmach prywatnych, i skonwertowania go, wraz z zadłużeniem w Banku, na dogodnych warunkach.

Skonwertowane należności podlegać będą spłacie ratami w terminie do lat 20-tu, przy zastosowaniu 3-letniego okresu karencyjnego, oprocentowanie zaś wynosić będzie 4% w stosunku rocznym. Dla dokładnego zbadania stanu finansowego osadników powołano specjalne komisje. W wyniku prac tych komisyj ustalono ogólną kwotę zadłużenia, wymagającego konsolidacji, w wysokości 9,5 milj. zł, z czego na kredyty Banku przypada 3,2 milj. zł, a na kredyty lokalnych instytucyj — 6,3 milj. zł. Do końca r. 1933 konwersja objęła ca 4,0 milj. zł. Na sfinansowanie tej akcji Rząd przeznaczył niezbędne środki z lokaty Skarbu Państwa 21 milj. złotych.

W ramach tej samej lokaty Bank podjął w r. 1933 również prace wstępne nad uregulowaniem zadłużenia osadników cywilnych na obszarze województw kresowych oraz nad konwersją kredytów agrarnych na obszarze województw zachodnich. Ponadto Bank przeprowadził konwersję kredytów hodowlanych, udzielonych w związku z ustawą o nadzorze nad buhajami. Kredyty te,

w łącznej kwocie 800 tysięcy zł, rozłożono na lat 5, przy oprocentowaniu 5% w stosunku rocznym.

*Akcja
kredytowa.*

Bieżąca działalność Banku w zakresie kredytu krótkoterminowego i średnioterminowego uległa w r. 1933 dalszemu ograniczeniu. Obok braku płynnych środków, spowodowanego unieruchomieniem znacznych kapitałów przez konwersję, oddziałal na to brak odpowiednich warunków dla rozwinięcia szerzej zakrojonej akcji kredytowej. Postępujący spadek cen artykułów rolnych i dochodowości produkcji nie dawał pola do angażowania nowych kapitałów w rolnictwie. Zarazem pogarszająca się ciągle zdolność płatnicza gospodarstw, przy licznych częstokroć obciążeniach, nie dawała rękojmi dostatecznego zabezpieczenia i terminowego zwrotu kredytów. To też akcja kredytowa Banku sprowadzała się do zapewnienia rolnictwu najniezbędniejszych środków, koniecznych dla podtrzymania produkcji. Zresztą zapotrzebowanie rolnictwa na kredyty Banku zmniejszyło się wybitnie, w wyniku zrozumiałego dążenia właścicieli gospodarstw do ograniczenia nakładów pieniężnych.

*Operacje
bierne.*

Kapitały własne Banku w r. 1933 wzrosły z 169,8 na 170,4 milj. zł. Lokaty Skarbu Państwa zmniejszyły się z 48,2 milj. zł do 45,7 milj. zł, głównie wskutek skreślenia kredytów, udzielonych spółdzielniom rolniczo-handlowym z lokaty 10 milj. zł. Wkłady i rachunki czekowe zwiększyły się znacznie, mianowicie z 33,8 na 60,3 milj. zł oraz z 26,4 na 34,7 milj. zł. Tak samo zwiększyło się poważnie redyskonto — ze 106,9 na 131,1 milj. zł, przyczem atoli redyskonto na własne potrzeby spadło z 84,1 do 73,2 milj. zł, a wzrosło jedynie redyskonto na akcje zlecone z 22,8 na 57,9 milj. zł. Należności na rachunku „Banki Nostro” zmniejszyły się ponownie — z 14,1 do 9,5 milj. zł. Wreszcie pozostałości na różnych rachunkach rządowych nie wykazały większych zmian z tem, że wpływy z likwidowanych pożyczek b. Banków Ziemskich Państw Zaborczych w wysokości 20 milj. zł przeszły na własność Banku, jako częściowe pokrycie należności za przekazane Skarbowi Państwa pożyczki w listach zastawnych.

Na uwagę zasługuje silny wzrost wkładów i rachunków czekowych, który wynosił 34,8 milj. zł. Wzrost ten umożliwił, między innymi, ograniczenie redyskonta na własne potrzeby, które spadło o 10,9 milj. zł.

W r. 1933 Bank, podobnie jak inne instytucje kredytowe, obniżył oprocentowanie wkładów. Obowiązujące obecnie stawki procentowe wynoszą: dla rachunków czekowych $2\frac{3}{4}\%$ rocznie, dla wkładów z 1 miesięcznym terminem wypowiedzenia $3\frac{1}{2}\%$, z 3-miesięcznym $4\frac{1}{4}\%$, z 6-miesięcznym 5%, a dla wkładów oszczędnościowych 4%.

*Operacje
czynne.*

Operacje czynne Banku w zakresie kredytu krótko- i średnioterminowego w r. 1933 obrazują następujące cyfry: ogólna suma wypłaconych kredytów wynosiła 25,5 milj. zł wobec 32,6 milj. zł w r. 1932, 111,3 milj. zł w r. 1931 oraz 241,5 milj. zł w r. 1930.

Stan kredytów krótko- i średnioterminowych w dniu 31.XII.1933 r. wynosił, bez uwzględnienia specjalnych akcji zleconych, 189,0 milj. zł, natomiast w dniu 31.XII.1932 r. osiągał 196,0 milj. zł, w dniu 31.XII.1931 r. — 227,6 milj. zł oraz w dniu 31.XII.1930 r. — 282,2 milj. zł.

W ciągu trzech lat stan kredytów zmniejszył się zatem o 93,2 milj. zł czyli o 33%. Spadkowi temu towarzyszyło przesunięcie się punktu ciężkości z kredytu krótkoterminowego na średnioterminowy. Gdy bowiem stan kredytów krótkoterminowych w okresie od dnia 31.XII.1930 r. do dnia 31.XII.1933 r. spadł z 206,2 na 59,7 milj. zł, w tym samym czasie stan kredytów średnioterminowych wzrósł z 76,0 na 129,3 milj. zł. Dalekoidąca zmiana we wzajemnym ustosunkowaniu się ilościowym kredytów tłumaczy się, poza wydatnem ograniczeniem operacji krótkoterminowych, zrozumiałem w dobie przesilenia, konwersją zobowiązań rolniczych, przeprowadzoną w szerokim zakresie.

Przyłączając się do zainicjowanej przez Rząd akcji potaniania kredytu, Państwowy Bank Rolny, równocześnie z obniżeniem stopy dyskontowej przez Bank Polski oraz z redukcją stawek procentowych od wkładów, obniżył w końcu r. 1933 ponownie oprocentowanie kredytów krótko- i średnioterminowych, mianowicie o 1%.

1. Kredyt krótkoterminowy

Działalność Banku w zakresie kredytu krótkoterminowego ograniczała się w roku sprawozdawczym, poza zasilaniem ogólnych środków obrotowych rolnictwa, do finansowania zbiorów i dostawy nawozów sztucznych. Łączna suma kredytów krótkoterminowych, wypłaconych w r. 1933, wynosiła 21,0 milj. zł wobec 23,9 milj. zł w r. 1932, 90,8 milj. zł w r. 1931 i 214,8 milj. zł w r. 1930.

Kredyty na zakup nawozów sztucznych.

Niski poziom cen artykułów rolnych skłaniał rolników do dalszego ograniczania zakupu nawozów sztucznych, tembardziej, że ceny nawozów utrzymywały się na stosunkowo wysokim poziomie. Jedynie bowiem ceny nawozów potasowych zostały w r. 1933 dwukrotnie obniżone, mianowicie w sezonie wiosennym o 12 — 15%, a następnie w sezonie jesiennym ponownie o 5 — 7%.

Ogólna ilość nawozów sztucznych, rozprowadzonych w r. 1933 przez Bank, wynosiła 49.135 tonn wartości 6.708 tys. zł, z czego na transakcje kredytowe przypadało 2.617 tys. zł, natomiast na transakcje gotówkowe — 4.091 tys. zł.

Zaznaczająca się wśród rolników od dłuższego czasu dążność do gotówkowego zaopatrywania się w nawozy sztuczne wzmogła się wybitnie w ostatnim roku. Skłoniło to Bank do zakładania dalszych składów konsygnacyjnych, tak że liczba ich wzrosła z 38 do 102, a mianowicie na obszarze województw centralnych — z 29 do 64, województw wschodnich — z 5 do 28, województwa śląskiego — z 4 do 10. Składy uruchomione przez Bank odgrywają niewątpliwie dodatnią rolę, rozmieszczone bowiem w dogodnych punktach komunikacyjnych ułatwiają rolnikom zaopatrywanie się w nawozy. Zarazem chronią one nabywców przed wyzyskiem, zapewniając im dobry i tani towar.

Z rozprowadzonych w r. 1933 nawozów przypadało na grupę azotową 10.016 tonn, na fosforową 22.967 tonn, na potasową 13.683 tonn, na inne —

2.469 tonn. Dostawa odbywała się drogą zakupu nawozów przez Bank na zamówienie lokalnych instytucji pośredniczących. Poszczególne instytucje uczestniczyły w tej akcji w następującym stosunku: organizacje spółdzielcze — w 67,7% ogólnej ilości dostarczonego towaru, hurtownie prywatne — w 18,5%, instytucje komunalne — w 2,5%, grupy rolników — w 8,4%, różni — w 2,9%.

Kredyty na sfinansowanie zbiorów.

Bank uczestniczył także w roku sprawozdawczym w akcji sfinansowania zbiorów. Ogólna suma kredytów, asygnowanych na tę akcję przez Bank Polski w r. 1933, wynosiła 34,4 milj. zł wobec 29,3 milj. zł w r. 1932. Odpowiednio do tego zwiększył się kontyngent kredytów, przydzielonych Państwowemu Bankowi Rolnemu, mianowicie z 13,0 na 15,5 milj. zł, przyчем suma 15,5 milj. zł obejmowała 10,3 milj. zł, przeznaczonych na kredyty pod rejestrowy zastaw zboża dla większej własności rolnej, oraz 5,2 milj. zł, przeznaczonych na kredyty zaliczkowe dla średniej i drobnej własności.

Z przydzielonego kontyngentu Bank rozprowadził w r. 1933 ogółem 12,0 milj. zł, w tem 8,6 milj. zł kredytów rejestrowych oraz 3,4 milj. zł kredytów zaliczkowych. W roku poprzednim ogólna suma wykorzystanych kredytów wynosiła 7,7 milj. zł, z czego 5,1 milj. zł przypadało na kredyty pod rejestrowy zastaw zboża oraz 2,6 milj. zł na kredyty zaliczkowe. Zwiększony popyt w roku sprawozdawczym na oba rodzaje kredytu tłumaczy się gwałtownym spadkiem cen zboża po żniwach.

Ostra selekcja, dokonywana przez Bank przy udzielaniu kredytów, przyniosła wyraźne polepszenie się spłacalności pożyczek. Jednocześnie zastosowanie surowych sankcyj karnych wobec niesumiennej dłużników wpłynęło na znaczne zmniejszenie się ilości wypadków bezprawnego usuwania zastawionego zboża.

Kredyty obrotowe.

Kredyty obrotowe dla specjalnych gałęzi produkcji i przetwórstwa jak: nasiennictwo, lniarstwo, chmielarstwo, pszczelarstwo i t. p. udzielane były w r. 1933 w nader ograniczonych rozmiarach. Wynosiły bowiem one zaledwie 1.691 tys. zł wobec 2.810 tys. zł w r. 1932, a 10.426 tys. zł w r. 1931.

W niemniejszym stopniu spadły kredyty, przeznaczone na zasilenie ogólnych środków obrotowych rolnictwa. Razem Bank w r. 1933 udzielił tych kredytów na sumę 4.659 tys. zł, gdy w r. 1932 osiągały one 7.761 tys. zł, w roku zaś 1931 — 41.952 tys. zł.

2. Kredyt średnioterminowy

W zakresie kredytu średnioterminowego nastąpił w r. 1933 zupełny niemal zanik operacji. Łączna suma udzielonych kredytów nie przekraczała 4,5 milj. zł, z czego na kredyty gotówkowe przypadało tylko 2,1 milj. zł, pozostałą zaś kwotę 2,4 milj. zł stanowiły kredyty konwersyjne.

Kredytów średnioterminowych na inwestycje rolne Bank udzielił w roku sprawozdawczym ogółem w wysokości 1.900 tys. zł. Na sumę tę składały się kredyty sadownicze i ogrodnicze, kredyty mleczarskie i t. p.

Ponadto Bank w r. 1933 udzielił 152 tys. zł kredytów średnioterminowych na spłatę uciążliwych zobowiązań prywatnych rolnictwa.

3. Rozdział kredytów

Rozdział kredytów Państwowego Banku Rolnego między poszczególne grupy dłużników obrazuje następujące zestawienie:

Grupa dłużników	Stan zadłużenia w milionach złotych			
	W d. 31.XII. 1932 r.		W d. 31.XII. 1933 r.	
	Suma	%	Suma	%
Razem	196,0	100,0	189,0	100,0
Rolnicy	51,7	26,4	57,3	30,4
Spółdzielnie	84,9	43,3	77,8	41,1
Związki i kasy komunalne	37,4	19,1	34,9	18,5
Przedsiębiorstwa rolniczo-handlowe i rolniczo-przemysłowe	13,2	6,7	9,7	5,1
Banki akcyjne — na akcje zlecone	5,4	2,8	5,3	2,8
Spółeczne instytucje kultury rolnej	1,8	0,9	2,3	1,2
Instytucje parcelacyjne	1,6	0,8	1,7	0,9

Jak wynika z zestawienia, w r. 1933 wzrosło zadłużenie bezpośrednie rolnictwa w Banku. Na wzrost ten złożyły się głównie kredyty pod rejestrowy zastaw zboża, udzielone większej własności na sfinansowanie zbiorów, jak również kredyty, przejęte od lokalnych instytucji finansowych w związku z konsolidacją zadłużenia gospodarstw osadniczych i t. p. We wszystkich pozostałych ważniejszych grupach zaznaczył się w r. 1933 wyraźny spadek zadłużenia, zrozumiały wobec dalekoidącego ograniczenia bieżącej działalności kredytowej Banku.

*Współpraca
lokalnych
instytucji
z Bankiem.*

W rozprowadzaniu kredytów, przeznaczonych dla rolnictwa, zwłaszcza średniego i drobnego, Bank zasadniczo posługuje się pośrednictwem lokalnych instytucji finansowych, mianowicie spółdzielni kredytowych, komunalnych kas oszczędności oraz gminnych kas pożyczkowo-oszczędnościowych. Zadłużenie tych instytucji w Banku w dniu 31.XII.1933 r. wynosiło 87,7 milj. zł czyli 46,4% wszystkich kredytów, z czego przypadało: na spółdzielnie kredytowe 54,9 milj. zł, na komunalne kasy oszczędności 26,3 milj. zł oraz na gminne kasy pożyczkowo-oszczędnościowe 6,5 milj. zł. W porównaniu z dniem 31.XII.1932 r. zadłużenie lokalnych instytucji kredytowych w Banku zmniejszyło się o 6,9 milj. zł, a mianowicie: spółdzielni kredytowych o 4,2 milj. zł, kas komunalnych o 2,0 milj. zł i kas gminnych o 0,7 milj. zł.

Z organizacji spółdzielczych, poza spółdzielniami kredytowymi, korzystały z kredytów w Państwowym Banku Rolnym według stanu w dniu 31.XII.1933 r.: spółdzielnie rolniczo-handlowe w wysokości 12,5 milj. zł, mleczarskie i jajczarskie — 6,5 milj. zł, spożywcze — 1,7 milj. zł, rolniczo-wytwórcze — 0,7 milj. zł oraz różne — 1,5 milj. zł. Łączne zadłużenie organizacji spółdzielczych w Banku, razem z zadłużeniem spółdzielni kredytowych, w dniu 31.XII.1933 r. wynosiło 77,8 milj. zł t. j. 41,1% wobec 84,9 milj. zł t. j. 43,3% w dniu 31.XII.1932 r. Poszczególne ugrupowania spół-

dzielcze uczestniczyły w ogólnej sumie zadłużenia spółdzielczości w Banku następującymi kwotami:

Stan zadłużenia	W dniu 31.XII.32 r.		W dniu 31.XII.33 r.	
	Suma w milj. zł	%	Suma w milj. zł	%
Razem	84,9	100,0	77,8	100,0
Zjednoczenie Spółdzielni Rolniczych R. P.	59,2	69,8	55,3	71,1
Unja Związków Spółdzielczych w Polsce	21,3	25,1	18,9	24,3
Inne Związki	4,4	5,1	3,6	4,6

Stan finansowy lokalnych instytucji, współpracujących z Bankiem, t. j. spółdzielni kredytowych, komunalnych kas oszczędności i gminnych kas pożyczkowo-oszczędnościowych w r. 1933 nie doznał poprawy. Instytucje te nadal walczyć musiały z poważnymi trudnościami, spowodowanymi zamrożeniem wierzytelności rolniczych. Akcja konwersyjna, zainicjowana za pośrednictwem Banku Akceptacyjnego dla uregulowania zadłużenia rolnictwa w instytucjach kredytowych, nie zdołała w r. 1933 rozwinąć się szerzej, tak że spodziewany z tej strony dodatni wpływ na stan finansowy spółdzielni i kas nie ujawnił się narazie. Ogółem spółdzielnie kredytowe, komunalne kasy oszczędności i gminne kasy pożyczkowo-oszczędnościowe zawarły do końca r. 1933 zaledwie 1.595 układów konwersyjnych na łączną sumę 1.690,5 tys. zł.

W związku z akcją konwersyjną Bank położył w r. 1933 szczególny nacisk na kontrolę lokalnych instytucji, współpracujących z Bankiem. Nadzór wykonywany był, poza kameralnym badaniem bilansów oraz uczestnictwem Banku w posiedzeniach naczelnych władz central finansowych i gospodarczych, głównie przez lustrację poszczególnych spółdzielni i kas. Lustracja, przeprowadzana przez inspektorów Banku, objęła w r. 1933: 89 gminnych kas pożyczkowo-oszczędnościowych, 40 kas komunalnych, 49 banków ludowych, 4 kasy Stefczyka, 19 spółdzielni rolniczo-handlowych, 4 spółdzielnie mleczarskie, 3 centrale gospodarcze oraz 10 innych placówek, razem 218 instytucji.

Szczególną troskliwością otoczone zostały gminne kasy pożyczkowo-oszczędnościowe, korzystające ze stałej opieki Banku. W r. 1933 Bank urządził dla kas gminnych 22 kursy, na które uczęszczało zgórą 880 osób. Kursy miały tym razem specjalny charakter, chodziło bowiem o zaznajomienie dokładne kierowników i pracowników kas z zagadnieniem konwersji wierzytelności rolniczych.

*Splacalność
pożyczek.*

Dalsze rozszerzenie i pogłębienie akcji konwersyjnej w r. 1933 znaleźć musiało wyraz w wydatnym zmniejszeniu się wpływów, pochodzących ze spłaty kredytów. Zważyć trzeba, że ulgi uzyskane przez dłużników dzięki konwersji nie ograniczały się do rozterminowania należności, lecz w wielu wypadkach przewidywały ponadto odroczenie pierwszych spłat kapitału na okres do 3 lat nawet. Ogólna suma spłaconych kredytów krótko- i średnio-terminowych wynosiła w r. 1933 około 30,0 milj. zł wobec 63,0 milj. zł w r. 1932 i 150,0 milj. zł w r. 1931.

DZIAŁALNOŚĆ BANKU W ZAKRESIE PORUCZONYM

I. ADMINISTROWANIE FUNDUSZAMI RZĄDOWEMI

W dziale funduszy rządowych dał się odczuć wpływ przesilenia w stopniu nie mniejszym niż w innych działach operacyj Banku. W związku bowiem z oszczędnościami, wprowadzonymi w budżecie Państwa, dotacje na fundusze zostały znacznie zredukowane.

Ogólna suma pożyczek, udzielonych w r. 1933, wynosiła wprawdzie 57,4 milj. zł, z sumy tej jednak na pożyczki wypłacone w gotówce przypadło zaledwie 2,3 milj. zł, pozostała zaś kwota 55,1 milj. zł stanowiły należności, zakredytowane przez urzędy ziemskie za parcelowane grunty państwowe, za wykonane prace scaleniowe, pomiarowe, meljoracyjne i t. p.

Stan pożyczek z funduszy poszczególnych Ministerstw podaje następujące zestawienie:

Stan pożyczek	W dniu 31.XII.1932 r.		W dniu 31.XII.1933 r.	
	Ilość pożyczek	Suma w tys. zł	Ilość pożyczek	Suma w tys. zł
Razem . . .	519.811	423.733	548.870	500.817
Z funduszy Ministerstwa:				
Rolnictwa i Reform Rolnych.	403.014	359.439	492.857	465.628
Skarbu	116.757	62.354	55.967	33.144
Innych Ministerstw	40	1.940	46	2.045

Jak z zestawienia wynika, ogólna suma pożyczek zwiększyła się w ciągu r. 1933 z 423,7 milj. zł do 500,8 milj. zł czyli o 77,1 milj. zł, przyczem pożyczki z funduszy Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych wzrosły z 359,4 milj. zł do 465,6 milj. zł czyli o 106,2 milj. zł, natomiast pożyczki z funduszy Ministerstwa Skarbu spadły z 62,3 milj. zł na 33,1 milj. zł czyli o 29,2 milj. zł. Na wzrost pożyczek z funduszy Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych, poza nowoudzielonemi pożyczkami, złożyły się pożyczki, przejęte z działu emisyjnego Państwowego Banku Rolnego i skonwertowane na pożyczki z funduszu zapomóg i kredytu ulgowego, w kwocie 47,1 milj. zł.*) Na spadek zaś pożyczek z funduszy Ministerstwa Skarbu wpłynęło głównie umorzenie 30,2 milj. zł pożyczek z funduszu odbudowy powojennej.

Stan funduszy Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych zwiększył się, dzięki przejętym pożyczkom i należnościom, z 366,3 na 470,1 milj. zł czyli

*) Suma ta obejmuje 49,3 milj. zł nom. pożyczek w listach zastawnych, przeliczonych według wartości kursowej, oraz dodatkowe należności przejętych pożyczek.

o 103,8 milj. zł, natomiast stan funduszy Ministerstwa Skarbu, wskutek skreślenia umorzonych pożyczek, zmniejszył się z 68,0 na 34,0 milj. zł czyli o 34,0 milj. zł. W ogólnej sumie stan funduszy rządowych wzrósł z 438,6 milj. zł na 508,5 milj. zł czyli o 69,9 milj. zł.

Sumy niewydysponowane z funduszy rządowych zmniejszyły się w ciągu roku z 5,5 milj. zł do 3,7 milj. zł czyli o 1,8 milj. zł i w dniu 31.XII.1933 r. wynosiły 0,7% stanu funduszy.

Sprawa ulg.

Równocześnie z konwersją kredytów bankowych w r. 1933 posunęła się naprzód sprawa sanacji zadłużenia rolnictwa w dziale kredytów rządowych. Sprawa ta z punktu widzenia akcji finansowo-rolnej posiada doniosłe znaczenie. Kredyty z funduszy rządowych dosięgają pokaźnej sumy 500,8 milj. zł. Wprawdzie kredyty te udzielane były na dogodnych warunkach, korzystały z nich jednak przeważnie gospodarstwa finansowo najsłabsze, wymagające specjalnego traktowania. Ogromna bowiem większość dłużników funduszy rządowych rekrutuje się z właścicieli warsztatów, powstałych z przebudowy ustroju rolnego lub też zniszczonych w czasie wojny. Warsztaty te, często niedostatecznie zagospodarowane, przytem obciążone nadmiernym zadłużeniem, pochodzącym z rozmaitych źródeł, szczególnie ciężko doświadczyły zgubnych skutków przesilenia. To też już na początku r. 1932 Rząd przyszedł im z pomocą i udzielił znacznych ulg, które polegały na obniżeniu oprocentowania, odroczeniu zaległości i umorzeniu odsetek zwłoki. Okazało się przecie, że wskutek dalszego pogłębiania się kryzysu przyznane ulgi nie wystarczają i nie dają pożądaných wyników. Bank zatem wystąpił do Rządu z dalekoidącym projektem rozszerzenia dotychczasowych ulg i ściślejszego zarazem ich uzależnienia od położenia finansowego dłużników. Wnioski Banku zostały w dużej mierze uwzględnione przy nowelizacji przepisów ulgowych.

1. Fundusze Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych

Organizacja funduszy.

W roku sprawozdawczym wydane zostały przepisy wykonawcze do części parcelacyjnej i scaleniowo-regulacyjnej Funduszu Obrotowego Reformy Rolnej (rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych, wydane w porozumieniu z Ministrem Skarbu, z dnia 24 i 30 maja 1933 r. — Dz. U. R. P. Nr. 55, poz. 414 i 415). Przepisy te, ustalające nowe zasady parcelacji gruntów państwowych oraz akcji scaleniowo-regulacyjnej, prowadzonej przez urzędy ziemskie, korzystniejsze są dla uczestników parcelacji i komasacji od dawnych przepisów, zwłaszcza pod względem warunków spłaty zakredytowanych należności, wysokości oprocentowania i t. p. Wydania przepisów wykonawczych do części kredytowej Funduszu, zaprojektowanych przez Bank jeszcze w r. 1932, zaniechano narazie w związku z zamierzoną nowelizacją ustawy o Funduszu.

Akcja kredytowa.

Akcja kredytowa w ramach Funduszu Obrotowego Reformy Rolnej obejmowała w r. 1933, podobnie jak w latach ubiegłych, finansowanie parcelacji, osadnictwa, komasacji i meljoracji.

Pożyczek w gotówce udzielił Bank w r. 1933 z części kredytowej Funduszu ogółem w sumie 1.970 tys. zł, w tem: z funduszu zapomóg i kredytu ulgowego 1.155 tys. zł, z funduszu scaleniowego — 804 tys. zł, z funduszu pomocy kredytowej na meljoracje — 11 tys. zł. Jednocześnie urzędy ziemskie przekazały: na część parcelacyjną Funduszu 45.703 tys. zł z tytułu reszty ceny sprzedażnej parcelowanych gruntów państwowych, na część scaleniowo-regulacyjną 8.921 tys. zł z tytułu zakredytowanych kosztów technicznego wykonania scalenia oraz zamknięcia i regulacji hipotek jak również z tytułu opłat i świadczeń przy znoszeniu służebności, na część meljoracyjną 459 tys. zł z tytułu zakredytowanych opłat za wykonane prace meljoracyjne.

W części kredytowej Funduszu skonwertowano w r. 1933 i przeniesiono na fundusz zapomóg i kredytu ulgowego dalsze 2.842 tys. zł pożyczek, udzielonych z dawnych funduszy osadniczych.

Stan pożyczek, objętych Funduszem Obrotowym Reformy Rolnej, podaje następujące zestawienie:

Fundusz Obrotowy Reformy Rolnej	Stan w dniu 31.XII.1932 r.		Stan w dniu 31.XII.1933 r.	
	Ilość pożyczek	Suma w tys. zł	Ilość pożyczek	Suma w tys. zł
Ogółem	402.498	354.548	492.375	461.365
Część kredytowa	136.452	161.506	141.200	213.625
Część parcelacyjna	51.829	154.827	60.760	201.816
Część scaleniowo-regulacyjna	213.873	21.916	282.188	28.904
Część meljoracyjna	344	16.299	8.227	17.020

Jak już wspomniano, na wzrost części kredytowej Funduszu wpłynęło głównie przejęcie na rachunek funduszu zapomóg i kredytu ulgowego 47,1 milj. zł pożyczek w listach zastawnych z działu emisyjnego Państwowego Banku Rolnego.

Stan pożyczek, udzielonych z likwidowanego funduszu na popieranie wytwórczości zwierzęcej, w r. 1933 zmniejszył się z 2.271 tys. zł na 1.678 tys. zł, przedewszystkiem wskutek umorzenia pożyczek na sumę 507 tys. zł. Jednocześnie stan pożyczek, udzielonych z funduszu na popieranie wytwórczości roślinnej, zmniejszył się z 2.589 tys. zł na 2.554 tys. zł.

Ulgi dla dłużników.

W roku sprawozdawczym uczyniono poważny krok w kierunku uzdrowienia stanu finansowego głównej grupy dłużników Funduszu Obrotowego Reformy Rolnej, mianowicie właścicieli gospodarstw powstałych z przebudowy ustroju rolnego, zwłaszcza zaś gospodarstw osadniczych. Na zasadzie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 24 maja 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 47, poz. 377) zapewniono tej grupie dłużników nowe ulgi, które ułatwić powinny ciężkie jej położenie. Ulgami objęte zostały należności z tytułu reszty ceny kupna gruntów państwowych jak również z tytułu pożyczek z funduszu zapomóg i kredytu ulgowego oraz z innych funduszy osadniczych.

Nowe ulgi przedstawiają się jak następuje: egzekucja należności, płatnych przed dniem 1 stycznia 1932 r., zostaje wstrzymana do dnia 30 czerwca 1935 r. W okresie od dnia 1 lipca 1933 r. do dnia 30 czerwca 1935 r. dłużnicy zwolnieni są od spłaty kapitału należności w bieżących ratach. Równocześnie w tym okresie dłużnicy zamiast odsetek i dodatku administracyjnego uiszczają jedynie t. zw. opłaty karencyjne. Opłaty te wynoszą: a) dla nabywców samodzielnych gospodarstw oraz działek ogrodniczo-warzywniczych i rzemieślniczych wiejskich — od 3,5% do 1,5% w stosunku rocznym, zależnie od wysokości pierwotnego zadłużenia, przypadającego na 1 ha nabytych gruntów, z tytułu reszty ceny kupna oraz pożyczek gotówkowych z części kredytowej Funduszu Obrotowego Reformy Rolnej, b) dla nabywców działek dodatkowych — o $\frac{1}{3}$ więcej niż dla nabywców samodzielnych gospodarstw, c) dla nabywców parcel robotniczych i urzędniczych — 3% rocznie, a na obszarze województwa śląskiego — 2% rocznie. W myśl rozporządzenia opłaty mogą co rok podlegać rewizji.

Ostatni przepis posiada szczególne znaczenie, przewidując bowiem możliwość rewizji opłat, zapewnia pożądaną elastyczność w ustalaniu wymiaru ulg. Ulgi nie dotyczą dłużników, którzy, poza kredytem z funduszy rządowych, korzystali również z kredytu Banku w listach zastawnych. Dla tych dłużników wprowadzono ulgi osobne, oparte zresztą na podobnych zasadach (patrz str. 29 sprawozdania).

Równocześnie z sanacją zadłużenia osadniczego, rozporządzenie z dnia 24 maja 1933 r. przewidywało uporządkowanie drugiej wielkiej grupy kredytów, związanych z finansowaniem reformy rolnej — grupy scaleniowo-regulacyjnej. W tym celu rozporządzenie nadało Państwowemu Bankowi Rolnemu prawo wstrzymywania egzekucji, odraczania i rozkładania zaległości oraz przenoszenia do dłuższego okresu amortyzacyjnego należności z tytułu pożyczek komasacyjnych i meljoracyjnych, udzielonych w związku z przebudową ustroju rolnego, jak również z tytułu zakredytowanych kosztów prac scaleniowych, regulacji hipotek i opłat przy znoszeniu służebności. Niestety, wykorzystanie upoważnienia, przyznanego Bankowi, okazało się niemożliwe ze względów technicznych i prawnych. Wobec zamierzonej segregacji należności wyłoniła się konieczność indywidualnego ich zabezpieczenia, co przedstawiało olbrzymie trudności z uwagi na drobne kwoty i wielką ilość pożyczek, przekraczającą cyfrę 350 tysięcy. Pokonanie tych trudności wymagałoby wydania osobnej ustawy, która uprościłaby tryb zabezpieczenia należności. W tym stanie rzeczy Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych zdecydowało się do czasu rozstrzygnięcia nastroczających się zagadnień uregulować sprawę na innej drodze, mianowicie przez ustalenie ogólnych norm ulgowych przy ściąganiu należności scaleniowych i meljoracyjnych. Ściągane w r. 1933 należności wynosiły zaledwie 7 — 10 zł, a przy zbiegu pożyczek — 14 do 20 zł z jednego ha.

Wreszcie rozporządzenie z dnia 24 maja 1934 r. potwierdziło, bez istotnych zmian, ulgi udzielone jeszcze w r. 1932 dłużnikom państwowego funduszu kredytu na meljoracje rolne. Fundusz ten, przeznaczony na finansowanie meljoracyj niezwiązanych z przebudową ustroju rolnego, przeszedł

ostatnio w stan likwidacji i wcielony został do Funduszu Obrotowego Reformy Rolnej. Ulgi przyznane tej grupie dłużników przedstawiają się jak następuje: oprocentowanie pożyczek, począwszy od r. 1932, obniżone zostało do 4%, czyli o 1% w stosunku rocznym. Zaległe należności, płatne przed dniem 1 stycznia 1932 r., odroczone być mogą do dnia 1 października 1934 r., jeżeli dłużnik w latach 1933 i 1934 wpłacać będzie w terminach, wskazanych przez Państwowy Bank Rolny, zaliczki wynoszące rocznie co najmniej 9% ogólnej sumy zadłużenia oraz dodatek administracyjny. Odroczone zaległości zwolnione są od odsetek zwłoki. Okres spłaty pożyczek może być przedłużony o trzy lata na skutek podań dłużników, przyczem termin płatności pierwszej raty, ustalony przy udzielaniu pożyczki, nie ulega zmianie. Ponadto, w razie klęsk żywiołowych lub nieurodzaju oraz w wypadkach, gdy stwierdzone zostanie, że dłużnik nie odniósł przewidywanych korzyści z wykonanych melioracji, Bank może odroczyć termin płatności poszczególnych rat. Termin płatności odroczonej raty nie powinien wybiegać poza termin ostatniej raty, a jeżeli odroczeniu ulega ostatnia rata, okres prolongaty nie może przekraczać trzech lat.

2. Fundusze Ministerstwa Skarbu

Fundusz odbudowy.

Akcja kredytowa z funduszu pomocy państwowej na odbudowę budynków, zniszczonych lub uszkodzonych wskutek działań wojennych, została zamknięta ostatecznie z dniem 1 marca 1933 r. W chwili zamknięcia akcji kredytowej na rachunku funduszu figurowało 111.860 pożyczek na sumę 56,8 milj. zł, ogółem zaś przez cały czas trwania akcji wypłacono z funduszu 134.254 pożyczki na sumę 77,6 milj. zł.

Z uwagi na wielkie trudności i koszty, związane z administracją i likwidacją pożyczek, pochodzących z funduszu odbudowy, jak również z uwagi na szczególny ich cel i przeznaczenie, Bank wystąpił do Ministerstwa Skarbu z inicjatywą umorzenia z mocy ustawy wszystkich drobniejszych należności. Inicjatywa Banku została w pełni uwzględniona, co doprowadziło do wydania ustawy z dnia 18 marca 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 25, poz. 206). Na zasadzie tej ustawy umorzone zostały z mocy prawa wszystkie pożyczki, udzielone z funduszu odbudowy, których pierwotna suma nie przekraczała 1.000 zł. Od umorzenia wyłączono jedynie pożyczki, użyte przez dłużników niezgodnie ze swym przeznaczeniem.

W stosunku do pożyczek, których wysokość przekraczała 1.000 złotych w chwili udzielenia, ustawa utrzymała dotychczasowe przepisy o umorzeniu. Pożyczki te zatem mogą być umarzane, częściowo lub całkowicie, dłużnikom, znajdującym się w szczególnie trudnych warunkach. O umorzeniu decydują Wojewódzkie Komisje Odbudowy na podstawie opinii Komisji Powiatowych. W celu jaknajszybszego zakończenia także i tych spraw, Ministerstwo Skarbu zarządziło jednorazowe zbadanie z urzędu wszystkich pożyczek powyżej 1.000 złotych i skreślenie z pośród nich pożyczek, kwalifikujących się do umorzenia.

Podjęta z inicjatywy Banku akcja umarzania pożyczek z funduszu odbudowy stanowi niewątpliwie poważny przyczynek do złagodzenia ciężkiej sytuacji najsłabszych finansowo gospodarstw. Ogółem umorzono dotąd 45.630 tys. zł, z czego na r. 1933 przypada 30.231 tys. zł. W rezultacie w dniu 31.XII.1933 r. fundusz obejmował 53.016 pożyczek na sumę 29.192 tys. zł wobec 113.510 pożyczek na sumę 58.008 tys. zł w dniu 31.XII.1932 r.

Fundusz inwalidzki.

Wbrew zamierzonej pierwotnie likwidacji, Ministerstwo Skarbu ze względów społecznych postanowiło przedłużyć żywot inwalidzkiego funduszu gospodarczego do końca r. 1939. Jedynie zmienione nieco zostały zasady udzielania pożyczek z tego funduszu. Ogólna suma pożyczek, wypłaconych w ciągu r. 1933, wynosiła 330 tys. zł, mimo to stan pożyczek, dzięki jednoczesnym spłatom, spadł z 1.846 tys. zł na 1.452 tys. zł.

* * *

Spłacalność pożyczek.

Raty pożyczek z funduszy rządowych w dniu 31.XII.1933 r. wynosiły 50.365 tys. zł wobec 35.130 tys. zł w dniu 31.XII.1932 r. Na sumę 50.365 tys. zł składały się raty odroczone, zaległe i bieżące. Spłacalność pożyczek, mimo wprowadzonych ulg, kształtowała się w r. 1933 niezadowalająco. Wpłynęła na to, poza dalszym pogorszeniem się warunków gospodarczych, stwierdzona w wielu wypadkach opieszałość dłużników, wstrzymujących się z płaceniem rat w oczekiwaniu nowych ulg. Przeciw tym dłużnikom postanowiono w r. 1933, podobnie jak w dziale kredytu emisyjnego Banku, podjąć stanowcze kroki egzekucyjne dla zwalczania szkodliwej psychozy.

II. LIKWIDACJA WIERZYTELNOŚCI

b. rosyjskich, pruskich i galicyjskich instytucji kredytowych i osadniczych

B. ros. państwowe banki ziemskie.

Likwidacja wierzytelności b. rosyjskich państwowych banków ziemskich Włościańskiego i Szlacheckiego kontynuowana była w r. 1933 na zasadach, ustalonych w poprzednich latach. Na mocy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 9 października 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 79, poz. 559) mienie obu banków przelane zostało na Fundusz Obrotowy Reformy Rolnej, na pokrycie zobowiązania Skarbu Państwa za przejęte od Państwowego Banku Rolnego pożyczki w listach zastawnych.

Sprawę ulg dla dłużników z tytułu pożyczek b. ros. banków ziemskich uregulowało rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 21 czerwca 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 52, poz. 494). Ulgi pod postacią rozterminowania zaległości i umorzenia kar za zwłokę udzielane były w r. 1933 na skutek podań dłużników, pod warunkiem regularnego płacenia rat bieżących.

B. pruskie instytucje osadnicze i finansowe.

W r. 1933 Bank prowadził w dalszym ciągu prace, związane z ujawnieniem, inwentaryzacją oraz administracją i likwidacją majątku b. Komisji Kolonizacyjnej i innych należności finansowych Skarbu Państwa z art. 2 pkt. C i D ustawy z dnia 11 sierpnia 1923 r. o zakresie działania Ministra

Reform Rolnych (Dz. U. R. P. Nr. 90, poz. 706). W wyniku prac rekonstrukcyjnych Bank przejął w administrację od władz skarbowych 223 pożyczki hipoteczne poniemieckie o charakterze finansowo-agrarnym.

Na zasadzie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 września 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 73, poz. 532) okręgowe urzędy ziemskie upoważnione zostały do udzielania zniżek przerachowania należności Skarbu Państwa z tytułu pewnych kategorii długów rentowych z 43% do 21,5%. Udzielane zniżki obowiązują w stosunku do rat, płatnych po dniu 1 stycznia 1933 r. W związku z tem Bank, w porozumieniu z Ministerstwem Rolnictwa i Reform Rolnych, wydał odpowiednie zarządzenia w sprawie egzekucji należności w okresie przejściowym t. j. do czasu załatwienia przez urzędy podań o zniżkę przerachowania.

*B. Komisja
Krajowa dla
Włości
Rentowych.*

W celu zaoszczędzenia kosztów administracji oraz przyspieszenia likwidacji rent b. Krajowej Komisji dla Włości Rentowych we Lwowie, Bank wystąpił do Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych z projektem wykupu listów rentowych i jednoczesnego zawarcia z dłużnikami dodatkowych kontraktów, które ustaliłyby wcześniejszą spłatę kapitału.

Ulgi, przewidziane dla dłużników z tytułu pożyczek amortyzacyjnych i rent b. Komisji Kolonizacyjnej, b. banków rentowych i b. Komisji Krajowej we Lwowie na zasadzie rozporządzeń Rady Ministrów z dnia 26 listopada 1930 r. (Dz. U. R. P. Nr. 87, poz. 681) oraz z dnia 27 kwietnia 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 37, poz. 378), stosowane były w roku sprawozdawczym w jaknajszerszym zakresie. Ulgi polegały na rozterminowaniu lub odroczeniu zaległości oraz na umarzaniu odsetek zwłoki.

SPRAWOZDANIE ADMINISTRACYJNE

Władze Banku.

W składzie osobowym władz Banku zaszły w ciągu r. 1933 następujące zmiany:

Minister Rolnictwa i Reform Rolnych, p. Seweryn Ludkiewicz, po ustąpieniu z zajmowanego urzędu, który piastował od dnia 20 marca 1932 r., powołany został ponownie w dniu 13 maja 1933 r. przez Prezydenta Rzeczypospolitej na stanowisko Prezesa Państwowego Banku Rolnego.

P. Antoni Anusz ustąpił z dniem 31 maja 1933 r. z Rady Nadzorczej Banku, a na jego miejsce powołany został dr. Adam Rose, Dyrektor Departamentu w Ministerstwie Rolnictwa i Reform Rolnych.

Skład osobowy nadzoru z ramienia Ministra Skarbu oraz Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych jak również skład Komisji Rewizyjnej i Dyrekcji Banku w ciągu roku sprawozdawczego nie uległy zmianie.

Rada Nadzorcza w r. 1933 odbyła 5 posiedzeń, Komitet Kredytowy Rady — 6 posiedzeń, Dyrekcja Banku — 75 posiedzeń.

*Personel Banku
i jego prace.*

Stan liczebny personelu wynosił w dniu 31 grudnia 1933 r.:

Instytucja Centralna: Dyrektorzy i Wicedyrektorzy — 9 osób, pracownicy — 327, Oddziały: 1.034, razem — 1.370 osób; służba — 188 osób.

W porównaniu ze stanem w dniu 1 stycznia 1933 r. ilość personelu pracowniczego zwiększyła się o jedną tylko osobę. Na ten rezultat wpłynęły z jednej strony redukcje, zwolnienia na własną prośbę i naturalny proces zmniejszenia się ilości personelu z powodu wypadków śmierci, z drugiej — przyjmowanie nowych pracowników na opróżnione miejsca. Ogółem przyjęto nowych pracowników 35, zwolniono — 26, zmarło — 8 pracowników.

Pozornej stabilizacji ilości zatrudnionego personelu, wynikającej z wyżej przytoczonych cyfr, nie należy traktować jako wyrazu ustabilizowania się ilości i zakresu wykonywanych czynności. Przeciwnie, w niektórych działach operacyj Banku dał się zauważyć w r. 1933 znaczny wzrost pracy, co przypisać należy w pierwszej linii, tak jak w r. 1932, spowodowanym przez konwersję zmianom w terminach płatności udzielonych pożyczek, w planach umorzenia i warunkach oprocentowania.

Wzmocnieniu zapotrzebowaniu sił pracowniczych starano się zaradzić nie tylko przez dalsze uproszczenia manipulacyjne i techniczne, lecz w dużym stopniu także drogą przeniesienia szeregu pracowników na inne miejsca służby, zasilając w pierwszej linii personel Oddziałów wykwalifikowanymi pracownikami, wyszkolonymi w Instytucji Centralnej.

W szczególności wzmogła się w roku sprawozdawczym praca personelu w związku z trudną akcją konwersji kredytu emisyjnego. Praca

nad konwersją obejmowała w głównych zarysach: 1) ustalenie długu nieumorzonego dla wszystkich pożyczek podlegających konwersji, 2) obliczenie wysokości pełnej raty i raty na okres karencyjny, dla każdego dłużnika oddzielnie, 3) obliczenie kosztów konwersji i sporządzenie wykazów końcówek groszowych, które będą pobrane przy ratach r. 1934, 4) założenie nowych kont, 5) wpisanie nowych długów nominalnych do ksiąg rat, 6) przeprowadzenie konwersji przez księgi hipoteczne. Biorąc pod uwagę, że kredyt długoterminowy w listach zastawnych liczył ponad 55 tysięcy pożyczek podlegających konwersji, stwierdzić musimy, że była to praca żmudna i bardzo uciążliwa.

W r. 1933 podjęta również została reforma księgowości pożyczek w obligacjach melioracyjnych, udzielonych spółkom wodnym. Dotychczasowy system księgowości, polegający na prowadzeniu rachunków tylko samych spółek wodnych, nie dawał obrazu spłacania pożyczek przez poszczególnych dłużników, a tem samem nie dawał Bankowi możliwości indywidualnego traktowania członków spółki wodnej.

W roku sprawozdawczym Bank przystąpił do radykalnego załatwienia tej sprawy przez założenie indywidualnych podrachunków dla poszczególnych członków spółek wodnych. Pomyślana w ten sposób reforma księgowości wymaga ogromnej pracy, polegającej na wyjazdach na miejsce inżynierów, badaniu ksiąg spółek wodnych, przygotowywaniu rozliczeń członków poszczególnych spółek, obliczaniu rat i zakładaniu kont dla poszczególnych dłużników. Po ustaleniu rozrachunków w około 450 spółkach wodnych, zadłużonych w Banku na sumę ok. 40 milj. zł, założono w ciągu r. 1933 8 tysięcy subkont na ogólną ilość przewidzianych 25 tysięcy.

W zakresie kredytu krótko- i średnioterminowego można stwierdzić również znaczne zwiększenie się pracy referendarskiej i manipulacyjnej. Wpłynęła na to przede wszystkim akcja konwersji kredytów krótkoterminowych, prowadzona czy to w oparciu o lokaty skarbowe i kapitały własne, czy też w oparciu o Bank Akceptacyjny.

W związku z uruchomieniem konwersji kredytów przez Bank Akceptacyjny należało przeprowadzić badanie płynności i zabezpieczenia udzielonych kredytów zgodnie z formalnościami, wymaganymi przez Bank Akceptacyjny, co było pierwszym etapem dodatkowej pracy. Prowadzenie samej akcji konwersyjnej wymagało od personelu gruntownego przestudjowania przepisów i zapoznania się z akcją całkowicie nową a skomplikowaną. Inicjowanie i popularyzowanie akcji pośród dłużników Banku, a następnie dokonywanie układów obciążało znacznie personel, który w pracy swej zwalczając musiał szereg trudności.

Nie mniej absorbujące i trudne było także postępowanie, związane z konwersją zadłużeń osadniczych, wymagające wykonania następujących czynności: a) zebrania materiałów o zadłużeniu poszczególnych osadników i sprawdzenia tych materiałów z zadłużeniem, wykazywanem przez zainteresowane instytucje kredytowe, b) ustalenia szacunków osad i procentowej wysokości zadłużenia w stosunku do szacunków, c) uzyskania w poszczególnych spra-

wach opinii Komisji Powiatowych, w których udział brali również pracownicy Banku, d) skomplikowanych czynności hipotecznych i rejestralnych w związku z zabezpieczeniem konwertowanych pożyczek, e) przeprowadzenia rozrachunku bezgotówkowego z instytucjami, których wierzytelności konwertowano. Manipulacje te objęły dotąd ok. 6.000 osadników.

Koszty handlowe.

Koszty handlowe Banku w roku sprawozdawczym uległy dalszemu jeszcze obniżeniu. Ogółem zwyczajne wydatki administracyjne t. zn. wydatki osobowe łącznie z rzeczowymi, bez wliczenia specjalnych wydatków nadzwyczajnych, o których mowa osobno, wynosiły w r. 1933 — zł 11.766.751,68, w r. 1932 — zł 12.180.763,24, w r. 1931 — zł 15.409.391,55, a w r. 1930 — zł 17.918.245,17. Cyfry te ilustrują najlepiej konsekwentny i stanowczy wysiłek Banku, mający na celu przystosowanie kosztów handlowych do zmienionych warunków koniunkturalnych. W porównaniu z r. 1930 wydatki administracyjne Banku zmniejszyły się o zł 6.151.493,49, co stanowi 34,3%. Proces obniżania kosztów handlowych doprowadzony został w roku sprawozdawczym do granic możliwości i dalszego ich zmniejszenia oczekiwać nie należy. Na ogólny wynik gospodarki budżetowej miały niewątpliwie wpływ obniżki uposażeń i redukcje personelu, dokonane w latach poprzednich, które w całej pełni zaznaczyć się mogły dopiero w roku rachunkowym 1933. W roku sprawozdawczym wydatki administracyjne wynosiły:

Wydatki osobowe:

Prezes i Rada Nadzorcza, Nadzór Rządowy i Komisja Rewizyjna	zł	234.987,75	
Dyrekcja i pracownicy Banku	„	8.826.942,79	
Ubezpieczenia społeczne	„	678.510,43	zł 9.740.440,97

Wydatki rzeczowe:

Koszty pomieszczenia	zł	476.270,17	
Koszty biurowe (drobny inwentarz, materiały piśmienne, druki, opłaty pocztowe, telefony, umundurowanie służby, konserwacja ruchomości)	„	678.510,88	
Prenumerata pism, ogłoszenia, biblioteka, wydawnictwa specjalne, wydawnictwa Banku	„	55.984,84	
Koszty inspekcji, lustracji instytucji kredytowych, koszty podróży, środki lokomocji	„	347.468,86	
Propaganda, koszty prowadzenia interesów z zagranicą i t. p.	„	219.966,94	
Różne inne wydatki	„	248.109,02	„ 2.026.310,71
			zł 11.766.751,68

Specjalne wydatki Banku, związane z przeprowadzoną w r. 1933 konwersją pożyczek w listach zastawnych, pokryte nie z budżetu, lecz z popieranego od dłużników Banku specjalnego dodatku konwersyjnego, wynosiły zł 77.750,—.

Poza zwyczajnymi wydatkami administracyjnymi Państwowy Bank Rolny poniósł w r. 1933 cały szereg wydatków, nieobjętych ogólnym pojęciem kosztów handlowych, lecz mających charakter świadczeń społecznych i gospodarczych o państwowym znaczeniu. Wydatki te, o których mowa niżej, pokryte ze specjalnego budżetu dodatkowego, wynosiły zł 382.500,—. Ogółem zatem wszystkie wydatki Banku w r. 1933 osiągnęły sumę zł 12.227.001,68.

Koszty handlowe wyodrębnionych pod względem budżetowym Wydziałów Rent wyniosły w r. 1933 zł 709.784,82.

Zasiłki na cele społeczne i naukowe.

Przy podziale zysku Bank rokrocznie asygnował znaczne sumy na cele popierania badań naukowych oraz na cele społeczne i kulturalne, związane z życiem i rozwojem wsi polskiej. I tak z zysków za r. 1927 Bank przeznaczył na powyższe cele zł 500.000,—, za r. 1928 — zł 434.000,—, za r. 1929 — zł 650.000,—, za r. 1931 — zł 140.000,—.

Ponieważ w r. 1932 zysk Banku spadł do minimum, przeto suma, przeznaczona zgodnie ze statutem na cele naukowe i społeczne, wyniosła zaledwie zł 29.270,20. Tymczasem potrzeby nauki, potrzeby społeczne i kulturalne wsi, w związku z głęboką depresją, powodującą całkowity niemal zanik dotacyj państwowych, samorządowych i społecznych, wymagały stworzenia nowych źródeł pomocy. Bank, instytucja centralna w życiu wsi i jedna z największych instytucji finansowych w Polsce, nie mógł uchylić się od obowiązku przyczynienia się do zaspokojenia najelementarniejszych bodaj potrzeb polskiej nauki i społecznego i kulturalnego życia wsi polskiej.

Niezależnie od tych świadczeń, Bank musiał wskutek ciężkiej sytuacji spółdzielczości rolniczo-handlowej i kredytowej zastąpić ją, chociaż w skromnej części, w kosztach utrzymania Związków Rewizyjnych. Ponadto, podobnie jak i w roku ubiegłym, Bank brał udział w akcji pomocy bezrobotnym.

W tej sytuacji Bank uzyskał zgodę Ministra Skarbu na wydatkowanie pewnych sum na wspomniane cele w granicach specjalnego dodatkowego budżetu, z którego zł 37.600,— przeznaczono na cele popierania badań naukowych, zł 220.000,— na popieranie kultury oraz życia gospodarczego wsi, zł 27.500,— na koszty nadzoru instytucji drobnego kredytu rolniczego oraz zł 97.400,— na akcję pomocy bezrobotnym i różne inne cele społeczne. Ogółem, jak to zaznaczono wyżej, wydatki te wyniosły zł 382.500,—. Z sumy zł 29.270,20, asygnowanej z zysków Banku w r. 1932 na cele naukowe i społeczne, wydysponowano w r. 1933 zł 25.000,—.

TABLICE STATYSTYCZNE

POŻYCZKI DŁUGOTERMINOWE PAŃSTWOWEGO

WYPŁACONE W CIĄGU ROKU 1933 ORAZ OD

Sumy w tysiącach złotych

WOJEWÓDZTWA	O G Ó Ł E M rubr. 3 + 4				NA KUPNO GRUNTU			N A R A Z E M 5+6+7+8+9		
	Ilość poż.	Suma	%	Obszar ha	Ilość poż.	Suma	Obszar ha	Ilość poż.	Suma	Obszar ha
	1	2			3			4		
Rzeczpospolita Polska	275 55.339	894 249.395 ¹⁾	100,0 100,0	2.672 679.113	223 41.631	594 141.168	2.004 439.396	52 13.708	300 108.227	668 239.717
Warszawskie	16 9.092	48 49.151	5,4 19,7	105 86.358	16 7.364	48 35.124	105 56.518	— 1.728	— 14.027	— 29.840
Łódzkie	11 3.721	19 15.092	2,1 6,1	39 25.399	11 3.104	19 9.576	39 15.033	— 617	— 5.516	— 10.366
Kieleckie	56 6.323	168 20.051	18,8 8,0	268 27.716	56 5.408	168 14.477	268 18.633	— 915	— 5.574	— 9.083
Lubelskie	50 8.060	113 36.202	12,6 14,5	254 234.075	50 7.055	113 30.763	254 221.984	— 1.005	— 5.439	— 12.091
Białostockie	8 2.825	33 8.697	3,7 3,5	117 27.984	8 2.585	33 6.548	117 19.540	— 240	— 2.149	— 8.444
Wileńskie	11 2.422	34 7.920	3,8 3,2	276 50.908	11 1.942	34 4.351	276 21.163	— 480	— 3.569	— 29.745
Nowogródzkie	16 2.113	80 5.088	8,9 2,0	447 24.496	15 1.848	40 3.043	203 11.689	1 265	40 2.045	244 12.807
Wołyńskie	— 6.344	— 23.119	— 9,3	— 50.910	— 5.558	— 15.440	— 35.766	— 786	— 7.679	— 15.144
Poleskie	14 1.825	28 4.638	3,1 1,9	204 23.687	14 1.582	28 2.908	204 15.871	— 243	— 1.730	— 7.816
Krakowskie	— 2.439	— 10.983	— 4,4	— 14.444	— 928	— 2.177	— 1.622	— 1.511	— 8.806	— 12.822
Lwowskie	1 2.162	31 8.131	3,5 3,3	120 12.697	— 1.095	— 2.797	— 3.196	1 1.067	31 5.334	120 9.501
Stanisławowskie	— 1.122	— 2.939	— 1,2	— 4.906	— 827	— 1.217	— 1.767	— 295	— 1.722	— 3.139
Tarnopolskie	— 958	— 4.598	— 1,8	— 7.445	— 536	— 2.154	— 2.806	— 422	— 2.444	— 4.639
Poznańskie	40 2.765	104 25.536	11,6 10,2	521 39.447	40 1.115	104 5.870	521 6.945	— 1.650	— 19.666	— 32.502
Pomorskie	1 1.486	3 16.699	0,3 6,7	14 35.166	1 473	3 3.492	14 5.848	— 1.013	— 13.207	— 29.318
Śląskie	51 1.682	233 10.551	26,2 4,2	307 13.475	1 211	4 1.231	3 1.015	50 1.471	229 9.320	304 12.460

U W A G A: Pożyczki wypłacone w ciągu roku 1933 podane są tłustym drukiem, natomiast pożyczki wypłacone od początku akcji t. j. w latach 1925—1933 drukiem zwykłym.

W LISTACH ZASTAWNYCH BANKU ROLNEGO

POCZĄTKU AKCJI PO DZIEŃ 31 GRUDNIA 1933 R.

Sumy w tysiącach złotych

INWESTYCJE ROLNE I SPŁATĘ UCIAŻLIWYCH ZOBOWIĄZAŃ														
G o s p o d a r s t w o m o o b s z a r z e														
do 5 ha			od 5 do 20 ha			od 20 do 50 ha			od 50 do 100 ha			ponad 100 ha		
Ilość poż.	Suma	Obszar ha	Ilość poż.	Suma	Obszar ha	Ilość poż.	Suma	Obszar ha	Ilość poż.	Suma	Obszar ha	Ilość poż.	Suma	Obszar ha
5			6			7			8			9		
31 3.626	92 10.146	85 12.136	17 7.376	111 42.922	161 77.043	2 1.824	26 24.235	58 54.745	— 533	— 13.853	— 36.712	2 349	71 17.071	364 59.081
— 251	— 603	— 945	— 1.172	— 6.258	— 12.089	— 197	— 2.914	— 5.859	— 63	— 1.754	— 4.555	— 45	— 2.498	— 6.392
— 99	— 270	— 378	— 429	— 2.465	— 4.194	— 52	— 872	— 1.604	— 18	— 592	— 1.151	— 19	— 1.317	— 3.039
— 313	— 929	— 1.172	— 545	— 3.109	— 4.621	— 37	— 571	— 1.092	— 13	— 454	— 989	— 7	— 511	— 1.209
— 246	— 642	— 919	— 662	— 3.142	— 6.196	— 64	— 740	— 1.769	— 20	— 442	— 1.334	— 13	— 473	— 1.873
— 4	— 5	— 15	— 127	— 594	— 1.651	— 70	— 601	— 2.067	— 21	— 340	— 1.493	— 18	— 609	— 3.218
— 2	— 10	— 5	— 133	— 348	— 1.713	— 156	— 803	— 4.974	— 103	— 918	— 7.284	— 86	— 1.490	— 15.769
— —	— —	— —	— 102	— 365	— 1.463	— 110	— 728	— 3.259	— 20	— 225	— 1.381	— 33	— 727	— 6.704
— 35	— 105	— 137	— 607	— 4.111	— 7.394	— 103	— 1.816	— 3.372	— 28	— 862	— 1.949	— 13	— 785	— 2.292
— 4	— 12	— 15	— 88	— 380	— 1.321	— 128	— 746	— 3.628	— 13	— 226	— 1.007	— 10	— 366	— 1.845
— 953	— 2.577	— 2.949	— 482	— 2.427	— 3.884	— 37	— 864	— 1.199	— 19	— 788	— 1.234	— 20	— 2.150	— 3.556
— 546	— 1.395	— 1.862	— 454	— 2.274	— 3.797	— 39	— 625	— 1.162	— 17	— 617	— 1.122	— 11	— 423	— 1.558
— 125	— 299	— 409	— 141	— 681	— 1.208	— 21	— 292	— 596	— 3	— 131	— 169	— 5	— 319	— 757
— 118	— 314	— 434	— 272	— 1.342	— 2.531	— 23	— 370	— 615	— 3	— 80	— 208	— 6	— 338	— 851
— 120	— 346	— 465	— 1.040	— 8.108	— 12.976	— 407	— 7.099	— 12.062	— 64	— 2.532	— 4.261	— 19	— 1.581	— 2.738
— 76	— 208	— 270	— 468	— 2.783	— 5.641	— 305	— 4.186	— 9.524	— 122	— 3.695	— 8.260	— 42	— 2.335	— 5.623
31 734	92 2.431	85 2.161	17 654	111 4.535	161 6.364	2 75	26 1.008	58 1.963	— 6	— 197	— 315	— 2	— 1.149	— 1.657

¹⁾ Tablica wykazuje początkowe sumy wypłaconych pożyczek, bez uwzględnienia amortyzacji i przedterminowych spłat. Jak wynika z tablicy, ogółem w latach 1925—1933 wypłacono pożyczek na sumę 249.395 tys. zł. W tym samym czasie zamortyzowano i spłacono przed terminem 28.532 tys. zł, ponadto zaś skonwertowano w roku 1933 na pożyczki z funduszy rządowych 49.263 tys. zł, tak że stan bilansowy pożyczek w dniu 31.XII.1933 r. wynosił 171.600 tys. zł (p. następna tablica).

POŻYCZKI DŁUGOTERMINOWE PAŃSTWOWEGO

WG. STANU W DNIU

Sumy w tysiącach złotych

WOJEWÓDZTWA	O G Ó Ł E M rubr. 3 + 4				NA KUPNO GRUNTU			N A R A Z E M 5+6+7+8+9		
	Ilość poż.	Suma	%	Obszar ha	Ilość poż.	Suma	Obszar ha	Ilość poż.	Suma	Obszar ha
	1	2			3			4		
Rzeczpospolita Polska .	39.499	171.546¹⁾	100,0	553.942	27.437	83.830	349.021	12.062	87.716	204.921
Warszawskie	6.874	34.472	20,1	66.935	5.238	22.642	39.230	1.636	11.830	27.705
Łódzkie	3.158	11.512	6,7	21.345	2.576	6.829	11.680	582	4.683	9.665
Kieleckie	5.379	14.669	8,6	22.900	4.479	9.824	14.189	900	4.845	8.711
Lubelskie	6.168	24.280	14,1	223.475	5.202	19.680	211.987	966	4.600	11.488
Białostockie	1.851	4.908	2,9	17.323	1.685	3.396	10.753	166	1.512	6.570
Wileńskie	1.624	5.046	2,9	37.887	1.253	2.323	12.775	371	2.723	25.112
Nowogródzkie	1.268	3.063	1,8	15.889	1.124	1.871	7.274	144	1.192	8.615
Wołyńskie	3.935	12.380	7,2	32.661	3.677	9.404	25.677	258	2.976	6.984
Poleskie	807	2.066	1,2	9.670	740	1.357	6.608	67	709	3.062
Krakowskie	1.646	7.826	4,5	12.198	203	677	619	1.443	7.149	11.579
Lwowskie	1.159	4.742	2,8	9.189	205	694	855	954	4.048	8.334
Stanisławowskie	389	1.661	1,0	3.345	118	294	431	271	1.367	2.914
Tarnopolskie	519	2.292	1,3	4.500	250	888	1.357	269	1.404	3.143
Poznańskie	1.886	19.529	11,4	33.846	265	1.341	2.330	1.621	18.188	31.516
Pomorskie	1.220	13.701	8,0	30.445	219	1.425	2.265	1.001	12.276	28.180
Śląskie	1.616	9.399	5,5	12.334	203	1.185	991	1.413	8.214	11.343

¹⁾ Saldo pożyczek według bilansu na dzień 1.I.1934 r. wynosi 171.600.394 zł. Różnicę 53.948,98 zł stanowią gotówkowe końcówki przedterminowych spłat, księgowane przejściowo do czasu najbliższego losowania na r-ku funduszu umorzenia listów zastawnych.

W LISTACH ZASTAWNYCH BANKU ROLNEGO

31 GRUDNIA 1933 R.

Sumy w tysiącach złotych

INWESTYCJE ROLNE I SPŁATĘ UCIAŻLIWYCH ZOBOWIĄZAŃ																	
G o s p o d a r s t w o m o o b s z a r z e																	
do 5 ha			od 5 do 20 ha			od 20 do 50 ha			od 50 do 100 ha			ponad 100 ha					
Ilość poż.	Suma	Obszar ha	Ilość poż.	Suma	Obszar ha	Ilość poż.	Suma	Obszar ha	Ilość poż.	Suma	Obszar ha	Ilość poż.	Suma	Obszar ha	Ilość poż.	Suma	Obszar ha
5			6			7			8			9					
3.484	8.317	11.458	6.299	33.086	63.042	1.460	19.177	43.793	495	12.458	33.885	324	14.678	52.743			
235	506	912	1.107	5.330	11.343	190	2.523	5.628	60	1.540	4.317	44	1.931	5.505			
99	247	376	405	2.140	3.918	44	676	1.407	17	525	1.108	17	1.095	2.856			
307	813	1.146	539	2.719	4.556	35	471	993	13	387	915	6	455	1.101			
246	570	923	628	2.602	5.856	62	667	1.752	18	350	1.224	12	411	1.733			
5	6	19	89	364	1.102	38	315	1.167	18	284	1.235	16	543	3.047			
—	—	—	91	218	1.161	116	565	3.774	86	737	6.033	78	1.203	14.144			
—	—	—	51	147	666	45	297	1.509	21	207	1.390	27	541	5.050			
34	88	130	144	747	1.399	42	653	1.316	25	741	1.887	13	747	2.252			
—	—	—	29	84	346	19	130	573	10	189	764	9	306	1.379			
911	1.979	2.756	459	1.944	3.637	37	766	1.186	17	735	1.106	19	1.725	2.894			
530	1.090	1.716	364	1.605	3.070	33	476	1.007	17	562	1.122	10	315	1.419			
120	230	390	124	504	1.055	19	242	543	3	94	170	5	297	756			
94	206	336	151	596	1.339	15	208	410	3	76	208	6	318	850			
121	324	472	1.023	7.478	12.373	392	6.357	11.591	66	2.493	4.236	19	1.536	2.844			
76	190	244	466	2.597	5.429	303	3.951	9.397	115	3.350	7.854	41	2.188	5.256			
706	2.068	2.038	629	4.011	5.792	70	880	1.540	6	188	316	2	1.067	1.657			

POŻYCZKI DŁGOTERMINOWE PAŃSTWOWEGO

WYPŁACONE OD POCZĄTKU AKCJI

Sumy w tysiącach złotych

W O J E W Ó D Z T W A	O G Ó Ł E M			
	Ilość poż.	Ilość częśc. wypłat ³⁾	Obszar meljorowany	S u m a
			ha	
1	2			
Rzeczpospolita Polska	889	3.476	164.302	112.482,0 ¹⁾
Warszawskie	288	1.110	59.889	44.812,5
Łódzkie	297	1.239	49.616	37.889,0
Kieleckie	37	147	8.970	5.832,5
Lubelskie	45	166	8.731	4.631,5
Białostockie	26	91	4.140	2.765,5
Wileńskie	25	87	2.323	1.938,0
Nowogródzkie	18	50	1.514	1.348,0
Wołyńskie	14	44	1.808	1.150,0
Poleskie	8	56	5.810	1.365,0
Krakowskie	20	67	1.468	1.013,5
Lwowskie	39	117	3.808	2.286,0
Stanisławowskie	4	7	148	142,0
Tarnopolskie	5	12	5.221	334,5
Poznańskie	45	225	8.969	5.454,0
Pomorskie	18	58	1.887	1.520,0

¹⁾ Tablica wykazuje pierwotne sumy pożyczek, wypłacone od początku akcji t. j. od r. 1928, po dzień 31 grudnia 1932 r. Wobec wstrzymania akcji w r. 1933 pożyczek nie udzielano. Jak z tablicy wynika, ogólna suma wypłaconych pożyczek dosięga 112.482,0 tys. zł. Ponieważ jednocześnie spłacono przed terminem 1.115,5 tys. zł, saldo bilansowe pożyczek w dniu 31.XII.1933 r. wynosiło 111.366,5 tys. zł (p. następna tablica).

W OBLIGACJACH MELJORACYJNYCH BANKU ROLNEGO

PO DZIEŃ 31 GRUDNIA 1932 R.

Sumy w tysiącach złotych

Na drenowanie, osuszenie i nawodnienie gruntów				Na meljorację łąk				Na inne meljoracje ²⁾			
Ilość poż.	Ilość częśc. wypłat	Obszar meljorowany	S u m a	Ilość poż.	Ilość częśc. wypłat	Obszar meljorowany	S u m a	Ilość poż.	Ilość częśc. wypłat	Obszar meljorowany	S u m a
		ha				ha				ha	
3				4				5			
830	3.334	152.782	108.435,5	14	32	5.422	710,5	45	110	6.098	3.336,0
283	1.101	59.686	44.633,0	—	—	—	—	5	9	203	179,5
296	1.238	49.544	37.835,0	—	—	—	—	1	1	72	54,0
35	139	8.934	5.740,5	—	—	—	—	2	8	36	92,0
36	143	5.585	3.898,5	—	—	—	—	9	23	3.146	733,0
24	88	3.807	2.686,5	—	—	—	—	2	3	333	79,0
14	60	1.643	1.263,5	6	13	231	166,5	5	14	449	508,0
11	34	997	766,5	4	8	230	194,0	3	8	287	387,5
7	28	1.194	630,0	1	4	280	170,0	6	12	334	350,0
6	43	1.035	1.019,0	1	5	4.554	135,0	1	8	221	211,0
19	64	1.453	984,5	—	—	—	—	1	3	15	29,0
36	111	3.576	2.096,0	—	—	—	—	3	6	232	190,0
2	3	97	80,0	—	—	—	—	2	4	51	62,0
4	10	5.200	304,5	—	—	—	—	1	2	21	30,0
43	221	8.511	5.365,0	—	—	—	—	2	4	458	89,0
14	51	1.520	1.133,0	2	2	127	45,0	2	5	240	342,0

²⁾ Do innych meljoracji należą: regulowanie odpływu i dopływu wód, zakładanie i przebudowa gospodarstw rybnych oraz uprawa wikliny.

³⁾ Pożyczki meljoracyjne wypłacane są w ratach, w miarę postępu robót. W rubryce „Ilość częściowych wypłat” notuje się ilość wypłaconych w ten sposób rat.

POŻYCZKI DŁUGOTERMINOWE PAŃSTWOWEGO

WG. STANU W DNIU

Sumy w tysiącach złotych

WOJEWÓDZTWA	O G Ó Ł E M		
	Ilość poż.	Obszar meljorowany ha	S u m a
1	2		
Rzeczpospolita Polska	884	163.933	111.366,5
Warszawskie	288	59.889	44.442,0
Łódzkie	294	49.338	37.419,5
Kieleckie	37	8.970	5.831,0
Lubelskie	44	8.652	4.481,0
Białostockie	26	4.140	2.736,0
Wileńskie	25	2.323	1.938,0
Nowogródzkie	18	1.514	1.348,0
Wołyńskie	14	1.808	1.150,0
Poleskie	7	5.793	1.359,0
Krakowskie	20	1.468	1.013,5
Lwowskie	39	3.808	2.209,5
Stanisławowskie	4	148	130,5
Tarnopolskie	5	5.221	334,5
Poznańskie	45	8.969	5.454,0
Pomorskie	18	1.887	1.520,0

W OBLIGACJACH MELJORACYJNYCH BANKU ROLNEGO

31 GRUDNIA 1933 R.

Sumy w tysiącach złotych

Na drenowanie, osuszenie i nawodnienie gruntów			Na meljorację łąk			Na inne meljoracje		
Ilość poż.	Obszar meljorowany ha	S u m a	Ilość poż.	Obszar meljorowany ha	S u m a	Ilość poż.	Obszar meljorowany ha	S u m a
3			4			5		
826	152.492	107.440,5	14	5.422	710,5	44	6.019	3.215,5
283	59.686	44.262,5	—	—	—	5	203	179,5
293	49.266	37.365,5	—	—	—	1	72	54,0
35	8.934	5.739,0	—	—	—	2	36	92,0
36	5.585	3.868,5	—	—	—	8	3.067	612,5
24	3.807	2.657,0	—	—	—	2	333	79,0
14	1.643	1.263,5	6	231	166,5	5	449	508,0
11	997	766,5	4	230	194,0	3	287	387,5
7	1.194	630,0	1	280	170,0	6	334	350,0
5	1.023	1.013,0	1	4.554	135,0	1	221	211,0
19	1.453	984,5	—	—	—	1	15	29,0
36	3.576	2.019,5	—	—	—	3	232	190,0
2	97	68,5	—	—	—	2	51	62,0
4	5.200	304,5	—	—	—	1	21	30,0
43	8.511	5.365,0	—	—	—	2	458	89,0
14	1.520	1.133,0	2	127	45,0	2	240	342,0

DZIAŁALNOŚĆ PAŃSTWOWEGO

W ROKU

WOJEWÓDZTWA	N A B Y T O N A P A R C E L A C J Ę									Zmiany w za- pasie ziemi, wynikłe z odstąpienia części obsza- rów, dokona- nej wymiany, pomiarów i t. d.
	W latach 1924—33		W r. 1933		Użytki rolne w ha					
	Ilość maj- ziemi ha	Obszar ha	Ilość maj- ziemi ha	Obszar ha	Grunty orne i pastwiska polne	Łąki i pastwiska łąkowe	Lasy	Grunty polesne	Inne	
1	2		3		4					5
Ogółem										
w latach 1924—33 . .	114	122.712,1			63.309,3	19.816,7	28.170,1	2.284,1	9.131,9	— 5.479,0
z czego w r. 1933 . .			6	24.851,6	14.444,0	4.608,0	3.840,1	294,0	1.665,5	
I. Majątki własne										
Razem w l. 1924—33	92	101.782,5			49.224,3	16.278,5	25.878,6	1.935,7	8.465,4	— 2.894,1
z czego w r. 1933 . .			4	24.481,3	14.281,4	4.536,9	3.761,9	271,7	1.629,4	
Warszawskie	16	7.652,6	1	215,4	198,3	1,3	—	0,3	15,5	+ 4,7
Łódzkie	2	185,5	—	—	—	—	—	—	—	—
Kieleckie	2	339,7	—	—	—	—	—	—	—	—
Lubelskie	4	24.416,9	1	23.500,0	14.019,2	3.834,6	3.761,9	271,4	1.612,9	+ 31,0
Białostockie	9	2.969,3	—	—	—	—	—	—	—	+ 68,8
Wileńskie	7	3.399,8	—	—	—	—	—	—	—	+ 36,1
Nowogródzkie	3	605,1	—	—	—	—	—	—	—	— 2,8
Wołyńskie	7	22.653,2	—	—	—	—	—	—	—	+ 1.112,8 ¹⁾
Poleskie	8	13.832,6	1	700,0	—	700,0	—	—	—	— 2.592,4 ²⁾
Krakowskie	2	1.183,9	—	—	—	—	—	—	—	— 11,5
Lwowskie	1	456,5	—	—	—	—	—	—	—	+ 3,5
Stanisławowskie	1	87,0	—	—	—	—	—	—	—	— 1,1
Tarnopolskie	1	508,1	—	—	—	—	—	—	—	+ 5,1
Poznańskie	13	15.406,4	—	—	—	—	—	—	—	— 1.201,3 ³⁾
Pomorskie	16	8.085,9	1	65,9	63,9	1,0	—	—	1,0	— 347,0 ⁴⁾
II. Majątki parcelowane komisowo										
Razem w l. 1924—33	22	20.929,6			14.085,0	3.538,2	2.291,5	348,4	666,5	— 2.584,9
z czego w r. 1933 . .			2	370,3	162,6	71,1	78,2	22,3	36,1	
Warszawskie	2	269,7	—	—	—	—	—	—	—	— 79,6
Kieleckie	2	186,2	—	—	—	—	—	—	—	—
Lubelskie	2	307,0	1	110,0	110,0	—	—	—	—	— 43,0
Białostockie	3	816,2	—	—	—	—	—	—	—	— 401,2 ⁵⁾
Wileńskie	2	243,8	—	—	—	—	—	—	—	—
Wołyńskie	3	3.669,3	1	260,3	52,6	71,1	78,2	22,3	36,1	— 2.113,9 ⁶⁾
Poleskie	1	274,0	—	—	—	—	—	—	—	—
Poznańskie	3	14.094,4	—	—	—	—	—	—	—	+ 61,9
Pomorskie	4	1.069,0	—	—	—	—	—	—	—	— 9,1

¹⁾ Powiększenie zapasu ziemi nastąpiło głównie wskutek włączenia obszarów, częściowo rozparcelowanych przez b. właścicieli, oraz uzys-
kanych w wyniku podziału gruntów serwitutowych.

²⁾ W tem obszary oddane za serwituty i odprzedana przestrzeń leśna.

PARCELACYJNA BANKU ROLNEGO

1 9 3 3

Zapas ziemi po uwzględ- nieniu zmian rubr. 5	R O Z P A R C E L O W A N O												Zapas ziemi po- zostały do parce- lacji w dniu 31.XII.1933r.
	W latach 1925—33		W r. 1933		R o d z a j e p a r c e l								
	Ilość parcel	Obszar ha	Ilość parcel	Obszar ha	Dla b. służby dworskiej		Dla adjacjentów		Samodzielne kolonje		Na wszelkie inne cele		
					Ilość parcel	Obszar ha	Ilość parcel	Obszar ha	Ilość parcel	Obszar ha	Ilość parcel	Obszar ha	
6	7		8		9								10
117.233,1	10.072	53.672,2	831	4.669,7	816 14	6.062,2 65,8	6.708 532	17.971,8 1.093,4	1.817 212	21.443,4 2.822,2	731 73	8.194,8 688,3	63.560,9
98.888,4	7.002	39.993,9	691	3.732,6	503 6	4.120,6 36,4	4.275 439	11.506,1 810,2	1.646 178	19.157,9 2.285,1	578 68	5.209,3 600,9	58.894,5
7.657,3	705	6.970,9	30	175,8	4	25,3	19	85,1	6	61,4	1	4,0	686,4
185,5	35	185,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
339,7	58	122,8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	216,9
24.447,9	175	907,6	140	674,3	1	7,1	117	255,3	20	218,1	2	193,8	23.540,3
3.038,1	604	2.810,6	45	286,1	—	—	26	80,1	17	165,4	2	40,6	227,5
3.435,9	339	2.786,5	7	36,8	—	—	6	18,1	1	18,7	—	—	649,4
602,3	146	602,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23.766,0	2.670	13.449,4	364	1.402,2	1	4,0	234	302,8	90	1.023,5	39	71,9	10.316,6
11.240,2	401	1.500,8	10	281,6	—	—	—	—	10	281,6	—	—	9.739,4
1.172,4	564	1.172,4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
460,0	95	460,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
85,9	48	85,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
513,2	152	513,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14.205,1	580	4.461,8	41	398,9	—	—	31	55,4	9	226,7	1	116,8	9.743,3
7.738,9	430	3.964,2	54	476,9	—	—	6	13,4	25	289,7	23	173,8	3.774,7
18.344,7	3.070	13.678,3	140	937,1	313 8	1.941,6 29,4	2.433 93	6.465,7 283,2	171 34	2.285,5 537,1	153 5	2.985,5 87,4	4.666,4
190,1	1	21,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	169,0
186,2	70	186,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
264,0	31	161,0	4	15,0	1	3,0	—	—	3	12,0	—	—	103,0
415,0	120	114,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300,7
243,8	54	243,8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1.555,4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.555,4
274,0	45	274,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14.156,3	2.647	11.902,3	135	920,1	7	26,4	93	283,2	31	525,1	4	85,4	2.254,0
1.059,9	102	775,6	1	2,0	—	—	—	—	—	—	1	2,0	284,3

³⁾ W tem ośrodek majątku Runowo-Kraińskie, wymieniony na folwark Konstantynowo-Mirowo (Strzelce), oraz obszary, rozparcelowane
przez b. właścicieli.

⁴⁾ W tem obszary wydzielone na dotacje gminne i częściowo rozparcelowane przez b. właścicieli.

⁵⁾ W tem majątek o obszarze 400 ha, wycofany z komisowej parcelacji.

⁶⁾ W tem majątek o obszarze 2.107,1 ha, wycofany z komisowej parcelacji.

**ZESTAWIENIE PRAC
PAŃSTWOWEGO
WYKONANYCH**

WOJEWÓDZTWA	OGÓŁEM rubr. 3+4+11+12+13+14			SZACUNEK DLA UDZIE							
				R A Z E M				na kupno gruntu z parcelacji			
				na gruncie rubr. 5+7+9		kameralny rubr. 6+8+10		na gruncie		kameralny	
	Objekty	ha	%	Objekty	ha	Objekty	ha	Objekty	ha	Objekty	ha
1	2			3		4		5		6	
Rzeczpospolita Polska	2.084	255.306	100,0	268	14.744	1.057	39.567	90	9.028	322	17.842
Warszawskie . . .	108	4.120	1,6	13	927	82	1.858	13	927	62	1.400
Łódzkie	35	1.361	0,5	2	41	31	1.191	2	41	14	411
Kieleckie	42	5.136	2,0	12	1.592	19	396	12	1.592	11	211
Lubelskie	181	15.123	5,9	15	856	135	9.613	9	377	117	9.211
Białostockie	26	3.845	1,5	4	378	13	556	4	378	12	488
Wileńskie	96	19.322	7,6	21	2.014	25	1.383	10	515	12	506
Nowogródzkie . . .	49	7.813	3,2	11	1.175	21	2.022	7	630	15	1.058
Wołyńskie	51	31.157	12,2	3	280	10	1.022	3	280	6	842
Poleskie	136	64.998	25,5	7	2.422	15	770	7	2.422	13	723
Krakowskie	187	5.493	2,1	1	34	86	2.161	—	—	—	—
Lwowskie	67	7.263	2,8	13	964	46	400	5	324	10	130
Stanisławowskie . .	23	1.680	0,7	5	213	15	236	—	—	5	31
Tarnopolskie . . .	17	2.225	0,9	2	125	10	350	1	113	4	118
Poznańskie	360	26.426	10,3	56	1.823	165	4.690	14	1.176	24	2.033
Pomorskie	434	54.703	21,4	4	325	213	10.181	2	246	6	591
Śląskie	272	4.641	1,8	99	1.575	171	2.738	1	7	11	89

Ponadto oszacowano w 1000 majątkach 1.426.217 q zboża dla udzielenia pożyczek pod rejestrowy zastaw produktów rolnych.

**SZACUNKOWYCH
BANKU ROLNEGO
W ROKU 1933**

L E N I A K R E D Y T U								S Z A C U N E K							
na inwestycje i spłatę uciążliwych zobowiązań				na meljoracje rolne				dla zabezp. poż. średniotermin. oraz należności objętych układami konwersyjnymi z B-kiem Akceptacyjn.				dla kupna mająt- ków na parcelację		dla segregacji wie- rzytelności b. ros. B-ku Szlacheckiego	
na gruncie		kameralny		na gruncie		kameralny		na gruncie		kameralny		n a g r u n c i e			
Objekty	ha	Objekty	ha	Objekty	ha	Objekty	ha	Objekty	ha	Objekty	ha	Objekty	ha	Objekty	ha
7		8		9		10		11		12		13		14	
172	4.093	733	20.921	6	1.623	2	804	187	58.900	538	88.602	14	14.046	20	39.447
—	—	20	458	—	—	—	—	9	1.101	4	234	—	—	—	—
—	—	16	295	—	—	1	485	2	129	—	—	—	—	—	—
—	—	8	185	—	—	—	—	6	2.745	5	403	—	—	—	—
5	178	18	492	1	391	—	—	9	2.857	16	107	6	1.690	—	—
—	—	1	68	—	—	—	—	5	1.622	3	1.246	—	—	1	43
10	976	13	877	1	523	—	—	5	1.551	44	13.934	1	440	—	—
4	545	5	645	—	—	1	319	1	970	14	2.553	1	118	1	975
—	—	4	180	—	—	—	—	16	10.501	14	1.976	—	—	8	17.378
—	—	2	47	—	—	—	—	1	2.132	101	30.397	2	8.226	10	21.051
—	—	86	2.161	1	34	—	—	—	—	100	3.298	—	—	—	—
6	58	36	270	2	582	—	—	7	3.494	—	—	1	2.405	—	—
4	30	10	205	1	183	—	—	3	1.231	—	—	—	—	—	—
1	12	6	232	—	—	—	—	5	1.750	—	—	—	—	—	—
42	647	141	2.657	—	—	—	—	88	17.510	51	2.403	—	—	—	—
2	79	207	9.590	—	—	—	—	28	10.979	186	32.051	3	1.167	—	—
98	1.568	160	2.649	—	—	—	—	2	328	—	—	—	—	—	—

KREDYTY KRÓTKO- PAŃSTWOWEGO

WG. STANU W DNIU

Sumy w tysiącach złotych

KREDYTOBIORCY	OGÓŁEM		O D D Z I A Ł Y							
			Warszawa		Kielce		Lublin		Wilno	
	Suma	%	Suma	%	Suma	%	Suma	%	Suma	%
1	2		3		4		5		6	
Rzeczpospolita Polska	188.969	100,0	63.385	100,0	5.688	100,0	11.120	100,0	19.708	100,0
I. Rolnicy	57.318	30,4	23.266	36,7	2.162	38,0	3.629	32,7	2.437	12,3
1) indywidualnie i grupowo	52.842	28,0	21.198	33,4	1.365	24,0	3.068	27,6	2.432	12,3
2) spółki wodne	695	0,4	364	0,6	112	2,0	97	0,9	—	—
3) spółki maszynowe	3.781	2,0	1.704	2,7	685	12,0	464	4,2	5	0,0
II. Spółdzielnie	77.756	41,1	23.514	37,1	445	7,8	1.471	13,2	10.228	51,9
1) kredytowe	54.907	29,0	12.313	19,4	298	5,2	311	2,8	8.691	44,1
2) rolniczo-wytwórcze	693	0,4	135	0,2	—	—	—	—	235	1,2
3) rolniczo-handlowe	12.454	6,6	5.726	9,0	44	0,8	808	7,3	712	3,6
4) mleczarskie i jajczarskie	6.493	3,4	2.874	4,6	103	1,8	324	2,9	138	0,7
5) spożywcze	1.676	0,9	1.659	2,6	—	—	13	0,1	4	0,0
6) inne	1.533	0,8	807	1,3	—	—	15	0,1	448	2,3
III. Związki i instytucje komunalne	34.892	18,5	4.348	6,9	2.920	51,3	5.551	49,9	7.010	35,6
1) wydziały powiatowe	1.843	1,0	109	0,2	166	2,9	294	2,6	892	4,5
2) komunalne kasy oszczędn.	26.264	13,9	2.990	4,7	1.310	23,0	3.501	31,5	5.521	28,1
3) gminne kasy poż.-oszczędn.	6.534	3,5	1.249	2,0	1.444	25,4	1.756	15,8	580	2,9
4) zakłady aprow. i in. komun.	251	0,1	—	—	—	—	—	—	17	0,1
IV. Przedsiębiorstwa rolniczo-handlowe i rolniczo-przemysłowe	9.741	5,1	5.978	9,4	156	2,8	446	4,0	19	0,1
V. Banki akcyjne — na akcje zlecone	5.256	2,8	3.187	5,0	—	—	—	—	—	—
VI. Społeczne instytucje kultury rolnej	2.262	1,2	1.348	2,1	5	0,1	23	0,2	14	0,1
VII. Instytucje parcelacyjne	1.744	0,9	1.744	2,8	—	—	—	—	—	—

I ŚREDNIOTERMINOWE BANKU ROLNEGO

31 GRUDNIA 1933 R.

Sumy w tysiącach złotych

P A Ń S T W O W E G O B A N K U R O L N E G O															
Łuck		Pińsk		Kraków		Lwów		Katowice		Poznań		Grudziądz		Gdynia (Agentura)	
Suma	%	Suma	%	Suma	%	Suma	%	Suma	%	Suma	%	Suma	%	Suma	%
7		8		9		10		11		12		13		14	
20.202	100,0	3.281	100,0	10.614	100,0	17.472	100,0	9.331	100,0	10.325	100,0	12.544	100,0	5.299	100,0
6.430	31,9	1.010	30,8	2.383	22,4	4.527	25,9	752	8,1	2.590	25,1	4.333	34,5	3.799	71,7
5.728	28,4	890	27,1	2.296	21,6	4.459	25,5	750	8,1	2.552	24,7	4.306	34,3	3.798	71,7
11	0,1	34	1,1	10	0,1	40	0,2	1	0,0	26	0,3	—	—	—	—
691	3,4	86	2,6	77	0,7	28	0,2	1	0,0	12	0,1	27	0,2	1	0,0
9.320	46,1	503	15,3	6.977	65,7	8.523	48,8	6.793	72,8	3.398	32,9	6.340	50,5	244	4,6
8.802	43,6	308	9,4	4.994	47,1	6.958	39,8	4.814	51,6	2.038	19,7	5.148	41,0	232	4,4
8	0,0	—	—	—	—	315	1,8	—	—	—	—	—	—	—	—
382	1,9	145	4,4	1.486	14,0	938	5,4	1.484	15,9	210	2,0	507	4,0	12	0,2
128	0,6	50	1,5	497	4,6	282	1,6	317	3,4	1.150	11,2	630	5,1	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	30	0,2	178	1,9	—	—	55	0,4	—	—
4.351	21,5	1.768	53,9	654	6,2	2.933	16,8	1.318	14,1	1.464	14,2	1.429	11,4	1.146	21,6
201	1,0	60	1,8	6	0,1	13	0,1	56	0,6	—	—	23	0,2	23	0,4
2.782	13,8	1.614	49,2	648	6,1	2.920	16,7	1.215	13,0	1.464	14,2	1.406	11,2	893	16,8
1.364	6,7	94	2,9	—	—	—	—	47	0,5	—	—	—	—	—	—
4	0,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	230	4,4
—	—	—	—	360	3,4	1.099	6,3	468	5,0	772	7,5	333	2,7	110	2,1
—	—	—	—	217	2,1	—	—	—	—	1.852	17,9	—	—	—	—
101	0,5	—	—	23	0,2	390	2,2	—	—	249	2,4	109	0,9	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

ZESTAWIENIE POŻYCZEK ADMINISTROWANYCH PRZEZ

WG. STANU W DNIU

Sumy w tysiącach złotych

WOJEWÓDZTWA	OGÓŁEM rubr. 3 + 14		FUNDUSZE MINISTERSTWA									
			R a z e m		Fundusz Obrotowy							
					c z ę ś ć k r e d y t o w a							
					fundusz zapomóg i kredytu ulgowego		inne kredyty osadnicze		kredyty scaleniowe		pomoc kredytowa na melioracje	
	Ilość poż.	Suma	Ilość poż.	Suma	Ilość poż.	Suma	Ilość poż.	Suma	Ilość poż.	Suma	Ilość poż.	Suma
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Rzeczpospolita Polska .	548.870	500.817	492.857	465.628	64.730	167.401	3.530	1.712	71.053	43.465	1.887	1.047
Warszawskie . .	43.199	47.224	42.411	44.674	3.415	18.586	92	27	7.531	6.428	1	114
Łódzkie	18.661	32.546	18.500	32.306	1.910	5.174	32	12	1.825	1.733	208	192
Kieleckie	33.998	48.414	33.726	48.259	5.278	8.673	368	104	4.672	3.575	282	147
Lubelskie	65.043	48.360	60.280	44.564	5.405	22.045	174	49	8.617	6.227	540	208
Białostockie . .	93.386	42.315	85.436	34.109	3.660	9.364	412	322	9.796	5.864	68	31
Wileńskie	32.487	24.411	31.844	24.113	4.797	11.145	177	48	9.941	6.348	357	111
Nowogródzkie . .	48.024	28.746	47.856	28.629	4.363	8.135	305	66	6.588	3.414	160	47
Wołyńskie	122.858	59.100	107.689	52.049	9.271	24.976	1.171	218	18.609	7.818	231	87
Poleskie	49.103	24.365	27.925	17.013	3.572	9.249	620	332	2.815	1.472	—	—
Krakowskie . . .	2.636	3.552	1.895	3.199	748	2.189	—	—	150	142	—	—
Lwowskie	5.205	11.371	4.363	8.531	3.157	7.983	—	—	56	19	—	—
Stanisławowskie .	3.611	5.053	2.515	4.486	1.896	4.231	—	—	311	130	—	—
Tarnopolskie . .	6.708	9.596	5.203	8.401	4.579	8.003	—	—	133	279	—	—
Poznańskie . . .	13.090	68.975	12.774	68.788	6.013	12.080	—	—	9	16	40	110
Pomorskie	9.257	42.141	9.001	41.997	6.516	15.061	—	—	—	—	—	—
Śląskie	1.604	4.648	1.439	4.510	150	507	179	534	—	—	—	—

Z FUNDUSZÓW RZĄDOWYCH PAŃSTWOWY BANK ROLNY

31 GRUDNIA 1933 R.

Sumy w tysiącach złotych

ROLNICTWA I REFORM ROLNYCH												FUNDUSZE INNYCH MINISTERSTW							
Reformy Rolnej								Fundusze na popieranie wytwórczości				R a z e m		w tem Ministerstwa Skarbu					
część scaleniowo- regulacyjna		część parcelacyjna		część meljoracyjna										Fundusz odbudowy		Fundusz inwalidzki			
zakredytowane koszty wykonania scalenia i inne		reszta ceny sprzedażnej grun- tów państwowych		państw. fundusz kredytu na meljoracje		opłaty za prace meljoracyjne								zwierzęcej		roślinnej			
Ilość poż.	Suma	Ilość poż.	Suma	Ilość poż.	Suma	Ilość poż.	Suma	Ilość poż.	Suma	Ilość poż.	Suma	Ilość poż.	Suma	Ilość poż.	Suma	Ilość poż.	Suma		
8		9		10		11		12		13		14		15		16			
282.188	28.904 ¹⁾	60.760	201.816	341	16.572	7.886	448	364	1.709	118	2.554	56.013	35.189	53.016	29.192	2.950	1.452		
28.451	3.518	2.226	10.460	83	4.431	532	180	57	282	23	648	788	2.550	531	348	211	157		
10.576	1.268	3.777	16.339	137	7.294	—	—	24	74	11	220	161	240	102	210	59	30		
10.896	1.298	12.065	33.854	16	499	122	3	23	79	4	27	272	155	220	122	52	33		
42.389	4.177	2.866	10.981	17	651	226	12	38	103	8	111	4.763	3.796	4.581	3.654	182	142		
63.840	5.661	6.110	11.833	10	683	1.515	53	24	293	1	5	7.950	8.206	7.913	8.181	37	25		
12.622	1.625	3.433	4.228	10	372	476	62	21	38	10	136	643	298	614	279	29	19		
27.459	4.352	8.947	11.985	6	506	4	0	16	20	8	104	168	117	134	85	34	32		
65.071	4.391	8.599	14.130	1	100	4.697	114	36	34	3	181	15.169	7.051	15.076	6.970	93	81		
18.118	2.431	2.746	3.246	11	202	—	—	37	19	6	62	21.178	7.352	21.153	7.339	25	13		
814	48	152	165	6	137	—	—	20	340	5	178	741	353	130	132	611	221		
884	41	84	120	20	270	143	11	17	22	2	65	842	2.840	278	185	563	155		
151	5	—	—	2	30	144	4	7	14	4	72	1.096	567	925	518	171	49		
462	13	—	—	—	—	—	—	25	30	4	76	1.505	1.195	1.340	1.149	165	46		
455	76	6.186	54.488	17	1.234	27	9	10	276	17	499	316	187	—	—	316	187		
—	—	2.464	26.559	5	163	—	—	9	85	7	129	256	144	19	20	237	124		
—	—	1.105	3.428	—	—	—	—	—	—	5	41	165	138	—	—	165	138		

¹⁾ W tem: zakredytowane koszty technicznego wykonania scalenia 26.710 tys. zł, zakredytowane koszty zamknięcia i regulacji hipotek 223 tys. zł oraz zakredytowane opłaty i świadczenia przy znoszeniu służebności 1.971 tys. zł.

**PODZIAŁ TERYTORJALNY KREDYTÓW PAŃSTWOWEGO BANKU ROLNEGO
WG. STANU W DNIU 1 PAŹDZIERNIKA 1933 R.**

Sumy w milj. złotych

Województwa	OGÓŁEM rubr. 3+6+9	Kredyty krótko- i średnioterminowe			Kredyty długoterminowe			Kredyty z fundu- szów rządo- wych, ad- ministrato- wanych przez PBR.
		RAZEM	w t e m		RAZEM	w t e m		
			spół- dziel- nie	instyt. komu- nalne		w listach zast.	w oblig. mejlor.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Rzeczpospolita Polska . .	970,8	189,5	79,9	35,0	284,7	173,3	111,4	496,6
Warszawskie	164,2	37,1	11,8	2,3	79,0	34,5	44,5	48,1
Łódzkie	86,4	5,2	2,8	0,5	49,0	11,5	37,5	32,2
Kieleckie	75,9	11,4	4,5	3,3	20,5	14,7	5,8	44,0
Lubelskie	97,9	18,5	5,8	5,5	30,6	26,1	4,5	48,8
Białostockie	63,1	8,9	5,1	2,0	7,6	4,9	2,7	46,6
Wileńskie	44,0	9,9	5,0	3,5	7,0	5,1	1,9	27,1
Nowogródzkie	41,5	7,5	3,9	2,8	4,4	3,1	1,3	29,6
Wołyńskie	91,0	19,4	7,5	4,6	13,5	12,3	1,2	58,1
Poleskie	32,7	5,8	2,6	1,8	3,4	2,0	1,4	23,5
Krakowskie	21,6	8,7	5,8	0,6	8,9	7,9	1,0	4,0
Lwowskie	32,0	13,1	6,0	1,2	6,9	4,7	2,2	12,0
Stanisławowskie	10,3	2,7	1,6	0,7	1,8	1,7	0,1	5,8
Tarnopolskie	17,5	3,9	2,0	1,2	2,6	2,3	0,3	11,0
Poznańskie	95,1	11,2	4,2	1,6	25,0	19,5	5,5	58,9
Pomorskie	75,7	18,0	5,7	2,6	15,3	13,8	1,5	42,4
Śląskie	21,9	8,2	5,6	0,8	9,2	9,2	—	4,5

SPRAWOZDANIE RACHUNKOWE

UDZIAŁ PAŃSTWOWEGO BANKU ROLNEGO W FINANSOWANIU PARCELACJI

R o k	Rozparcelowano — w tys. ha				Sfinansowano kredytem w list. zast. P. B. R.	
	R a z e m	z czego przypada na parcelację			tys. ha	w % 4+5 rubr.
		rządową	prywatną	P. B. R.		
1	2	3	4	5	6	7
1919—24	830,4	368,3	462,1	—	—	—
1925	121,2	51,1	65,6	4,5	0,4	0,6
1926	217,4	76,6	135,0	5,8	11,6	8,2
1927	245,4	68,2	169,6	7,6	46,6	26,1
1928	222,5	50,3	163,6	8,6	81,3	47,2
1929	163,2	41,1	115,8	6,3	49,7	40,7
1930	122,3	20,0	91,3	11,0	42,8	41,8
1931	105,2	17,0	84,3	3,9	16,2	18,4
1932	69,8	7,7	60,9	1,2	5,9	9,5
1933	80,3	7,4	68,2	4,7	2,0	2,7

NA DZIEŃ 1-szy

— 80 —

STAN BIERNY

— 81 —

RACHUNEK STRAT

STRATY

	zł	gr
Koszty handlowe	12.227.001	68
Amortyzacja nieruchomości	286.969	60
Amortyzacja ruchomości	327.942	98
Odpisy na straty	1.659.328	62
Zarezerwowano na wątpliwych dłużników	409.672	30
Zarezerwowano na pokrycie ew. strat na przetwórstwie rolniczem	300.000	—
Strata na majątkach własnych	166.042	87
Różnice kursowe na walutach i korespondentach zagranicznych . .	25.481	81
Różne straty	22.065	14
	15.424.505	—
Czysty zysk	125.872	62
	15.550.377	62

I ZYSKÓW ZA ROK 1933

ZYSKI

	zł	gr
Procenty i prowizje	14.251.954	98
Różnice kursowe na papierach wartościowych	480.424	20
Zysk na nawozach sztucznych	195.866	06
Zysk na przetwórstwie rolniczem	298.654	82
Administracja nieruchomości	20.831	15
Różne zyski	302.646	41
	15.550.377	62

OBJAŚNIENIA DO BILANSU ZA ROK 1933

STAN BIERNY

	Kapitały własne:	31.XII.1932 r.	31.XII.1933 r.
Poz. 1.	Kapitał zakładowy	zł 130.000.000,—	zł 130.000.000,—
Poz. 2.	Ogólny fundusz rezerwowy	„ 17.154.714,13	„ 17.359.605,57
Poz. 3.	Fundusze rezerwowe listów zastawnych i obligacji meljoracyjnych	„ 17.148.761,25	„ 17.327.161,25
Poz. 4.	Fundusz specjalny rezerwowy na pokrycie wątpliwych należności	„ 3.575.000,—	„ 3.544.000,—
Poz. 5.	Inne rezerwy specjalne	„ 1.879.275,09	„ 2.197.935,98
		<u>zł 169.757.750,47</u>	<u>zł 170.428.702,80</u>

Do poz. 2. Na wzrost Ogólnego funduszu rezerwowego wpłynęło przeniesienie 35% czystego zysku za rok 1932 w kwocie zł 204.891,44.

Do poz. 3. Fundusze rezerwowe listów zastawnych i obligacji meljoracyjnych. Stan poszczególnych funduszków wynosił w dniu 31.XII.1933 r.:

a)	ogólny fundusz rezerwowy listów zastawnych i obligacji meljoracyjnych	zł 8.416.724,43
b)	fundusz rezerwowy 8% listów zastawnych i 4 ¹ / ₂ % skonwertowanych, dawniej 8%	„ 2.705.949,60
c)	fundusz rezerwowy 7% listów zastawnych i 4 ¹ / ₂ % skonwertowanych, dawniej 7%, serji bez numeru	„ 3.394.487,85
d)	fundusz rezerwowy 7% listów zastawnych i 4 ¹ / ₂ % skonwertowanych, dawniej 7%, serji II-ej	„ 20.994,41
e)	fundusz rezerwowy 4 ¹ / ₂ % listów zastawnych, serji I-ej	„ 2.235,25
f)	fundusz rezerwowy 4 ¹ / ₂ % obligacji meljoracyjnych skonwertowanych, dawniej 7%, serji bez numeru	„ 2.570.222,28
g)	fundusz rezerwowy 4 ¹ / ₂ % obligacji meljoracyjnych skonwertowanych, dawniej 7%, serji II-ej	„ 216.547,43
		<u>zł 17.327.161,25</u>

Na wzrost Funduszków rezerwowych listów zastawnych i obligacji meljoracyjnych wpłynęło:

a)	przeniesienie 30% czystego zysku za rok 1932 w kwocie	zł 175.621,23
b)	dopisanie wpisowego w wysokości 1/4% od nominalnej sumy pożyczek w listach zastawnych, wypłaconych w roku sprawozdawczym	„ 2.235,25
	Do przeniesienia	<u>zł 177.856,48</u>

	Z przeniesienia	zł 177.856,48
c)	dopisanie przedawnionych, niezrealizowanych kuponów od 8% listów zastawnych	„ 543,52
		<u>zł 178.400,—</u>

Do poz. 4. Fundusz specjalny rezerwowy na pokrycie wątpliwych należności

Stan w dniu 31.XII.1932 r.	zł 3.575.000,—
W roku sprawozdawczym zarezerwowano	„ 409.672,30
	<u>zł 3.984.672,30</u>
Odpisano na straty z r-ku „Wątpliwi Dłużnicy”	„ 440.672,30
Stan w dniu 31.XII.1933 r.	<u>zł 3.544.000,—</u>

Do poz. 5. Inne rezerwy specjalne

Stan w dniu 31.XII.1932 r.	zł 1.879.275,09
W roku sprawozdawczym zarezerwowano	zł 300.000,—
Przeniesiono 15% czystego zysku za rok 1932	„ 87.810,62
	<u>zł 2.267.085,71</u>
Wypłacono	„ 69.149,73
Stan w dniu 31.XII.1933 r.	<u>zł 2.197.935,98</u>

Suma ta obejmuje:

Fundusz na pokrycie ewentualnych strat na papierach wartościowych	zł 50.000,—
Fundusz na pokrycie ewent. różnic przy obrocie i lokatach listów zastawnych i obligacji meljoracyjnych	„ 1.642.958,40
Fundusz na obniżenie oraz na bonifikatę oprocentowania kredytów krótkoterminowych	„ 156.977,58
Fundusz na cele związane z emigracją	„ 48.000,—
Fundusz na pokrycie ewentualnych strat na przetwórstwie rolniczym	„ 300.000,—

Poz. 6. Fundusze zasiłkowe na cele naukowe i społeczne

W dniu 31.XII.1933 r. na rachunku tym figurował:	
Fundusz na popieranie spółdzielczości i kultury rolnej w kwocie	zł 30.000,—

Poz. 7. Amortyzacja

a)	amortyzacja nieruchomości wynosiła w dniu 31.XII.1932 r.	zł 1.092.592,11
	W roku sprawozdawczym dopisano:	
	4% od wartości starych nieruchomości	zł 94.521,96
	2% od wartości nowych nieruchomości i nieruchomości w budowie oraz od zaliczek na budowę	„ 192.447,64
		<u>zł 286.969,60</u>
	Amortyzacja nieruchomości wynosiła w dniu 31.XII.1933 r.	zł 1.379.561,71
b)	amortyzacja ruchomości wynosiła w dniu 31.XII.1932 r.	zł 1.691.286,94
	W roku sprawozdawczym dopisano:	
	25% od wartości samochodów i adresarki	zł 32.188,38
	uzupełnienie do 100% amortyzacji samochodów	„ 1.783,33
	10% od wartości pozostałych ruchomości	„ 293.971,27
		<u>zł 327.942,98</u>
	Amortyzacja ruchomości wynosiła w dniu 31.XII.1933 r.	zł 2.019.229,92

Poz. 8. Lokaty terminowe skarbowe

Stan w dniu 31.XII.1933 r. zł 45.696.829,42

Suma ta obejmuje następujące lokaty Ministerstwa Skarbu:

a) lokatę na kredyty sanacyjne dla spółdzielczości	zł 8.123.849,42
b) lokatę na kredyty rolne dłużerterminowe . . . „	20.780.239,—
c) lokatę na kredyty rolne dłużerterminowe . . . „	2.197.000,—
d) lokatę na kredyty długoterminowe dla spółdzielni rolniczych „	14.595.741,—

W porównaniu z rokiem ubiegłym lokaty terminowe skarbowe zmniejszyły się o zł 2.500.170,58 wskutek: odpisania na umorzenie pożyczek, udzielonych z lokaty na kredyty sanacyjne dla spółdzielczości, zł 1.876.150,58, odpisania na umorzenie pożyczek, udzielonych z lokaty na kredyty rolne dłużerterminowe, zł 219.761,— oraz spłacenia z lokaty na kredyty długoterminowe dla spółdzielni rolniczych zł 404.259,—.

Poz. 9. Wkłady

	31.XII.1932 r.	31.XII.1933 r.
Instytucyj państwowych	zł 19.739.359,46	zł 36.747.137,59
Instytucyj publicznych	„ 7.283.470,15	„ 14.584.184,60
Osób prywatnych	„ 6.730.620,18	„ 8.974.160,68
	<u>zł 33.753.449,79</u>	<u>zł 60.305.482,87</u>

Podział wkładów według terminów płatności w dniu 31.XII.1933 r.:

Wkłady za wypowiedzeniem 1 miesięcznym	zł 22.980.442,39
„ „ „ 3 miesięcznym	„ 3.124.235,03
„ „ „ 6 miesięcznym i dłuższem	„ 25.914.494,40
Wkłady oszczędnościowe	„ 1.752.793,22
Wkłady specjalnego przeznaczenia (z ustawy o wykonaniu reformy rolnej i t. p.), płatne w różnych terminach	„ 6.533.517,83

Poz. 10. Rachunki czekowe

	31.XII.1932 r.	31.XII.1933 r.
Instytucyj państwowych	zł 18.535.471,57	zł 16.277.253,41
Instytucyj publicznych	„ 2.290.482,55	„ 5.865.793,94
Osób prywatnych	„ 5.618.550,36	„ 12.592.448,43
	<u>zł 26.444.504,48</u>	<u>zł 34.735.495,78</u>

Poz. 11. Redyskonto

Redyskonto wynosiło w dniu 31.XII.1932 r. zł 106.940.000,58

a) weksle:

W roku sprawozdawczym zredyskontowano weksli na kwotę . . . „ 400.479.191,33
zł 507.419.191,91

Z tego wykupiono „ 377.406.401,86

W dniu 31.XII.1933 r. pozostawało weksli w redyskoncie na kwotę zł 130.012.790,05

Do przeniesienia zł 130.012.790,05

Z przeniesienia zł 130.012.790,05

b) akcepty Banku Akceptacyjnego:

W roku sprawozdawczym zredyskontowano akceptów Banku Akceptacyjnego na sumę „ 1.113.700,—

W dniu 31.XII.1933 r. redyskonto wynosiło zł 131.126.490,05

Poz. 12. Bank Akceptacyjny za kredyty akceptacyjne

(patrz poz. 8 stanu czynnego).

Poz. 13. Banki „Nostro”:

a) krajowe	zł 105,—
b) zagraniczne	„ 9.463.553,65
	<u>zł 9.463.658,65</u>

Pozostałość na rachunku Banki „Nostro” zagraniczne w dniu 31.XII.

1932 r. fr. fr. 16.159.870,85 funt. ang. 200.000

W roku 1933 uzyskano nowych

kredytów „ „ — „ „ 132.000

fr. fr. 16.159.870,85 „ „ 332.000

Spłacono „ „ 16.159.870,85 „ „ 6.000

Pozostałość w dniu 31.XII.1933 r. fr. fr. — funt. ang. 326.000

Poz. 14. Emisja listów zastawnych i obligacji meljoracyjnych

Stan emisji w dniu 31.XII.1933 r.:

a) listy zastawne:

1) 8% listy zastawne	zł w zł 9.107.314,—
2) 4½% listy zastawne skonwertowane, dawniej 8%	„ „ 57.207.028,—
3) 7% listy zastawne serji bez numeru	„ „ 9.932.400,—
4) 4½% listy zastawne skonwertowane, dawniej 7%, serji bez numeru	„ „ 89.870.700,—
5) 7% listy zastawne serji II-ej	„ „ 221.600,—
6) 4½% listy zastawne skonwertowane, dawniej 7%, serji II-ej	„ „ 3.911.300,—
7) 4½% listy zastawne serji I-ej	„ „ 892.900,— zł w zł 171.143.242,—

b) obligacje meljoracyjne:

1) 4½% obligacje meljoracyjne skonwertowane, dawniej 7%, serji bez numeru	zł w zł 91.801.500,—
2) 4½% obligacje meljoracyjne skonwertowane, dawniej 7%, serji II-ej	„ „ 18.715.500,— „ „ 110.517.000,—

Razem zł w zł 281.660.242,—

Poz. 15. Wylosowane listy zastawne w obiegu

	8% listy zastawne	7% listy zastawne	4 1/2% listy zastawne serji I.
	zł w zł	zł w zł	zł w zł
Pozostałość w dniu 31.XII.1932 r.	1.042.922,—	1.483.400,—	—
W roku sprawozdawczym wylosowano:			
w dniu 1.V.1933 r.	126.076,—	102.500,—	—
w dniu 2.XI.1933 r.	126.076,—	102.500,—	1.300,—
	1.295.074,—	1.688.400,—	1.300,—
Zgłoszono do realizacji	1.132.534,—	1.582.000,—	—
Pozostawało w obiegu w dn. 31.XII.1933 r.	162.540,—	106.400,—	1.300,—
	Razem		zł w zł 270.240,—

Poz. 16. Fundusz umorzenia listów zastawnych

Pozostałość w dniu 31.XII.1932 r.	zł w zł	6.082,20
W roku sprawozdawczym dopisano:		
a) z tytułu umorzenia części kapitałowej I raty pożyczek w 4 1/2% listach zastawnych serji I-ej, płatnej 1.X.1933 r.	„ „	1.316,98
b) z tytułu gotówkowych końcówek powstałych przy przedterminowej spłacie oraz przy konwersji pożyczek:		
w 8% listach zastawnych	zł w zł	17.335,70
w 7% „ „	„ „	30.514,10
	zł w zł	55.248,98
Z tego użyto na wycofanie z obiegu 4 1/2% listów zastawnych serji I	„ „	1.300,—
Pozostałość w dniu 31.XII.1933 r.	zł w zł	53.948,98

Poz. 17. Kupony płatne w obiegu

Na rachunku tym figurowały w dniu 31.XII.1933 r.:		
Pozostałość niezrealizowanych kuponów od listów zastawnych za lata 1929, 1930, 1931, 1932 i pierwsze półrocze 1933 r.	zł w zł	25.191,02
Kwoty zarezerwowane na zapłatę kuponów za drugie półrocze 1933 r., płatnych 2.I.1934 r.:		
a) od 8% listów zastawnych	zł w zł	369.335,60
b) od 4 1/2% listów zastawnych skonwertowanych, dawniej 8%	„ „	1.287.158,13
c) od 7% listów zastawnych	„ „	357.688,50
d) od 4 1/2% listów zastawnych skonwertowanych, dawniej 7%	„ „	2.110.095,—
e) od 4 1/2% listów zastawnych serji I	„ „	20.119,50
f) od 4 1/2% obligacji meljoracyjnych skonwertowanych, dawniej 7%	„ „	2.486.632,50
	zł w zł	6.631.029,23
	zł w zł	6.656.220,25

Poz. 18. Raty przedterminowe pożyczek emisyjnych

Pozostałość rachunku przedterminowych rat pożyczek emisyjnych stanowią kwoty nadpłacone przy regulowaniu rat bieżących, zarezerwowane na poczet przyszłych rat:

pożyczek w listach zastawnych	zł w zł	7.767,70
pożyczek w obligacjach meljoracyjnych	„ „	1.520,87
	zł w zł	9.288,57

Poz. 19. Wierzyciele z tytułu nabytych majątków

Na rachunku tym figuruja należności, powstałe w związku z kupnem majątków na parcelację, oraz zobowiązania, obciążające kupione majątki na rzecz osób trzecich, w łącznej kwocie

zł 9.373.429,40

W tem wierzyciele z tytułu majątków nabytych od Ordynacji Zamojskiej zł 7.916.760,51.

Poz. 20. Wierzyciele z tytułu komisowej parcelacji majątków

Pozostałość na tym rachunku stanowi przejściową nadwyżkę wpływów nad wydatkami w niektórych majątkach, komisowo parcelowanych przez Bank, w kwocie

zł 238.876,54

Poz. 21. Zadatki i wpłaty na nabyte grunty

Pozostałość w dniu 31.XII.1932 r.	zł	731.623,42
W roku sprawozdawczym wpłacono	„	977.279,44
	zł	1.708.902,86
Zaliczono na pokrycie należności za nabyte grunty	„	681.345,03
Pozostałość w dniu 31.XII.1933 r.	zł	1.027.557,83

Poz. 23. Rozrachunek z Rządem (patrz jednocześnie poz. 15 stanu czynnego) zł 12.387.278,16

W tem: Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych — za zapromesowane lub zadysponowane kredyty z funduszków administrowanych zł 1.578.010,—, za fundusze przekazane do dyspozycji Banku na obniżenie oprocentowania kredytów mleczarskich, hodowlanych, na podniesienie wytwórczości roślinnej i inne zł 413.837,22, Zarząd Lasów Państwowych za budulec, wydany na pożyczki z funduszu odbudowy, zł 783.672,83, za wpłaty na fundusze obrotowe dla państwowych przetwórní mięsnych zł 655.115,69, za sumy zadysponowane dla urzędów wojewódzkich z Funduszu Obrotowego Reformy Rolnej i inne zł 294.659,90, — razem zł 3.725.295,64; Ministerstwo Skarbu — za procenty od lokat skarbowych i innych należności zł 7.137.184,57, za fundusz na cele kredytu rolnego, utworzony z oprocentowania pożyczek z lokaty skarbowej 21 milj. zł, zł 167.323,17, za dotację na umorzenie 7% i 8% listów zastawnych, nieobjętych konwersją, w okresie 3-letniej karencji dla pożyczek długoterminowych, zgodnie z ustawą z dnia 20.XII.1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 115, poz. 950), zł 457.152,—, różne zł 663.137,78, — razem zł 8.424.797,52; Skarb Śląski — za fundusz na popieranie spółdzielczości mleczarskiej zł 167.185,—, różne zł 70.000,—, razem zł 237.185,—.

Poz. 24. Różni wierzyciele zł 12.393.260,55

W tem: wierzyciele w związku z parcelacją i eksploatacją majątków własnych i komisowych zł 206.277,10, wierzyciele w związku z akcją kredytowania zakupu maszyn mleczarskich i lniarskich zł 500.159,37, wierzyciele w związku z akcją kredytowania zakupu nawozów sztucznych zł 2.874.037,63, wierzyciele w związku z akcją pomocy dla dotkniętej klęskami ludności Kresów Wschodnich zł 487.654,01, sumy zarezerwowane na wydatki, związane z konwersją pożyczek w listach zastawnych i obligacjach melioracyjnych oraz pożyczek z funduszków administrowanych, i różne rezerwy specjalne zł 2.602.207,62, niepodniesione sumy z tytułu weksli zdyskontowanych, udzielonych pożyczek długoterminowych w listach zastawnych i obligacjach melioracyjnych oraz zrealizowanych kuponów od papierów wartościowych, zdeponowanych w Banku, zł 1.497.698,83, fundusz emerytalny pracowników Banku zł 1.233.627,56, pozostałość należności Skarbu Państwa z tytułu subskrybowanej przez pracowników Banku Pożyczki Narodowej zł 244.992,—, długi hipoteczne ciężące na nieruchomościach Banku zł 78.334,69, inni wierzyciele zł 2.668.271,74.

Poz. 25. Sumy przechodnie zł 2.534.104,69

W tem: sumy nierozsegregowane i do wyjaśnienia zł 371.305,86, podatki i opłaty stemplowe zł 70.742,34, składki do instytucji ubezpieczeń społecznych zł 190.668,90, чеки wystawione a nieprzedstawione do realizacji w roku sprawozdawczym zł 399.065,47, niepodniesione uposażenia pracowników zł 20.475,67, wydatki r. 1933 do uregulowania w r. 1934 zł 421.919,39, różne zł 1.059.927,06.

Poz. 26. Przejściowe pozostałości kredytowe różnych rachunków obejmują:

a) sumy nadpłacone przy regulowaniu pożyczek zaciągniętych w Banku	zł 76.952,16
b) nadwyżki wpływów na rachunku „Majątki własne w parcelacji”	„ 1.920.933,17
c) nadwyżki wpływów na rachunku „Dłużnicy za nabyte grunty”	„ 44.894,21
	zł 2.042.779,54

Poz. 27. Rachunek bieżący Funduszu Obrotowego Reformy Rolnej stanowi rachunek Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych, na którym lokowane są sumy gotówkowe Funduszu Obrotowego Reformy Rolnej, zgodnie z ustawą z dnia 9.III.1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 26, poz. 236).

Pozostałość w dniu 31.XII.1932 r.	zł 11.869.835,93
W roku sprawozdawczym zapisano na dobro Funduszu	„ 42.445.793,52
	zł 54.315.629,45
W roku sprawozdawczym zapisano na ciężar Funduszu	„ 41.528.577,57
Pozostałość w dniu 31.XII.1933 r.	zł 12.787.051,88

Wpływy z tytułu pożyczek b. banków ziemskich państw zaborczych, które figurowały w bilansie na dzień 1.I.1933 r. pod poz. 27, zostały w roku sprawozdawczym przelane na rachunek bieżący Funduszu Obrotowego Reformy Rolnej, zgodnie z rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 9 października 1933 r. w sprawie przeznaczenia mienia b. ros. państwowych Banków Ziemskich Włościańskiego i Szlacheckiego (Dz. U. R. P. Nr. 79, poz. 559).

Zobowiązania za przejęte wierzytelności b. banków ziemskich państw zaborczych, które figurowały w bilansie na dzień 1.I.1933 r. pod poz. 28, zostały w roku sprawozdawczym, podobnie jak wpływy z tytułu pożyczek b. banków ziemskich państw zaborczych, przelane na rachunek bieżący Funduszu Obrotowego Reformy Rolnej.

Poz. 29. Sumy do dyspozycji Skarbu z funduszków administrowanych

Pozostałość w dniu 31.XII.1932 r.	zł 6.615.739,72
Pozostałość w dniu 31.XII.1933 r.	„ 4.913.144,31

W tem:

a) pozostałość dotacyj skarbowych	zł 4.854.079,24
(patrz pkt. e pozycji 1 stanu czynnego pod bilansem)	
b) spłata pożyczek z funduszków administrowanych . „	25.046,46
c) raty przedterminowe pożyczek z funduszków administrowanych „	25.906,28
d) procenty od pożyczek „	8.112,33

STAN CZYNNY

Poz. 1. Kasa i sumy do dyspozycji

Pozostałość w dniu 31.XII.1933 r.:

a) kasa, Bank Polski i P. K. O.:

1) gotowizna w kasie	zł	802.790,99	
2) pozostałość w Banku Polskim	„	4.804.198,42	
3) pozostałość w Pocztovej Kasie Oszczędności	„	1.166.597,33	zł 6.773.586,74

b) banki „Nostro”:

1) krajowe	zł	4.116.858,02	
2) zagraniczne	„	1.899.837,83	„ 6.016.695,85
			<u>zł 12.790.282,59</u>

Poz. 2. Waluty zagraniczne

Waluty zagraniczne obliczono do bilansu po kursie giełdowym z dnia 31.XII.1933 r.

Pozostałość w dniu 31.XII.1932 r.	zł	451.547,23
Pozostałość w dniu 31.XII.1933 r.	„	<u>6.673,40</u>

Poz. 3. Papiery wartościowe własne

Papiery wartościowe własne obliczono do bilansu po kursie giełdowym z dnia 31.XII.1933 r. albo po cenie kupna.

a) pożyczki państwowe:

3% premjowa pożyczka budowlana, nom. wart. zł w zł 132.600,—	zł	106.400,36	
różne pożyczki państwowe jak: 5% pożyczka konwersyjna, 4% premjowa pożyczka dolarowa, 4% pożyczka inwestycyjna i inne	„	12.024,70	
skrypty dłużne Skarbu Państwa, nom. wart. zł 7.950,—	„	8.248,13	zł 126.673,19

b) papiery procentowe pupilarne:

5 ¹ / ₂ % listy zastawne Banku Gospodarstwa Krajowego skonwertowane, dawniej 7%, nom. wart. zł w zł 165.700,—	zł	142.502,—	
5 ¹ / ₂ % listy zastawne Banku Gospodarstwa Krajowego skonwertowane, dawniej 7%, nom. wart. zł w zł 3.382.030,—	„	2.798.629,83	
4 ¹ / ₂ % listy zastawne Banku Gospodarstwa Krajowego skonwertowane, dawniej 7%, nom. wart. zł w zł 2.813.604,—	„	2.314.189,29	
5 ¹ / ₂ % obligacje komunalne Banku Gospodarstwa Krajowego skonwertowane, dawniej 7%, nom. wart. zł w zł 8.076.196,—	„	6.570.768,84	zł 11.826.089,96
Do przeniesienia	zł		11.952.763,15

Z przeniesienia zł 11.952.763,15

c) listy zastawne i obligacje meljoracyjne P. B. R.

8% listy zastawne, nom. wart. zł w zł 290.852,—	zł	285.034,96	
4 ¹ / ₂ % listy zastawne skonwertowane, dawniej 8%, nom. wart. zł w zł 450.554,—	„	424.647,14	
7% listy zastawne, nom. wart. zł w zł 98.600,—	„	85.535,50	
4 ¹ / ₂ % listy zastawne skonwertowane, dawniej 7%, nom. wart. zł w zł 3.572.300,—	„	2.938.216,75	
4 ¹ / ₂ % listy zastawne serii I, nom. wart. zł w zł 374.800,—	„	289.533,—	
4 ¹ / ₂ % obligacje meljoracyjne skonwertowane, dawniej 7%, nom. wart. zł w zł 42.948.000,—	„	35.324.730,—	„ 39.347.697,35
			<u>zł 51.300.460,50</u>

Wartość bilansowa papierów obejmuje również wartość bieżącego kuponu.

Poz. 4. Akcje i udziały

Akcje obliczono do bilansu po kursie giełdowym z dnia 31.XII.1933 r. albo według wartości ksiązkowej.

a) akcje:

Banku Polskiego, nom. wart. zł 100.100,—	zł	83.083,—	
Banku Akceptacyjnego, nom. wart. zł 1.500.000,—	„	1.500.000,—	
Krajowego Towarzystwa Meljoracyjnego, nom. wart. zł 1.290.170,—	„	443.170,—	
Inne	„	24,—	zł 2.026.277,—

b) udziały:

Spółka Parcelac.-Osadnicza „Ślązak” w Katowicach	zł	2.650.000,—	
Chłodnia i Składy Portowe w Gdyni	„	4.000.000,—	
Rolnicza Spółdzielnia Ziemniaczana w Poznaniu	„	3.000,—	
Małopolskie Zakłady Meljoracyjne i Techniczne we Lwowie	„	34.062,35	„ 6.687.062,35
			<u>zł 8.713.339,35</u>

Poz. 5. Papiery procentowe funduszu rezerwowego listów zastawnych i obligacji meljoracyjnych

obliczono do bilansu po kursie giełdowym z dnia 31.XII.1933 r. albo po cenie kupna:

6% pożyczka dolarowa, nom. wart. \$ 278.250,—	zł	941.103,07	
7% pożyczka stabilizacyjna, nom. wart. \$ 8.100,—	„	41.962,34	
4% premjowa pożyczka inwestycyjna, nom. wart. zł w zł 11.300,—	„	12.061,48	
8% amortyzacyjna pożyczka zagraniczna dolarowa, nom. wart. \$ 419.000,—	„	1.734.555,25	
5 ¹ / ₂ % listy zastawne Banku Gospodarstwa Krajowego skonwertowane, dawniej 7%, nom. wart. zł w zł 29.000,—	„	24.940,—	
4 ¹ / ₂ % listy zastawne Banku Gospodarstwa Krajowego skonwertowane, dawniej 8%, nom. wart. zł w zł 1.055.994,—	„	1.016.394,22	
Do przeniesienia	zł		3.771.016,36

Z przeniesienia	zł	3.771.016,36
5 1/2% listy zastawne Banku Gospodarstwa Krajowego skonwertowane, dawniej 8%, nom. wart. zł w zł 2.723.448,—	„	2.634.935,94
5% obligacje Polskiego Banku Komunalnego, nom. wart. zł w zł 37.500,—	„	33.307,27
4 1/2% listy zastawne Wileńskiego Banku Ziemskiego, nom. wart. \$ 260.000,—	„	968.409,—
	zł	7.407.668,57

Wartość bilansowa papierów obejmuje również wartość bieżącego kuponu.

Poz. 6. Skup kuponów i wylosowanych papierów wartościowych

Rachunek ten obejmuje kupony:

od akcyj Krajowego Towarzystwa Meljoracyjnego	zł	18.550,—
od 4 1/2% listów zastawnych P. B. R.	„	6.306,75
	zł	24.856,75

Poz. 8. Akcepty Banku Akceptacyjnego w redyskoncie

Pozycja ta obejmuje akcepty, otrzymane z Banku Akceptacyjnego na podkład skonwertowanych kredytów krótko- i średnioterminowych. Akcepty te redyskontowane są w Banku Polskim (patrz tekst sprawozdania str. 42). Do dnia 31.XII.1933 r. zredyskontowano tych akceptów na sumę

zł 1.113.700,—

Poz. 7, 9, Pożyczki krótko- i średnioterminowe 10, 11 i 14.

	31.XII.1932 r.	31.XII.1933 r.
Weksle zdyskontowane	zł 115.998.591,60	zł 148.036.188,80
Pożyczki zabezpieczone weksłami	„ 57.580.775,80	„ 52.059.999,30
„ „ skryptami dłużnymi	„ 10.742.500,36	„ 10.361.796,78
„ „ gwarancjami instytucyj komun.	„ 84.000,—	—
„ „ towarami	„ 28.478,05	„ 83.166,54
Otwarty kredyt	„ 17.696.448,97	„ 17.881.149,66
Pożyczki towarowe	„ 8.321.408,26	„ 7.787.924,99
Należności z tytułu kredytu akceptacyjnego*)	—	„ 2.508.585,99
Weksle protestowane	„ 3.905.626,95	„ 4.106.519,85

Poz. 12. Dostawcy towarów (zadatki)

Pozostałość w dniu 31.XII.1932 r.	zł	2.197.497,33
Pozostałość w dniu 31.XII.1933 r.	„	1.573.599,33

Poz. 13. Dłużnicy za nabyte grunty

Na rachunku tym figurują zakredytowane należności za grunty z parcelowanych przez Bank majątków ziemskich.

Pozostałość w dniu 31.XII.1932 r.	zł	14.454.464,94
Pozostałość w dniu 31.XII.1933 r.	„	16.865.679,77

*) Na rachunek należności z tytułu kredytu akceptacyjnego przenosi się kredyty, na które zawarto układy konwersyjne z dłużnikami i otrzymano promesy z Banku Akceptacyjnego na kredyt akceptacyjny (patrz poz. 8 stanu czynnego i poz. 11 i 12 stanu biernego oraz tekst sprawozdania str. 42).

Poz. 15. Rozrachunek z Rządem (patrz jednocześnie poz. 23 stanu biernego) zł 37.289.719,94

W tem: Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych — za przekazany areal leśny nieruchomości ziemskich, zakupionych przez Bank na parcelację, zł 1.809.867,39, za górnośląski fundusz ulgowy na kredyty rolne zł 1.000.000,—, za dopłaty do ulgowego oprocentowania pożyczek w listach zastawnych i obligacjach meljoracyjnych zł 319.666,41, za opłacone kupony i wylosowane obligacje państwowej renty ziemskiej zł 501.593,50, za koszty konwersji pożyczek z funduszy administrowanych zł 217.130,30, różne zł 300.516,11 — razem zł 4.148.773,71; Ministerstwo Skarbu — za przekazane pożyczki długoterminowe w listach zastawnych (patrz tekst sprawozdania str. 29) — zł 27.767.449,41, za dopłaty do ulgowego oprocentowania pożyczek w listach zastawnych i obligacjach meljoracyjnych zł 1.018.238,40, za należność na umorzenie 7% i 8% listów zastawnych, nieobjętych konwersją, w okresie 3-letniej karencji (patrz stan bierny) zł 457.152,—, za bonifikaty procentów od kredytów udzielonych pod rejestrowy zastaw zboża zł 152.056,23, za budulec, wydany przez Zarząd Lasów Państwowych na pożyczki z funduszu odbudowy, zł 783.672,83, za raty wpłacone na poczet subskrypcji 6% Pożyczki Narodowej zł 480.000,—, różne zł 1.917.198,16, — razem zł 32.575.767,03; inne Ministerstwa — zł 565.179,20.

Poz. 16. Różni dłużnicy zł 10.388.403,22

W tem: dłużnicy w związku z parcelacją i eksploatacją majątków własnych i komisowych zł 823.899,91, dłużnicy w związku z akcją zabudowy osad zł 25.677,23, dłużnicy w związku z przetwórstwem rolnem (akcja lniarska i t. p.) zł 3.007.368,16, rachunek rozbudowy Chłodni i Składow Portowych w Gdyni zł 475.000,—, papiery wartościowe funduszu emerytalnego pracowników Banku zł 1.330.526,15, zaliczki personelu Banku i administracji majątków ziemskich zł 1.301.131,62, zaliczki na budowę gmachów P. B. R. zł 635.698,12, różne zaliczki i wydatki zwrotne zł 463.687,54, inni zł 2.325.414,49.

Poz. 17. Towary

Pozostałość w dniu 31.XII.1932 r.	zł	70.176,87
Pozostałość w dniu 31.XII.1933 r.	„	66.717,02

Poz. 18. Należności w dochodzeniu sądowym

Pozostałość w dniu 31.XII.1932 r.	zł	14.759.783,11
W roku sprawozdawczym dopisano	„	9.040.460,49
	zł	23.800.243,60

Z tego spłacono lub wyegzekwowano zł 974.239,52

Wycofano z egzekucji wobec restytuowania kredytu

w wyniku konwersji	„	3.126.030,32
Odpisano na straty	„	296.628,71
Przeniesiono na wątpliwych dłużników	„	477.872,08
Pozostałość w dniu 31.XII.1933 r.	zł	18.925.472,97

Poz. 19. Wątpliwi dłużnicy

Pozostałość w dniu 31.XII.1932 r.	zł	3.174.553,16
W roku sprawozdawczym dopisano	zł	889.937,78
Z tytułu kosztów sądowych i odsetek	„	19.995,80 „ 909.933,58
	zł	4.084.486,74
Przeniesiono na straty przez odpisanie z funduszu specjalnego rezerwowego na pokrycie wątpliwych należności		
	zł	440.672,30
Spłacono lub skonwertowano	„	116.679,75 „ 557.352,05
Pozostałość w dniu 31.XII.1933 r.	zł	3.527.134,69

Poz. 20. Pożyczki w listach zastawnych i obligacjach meljoracyjnych

Stan w dniu 31.XII.1933 r.:

a) pożyczki w listach zastawnych:

1) 4 $\frac{1}{2}$ % skonwertowane, dawniej 8%	zł w zł	66.566.494,—
2) 4 $\frac{1}{2}$ % „ „ 7% „ „	„ „	104.141.000,—
3) 4 $\frac{1}{2}$ % serji I-ej	„ „	892.900,— zł w zł 171.600.394,—*)

b) pożyczki w obligacjach meljoracyjnych

4 $\frac{1}{2}$ % skonwertowane, dawniej 7%	„ „	111.366.500,—**)
	zł w zł	282.966.894,—

Poz. 21. Należności wstępne z pożyczek emisyjnych w listach zastawnych

Pozostałość w dniu 31.XII.1932 r.	zł w zł	37.369,23
W roku sprawozdawczym przypadało do pobrania	„ „	27.720,45
	zł w zł	65.089,68
Wpłacono	zł w zł	25.881,30
Przelano w myśl ustawy z dnia 28.III.1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 31, poz. 266) na Fundusz Obrotowy Reformy Rolnej		
	„ „	7.831,68 „ „ 33.712,98
Pozostałość w dniu 31.XII.1933 r.	zł w zł	31.376,70

*) Stan pożyczek w listach zastawnych w dniu 31.XII.1933 r. jest większy od stanu emisji listów zastawnych o kwotę zł 457.152,—. Różnica ta odpowiada sumie wylosowanych w r. 1933 7% i 8% listów zastawnych, nieobjętych konwersją, t. j. znajdujących się na wolnym rynku. Losowanie tych listów odbywa się normalnie, mimo że dłużnicy wskutek konwersji pożyczek korzystają z 3-letniego okresu karencyjnego i przedłużonego okresu amortyzacji; wydatki, związane z wykupem listów zastawnych, pokrywane są, zgodnie z art. 7 ustawy z dnia 20 grudnia 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 115, poz. 950), z budżetu Państwa.

**) Stan pożyczek w obligacjach meljoracyjnych jest większy od stanu emisji obligacji meljoracyjnych o kwotę zł 849.500. Różnica ta powstała stąd, że dłużnicy w r. 1932 zostali zwolnieni wskutek przedłużenia okresu karencyjnego z 3 do 6 lat od spłaty kapitału, gdy tymczasem Bank na taką kwotę, jaka przypadła pierwotnie od dłużników na spłatę kapitału w pierwszej racie, wycofał w r. 1932 z obiegu obligacji meljoracyjnych.

Poz. 22. Raty pożyczek emisyjnych

a) raty pożyczek w listach zastawnych:

Pozostałość w dniu 31.XII.1932 r.	zł w zł	26.543.076,61
W roku sprawozdawczym dopisano 2 raty, płatne:		
1.IV.1933 r.	zł w zł	4.972.671,71
1.X. 1933 r.	„ „	4.965.833,71 „ „ 9.938.505,42
	zł w zł	36.481.582,03

Wpłacono w roku spr-

wozdawczym zł w zł 5.821.720,51

Przeniesiono na Fundusz

Obrotowy Reformy Rolnej*) „ „ 5.719.898,17 „ „ 11.541.618,68 zł w zł 24.939.963,35

b) raty pożyczek w obligacjach meljoracyjnych:

Pozostałość w dniu 31.XII.1932 r.	zł w zł	10.605.223,70
W roku sprawozdawczym dopisano 2 raty, płatne:		
1.IV.1933 r.	zł w zł	3.065.756,76
1.X. 1933 r.	„ „	3.065.349,89 „ „ 6.131.106,65
	zł w zł	16.736.330,35

Wpłacono w roku sprawozdawczym	„ „	968.155,16 „ „ 15.768.175,19
	zł w zł	40.708.138,54

Na powyższą sumę składają się:

1) rata bieżąca, płatna 1.X.1933 r.:

od pożyczek w listach zastawnych	zł w zł	3.534.062,83
„ „ w obligacjach meljoracyjnych . „ „	„ „	2.860.260,76
	zł w zł	6.394.323,59

2) raty zaległe, płatne 1.IV.1933 r. i wcześniej:

od pożyczek w listach zastawnych	zł w zł	4.070.898,79
„ „ w obligacjach meljoracyjnych . „ „	„ „	2.376.219,92
	zł w zł	6.447.118,71

3) raty odroczone:

od pożyczek w listach zastawnych	zł w zł	17.335.001,73
„ „ w obligacjach meljoracyjnych . „ „	„ „	10.531.694,51
	zł w zł	27.866.696,24

Poz. 24. Majątki własne w parcelacji

Pozostałość w dniu 31.XII.1932 r.	zł	26.806.946,73
Pozostałość w dniu 31.XII.1933 r.	„	43.684.588,36
W tem majątki nabyte z Ordynacji Zamojskiej	zł	18.167.788,61

*) Chodzi tu o raty pożyczek w listach zastawnych, przeniesionych na Fundusz Obrotowy Reformy Rolnej (patrz tekst sprawozdania str. 29).

Poz. 25. Komisowa parcelacja majątków

Pozostałość w dniu 31.XII.1932 r. zł 5.789.471,02
Pozostałość w dniu 31.XII.1933 r. „ 7.509.311,26

Na pozostałość w dniu 31.XII.1933 r. składały się zaliczki wypłacone właścicielom majątków oraz wydatki poniesione w związku z komisową parcelacją.

Poz. 26. Nieruchomości

Nieruchomości Bank posiada:

- 1) w Gdyni, przy Placu Dworcowym — gmach bankowy
 - 2) w Grudziądzu, przy ul. Sienkiewicza 18 „ „
 - 3) w Katowicach, przy ul. Piłsudskiego 6 „ „
 - 4) we Lwowie, przy ul. Piłsudskiego 25 „ „
 - 5) w Łucku, przy ul. Piłsudskiego 24 „ „
 - 6) w Poznaniu, przy ul. Kantaka 10 — dom mieszkalny
 - 7) w Warszawie, przy ul. Mazowieckiej 6 „ „
 - 8) w Zakopanem — plac
 - 9) w Lublinie, przy ul. Szopena 4 i 6 — plac.
- Wartość bilansowa tych nieruchomości wynosiła w dniu 31.XII.1933 r. zł 6.061.007,84

Nieruchomości w budowie

Do czasu zamknięcia rachunków względnie do czasu ukończenia robót na odrębnym rachunku „Nieruchomości w budowie” figurują następujące budowy gmachów:

Instytucji Centralnej w Warszawie, Oddziału w Poznaniu oraz domu mieszkalnego w Warszawie, przy ul. Szczęśliwickiej 25, których łączna wartość bilansowa wynosiła w dniu 31.XII.1933 r. „ 5.474.146,09
zł 11.535.153,93

Poz. 27. Ruchomości

Wartość ruchomości wynosiła w dniu 31.XII.1932 r. zł 3.208.199,88
W roku sprawozdawczym zakupiono ruchomości za „ 31.060,34
zł 3.239.260,22
Sprzedano oraz odpisano z tytułu zużycia „ 3.298,52
Wartość ruchomości wynosiła w dniu 31.XII.1933 r. zł 3.235.961,70

Poz. 28. Sumy przechodnie obejmują:

Procenty należne od pożyczek, a niepobrane w roku sprawozdawczym zł 403.098,30
Czeki, wystawione a niezrealizowane i wpłaty na Banki „Nostro”, uskutecznione a nieksięgowane w roku sprawozdawczym „ 102.467,39
Wpłaty uskutecznione na Bank Polski w 1933 r., a zaksięgowane przez Bank Polski w 1934 r. „ 138.000,—
Różne „ 105.460,69
zł 749.026,38

OBROTY
PAŃSTWOWEGO BANKU ROLNEGO
W ROKU 1933.

NAZWA RACHUNKU	Winien		Ma	
	zł	gr	zł	gr
Kasa i sumy do dyspozycji w B. P. i P. K. O. (poz. 1a, 1b i 2 stanu czynnego)	830.470.978	94	830.674.361	71
Papiery procentowe, akcje i udziały (poz. 3, 4, 5 i 6 st. cz.)	46.342.599	05	95.074.742	22
Weksle zdyskontowane i akcepty Banku Akceptacyjnego (poz. 7 i 8 st. cz.)	868.911.948	36	835.760.651	16
Pożyczki zabezpieczone weksłami i innemi dokumentami, pożyczki towarowe oraz należności z tytułu kredytu akceptacyjnego (poz. 10, 11 i 14 st. cz.)	200.232.249	69	204.035.444	84
Pożyczki w listach zastawnych i obligacjach meljoracyjnych (poz. 20 st. cz.)	894.200	—	52.743.392	—
Majątki własne w parcelacji (poz. 24 st. cz.)	16.955.778	57	8.212.190	33
Koszty handlowe	18.359.472	81	18.362.029	27
Rozrachunek z Rządem (poz. 15 stanu czynnego i poz. 23 stanu biernego)	119.997.267	74	98.937.808	97
Różni dłużnicy i wierzyciele (poz. 16 st. cz. i poz. 24 st. b.)	270.082.692	90	268.082.853	60
Banki „Nostro” krajowe i zagraniczne (poz. 1c st. cz. i poz. 13 st. b.)	169.639.586	28	164.101.320	30
Fundusze rezerwowe (poz. 2, 3, 4 i 5 st. b.)	564.843	10	1.235.795	43
Lokaty terminowe skarbowe (poz. 8 st. b.)	2.824.257	63	324.087	05
Wkłady terminowe (poz. 9 st. b.)	33.842.665	92	60.394.699	—
Rachunki czekowe (poz. 10 st. b.)	431.246.562	78	439.537.554	08
Redyskonto (poz. 11 st. b.)	377.406.401	86	401.592.891	33
Emisja listów zastawnych i obligacji meljoracyjnych (poz. 14 st. b.)	72.920.010	—	20.613.666	—
Procenty i prowizje	69.304.573	09	69.382.686	44
Rozrachunki Instytucji Centralnej i Oddziałów	835.641.910	10	834.034.689	23
Inne aktywa i pasywa	1.039.030.909	06	1.001.568.044	92
Obroty bilansowe	5.404.668.907	88	5.404.668.907	88
Fundusze administrowane — stan czynny	221.222.918	02	151.361.766	91
„ — stan bierny	88.572.297	31	158.433.448	42
Inkaso	32.032.869	85	32.032.869	85
Gwarancje	54.924.577	18	54.924.577	18
Depozyty	1.090.859.639	52	1.090.859.639	52
Obroty pozabilansowe	1.487.612.301	88	1.487.612.301	88
Ogółem	6.892.281.209	76	6.892.281.209	76

ROZWÓJ WAŻNIEJSZYCH OPERACYJ PAŃSTWOWEGO BANKU ROLNEGO

W LATACH 1919—1933

S T A N C Z Y N N Y					S T A N B I E R N Y							Z y s k i	Ogólna suma bilansowa
Stan w dniu 31 gru- dnia	Kredyty krótko- i średnio- terminowe	Kredyty długo- terminowe w listach zastawnych	Kredyty długo- terminowe w obligacjach miejscowych	Kredyty i zaliczki z fundusów administracyj- nych	Kapitały własne	Lokaty terminowe Skarbu Państwa	Wkłady terminowe, oszczędności- i czekowe	Emisja listów zastawnych	Emisja obligacji miejscowych	Fundusze admini- strowane			
M A R K A													
1919 r.	—	—	—	—	6,000,000	—	584,891	—	—	—	—	7,068,650	
1920 r.	—	—	—	7,000,000	16,500,000	—	—	—	—	20,000,000	—	37,455,212	
1921 r.	—	—	—	8,181,587,395	16,500,000	—	—	—	—	3,540,545,604	10,725,344	3,974,578,840	
1922 r.	3,464,090,153	—	—	6,105,957,795	211,582,650	—	126,856,888	—	—	7,020,467,286	190,090,805	14,572,214,058	
1923 r.	170,673,376,745	—	—	148,758,178,029	2,805,687,342	—	92,470,878,485	—	—	155,768,818,377	87,325,428,571	538,701,601,906	
Z Ł O T A													
1924 r.	10,391,771	—	—	6,424,864	3,126,583	7,750,000	1,184,759	—	—	13,871,022	477,804	27,080,572	
1925 r.	28,548,496	107,850	—	29,942,429	11,953,808	25,370,300	4,906,642	107,850	—	34,204,111	976,685	88,673,270	
1926 r.	52,554,952	7,838,231	—	53,425,133	15,031,507	23,103,444	10,880,665	7,838,231	—	61,732,949	3,374,129	157,575,004	
1927 r.	129,917,310	41,436,434	—	93,846,233	79,141,233	63,554,947	34,098,992	41,436,434	—	120,568,701	8,635,555	424,938,644	
1928 r.	190,613,125	134,260,860	20,354,500	172,708,410	140,198,486	50,000,000	49,989,718	134,260,860	20,354,500	201,089,687	12,176,453	738,522,124	
1929 r.	244,798,007	181,638,298	79,040,000	264,280,103	148,456,886	50,000,000	68,157,680	181,638,298	79,040,000	301,884,294	14,280,118	1,119,845,074	
1930 r.	282,204,891	219,554,704	102,895,500	363,845,017	159,029,883	88,197,000	67,537,055	219,554,704	102,895,500	393,441,973	10,073,842	1,428,386,426	
1931 r.	227,552,778	228,154,006	109,897,000	401,738,248	165,583,479	88,197,000	60,121,646	228,154,006	109,897,000	426,109,506	4,118,633	1,468,145,232	
1932 r.	196,032,203	223,334,086	111,482,000	428,109,231	169,757,750	48,197,000	60,197,954	223,334,086	110,632,500	478,607,151	585,404	1,413,948,885	
1933 r.	188,968,812	171,600,394	111,366,500	504,747,026	170,428,703	45,696,829	95,040,979	171,143,242	110,517,000	548,468,302	125,873	1,582,341,524	